

REZULTATI ANKETE O ŽIVLJENJU KMETOV

OD 1. 6. 1952 - 31. 5. 1953.

ZAVOD ZA STATISTIKO IN EVIDENCO
LR SLOVENIJE
DOKUMENTACIJSKI ARHIV

Inventarna
številka: D 1476 a
Arhivska
oznaka: 3982

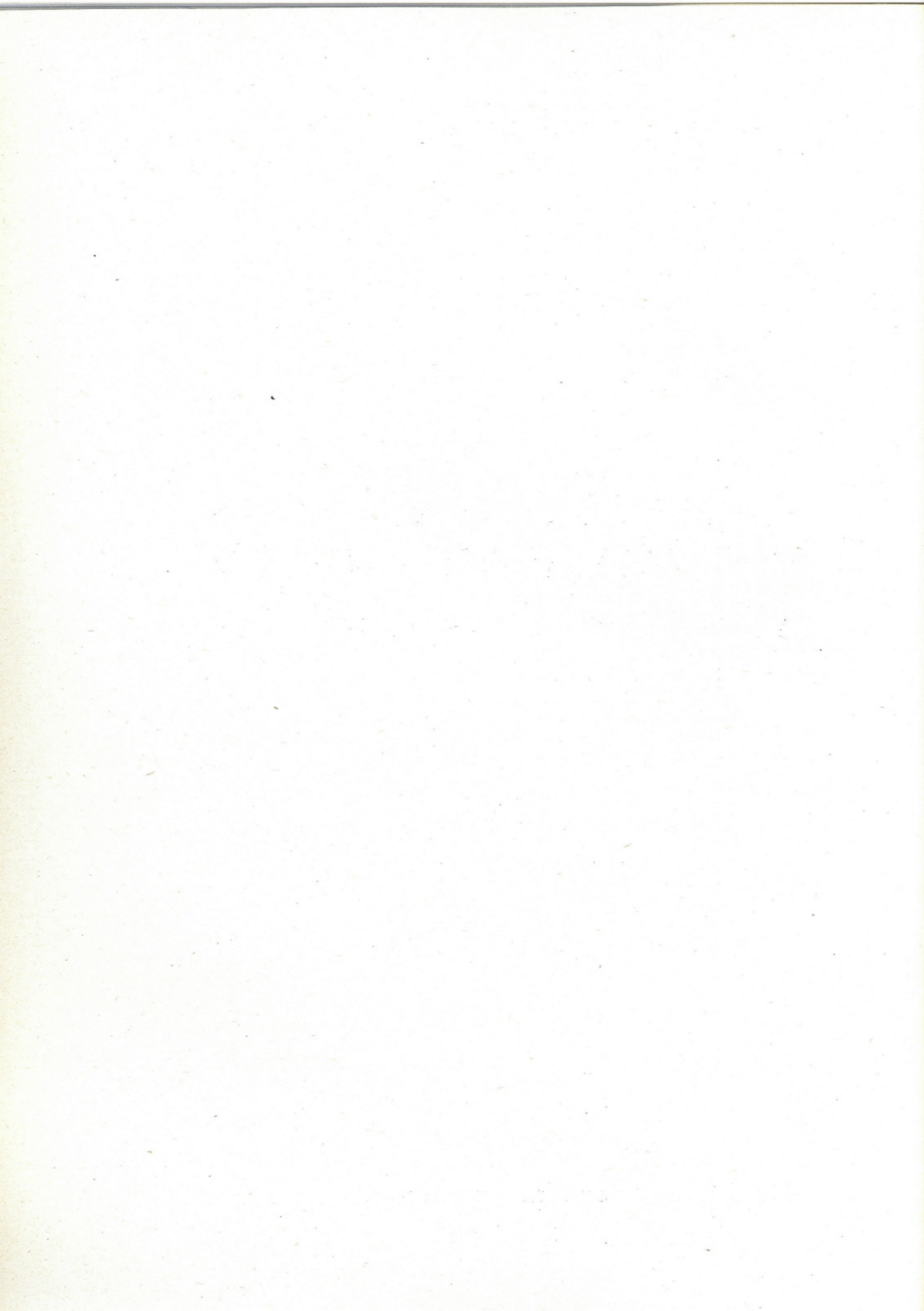
LJUBLJANA, OKTOBRA 1954

REZULTATI ANKETE O ŽIVLJENJU KMETOV

OD 1. 6. 1952 - 31. 5. 1953.

LJUBLJANA, OKTOBRA 1954

VSEBINA

Stran

PREDGOVOR	3
SPLOŠNI DEL	5
Uvod	5
Organizacija ankete	5
Metode anketiranja	6
Anketno gradivo in njega obdelava	7
Reprezentativnost vzorca	10
POSEBNI DEL	11
Demografski podatki	11
Zemljiške kategorije in površine	16
Kolobar	19
Poljedelska proizvodnja	20
Žita	20
Industrijske rastline	20
Vrtnine	21
Krmne rastline	21
Agrotehnika	22
Hektarski donosi	23
Žita	23
Industrijske rastline	24
Vrtnine	25
Krmne rastline	25
Sadjarstvo	26
Sadno drevje	26
Rodnost dreves	27
Domača predelava sadja	27
Vinogradništvo	28
Trte	28
Domača predelava grozdja	29
Živinoreja	29
Številčno stanje živine, perutnine in čebelnih panjev	29
Sezonske variacije pri živini, perutnini in čebelnih panjih	31
Notranja dinamika	35
Razni proporci	38
Krave in mlečnost (molznost)	40
Kure in nesnost	42

Živalska proizvodnja in predelava živalskih proizvodov	42
Poraba krme in krmska bilanca	43
Prehrana družin	45
Denarni dohodki	50
Denarni dohodki od poljedelstva	51
Denarni dohodki od sadjarstva	52
Denarni dohodki od živinoreje	53
Denarni dohodki od drugih kmetijskih dejavnosti	54
Denarni dohodki družinskih članov od KDZ	54
Denarni dohodki od nekmetijske dejavnosti	55
Ostali nekmetijski denarni dohodki	55
Denarni dohodki od kmetijstva	56
Skupni denarni dohodki	57
Denarni izdatki	58
Denarni izdatki za živila	59
Denarni izdatki za pijačo in tobak	60
Denarni izdatki za obleko in obutev	61
Denarni izdatki za stanovanje, pohištvo in posodo	61
Denarni izdatki za kurjavo in razsvetljavo	62
Denarni izdatki za higieno in zdravljenje	62
Denarni izdatki za prosveto, kulturo in osebne potrebe	62
Skupni življenjski stroški	63
Denarni izdatki za kmetijsko proizvodnjo	64
Denarni izdatki za nekmetijsko dejavnost	68
Ostali denarni izdatki	68
Skupni denarni izdatki	69
Usluge	70
Primerjava denarnih dohodkov z izdatki	71
Prejemki in izdatki v naravi	71
Blagovna bilanca za glavne kmetijske pridelke	73
Poljski pridelki	73
Živinorejski proizvodi	74
Naturalna poraba najvažnejših kmetijskih pridelkov	74
Dohodek od kmetijstva	76

P R E D G O V O R

Zavod za statistiko in evidenco LR Slovenije objavlja izsledke ankete o življenju kmetov.

Anketa nam je prvič po osvoboditvi omogočila vpogled v poslovanje privatnih kmečkih gospodarstev. Trajala je eno leto, od 1. junija 1952 do 31. maja 1953.

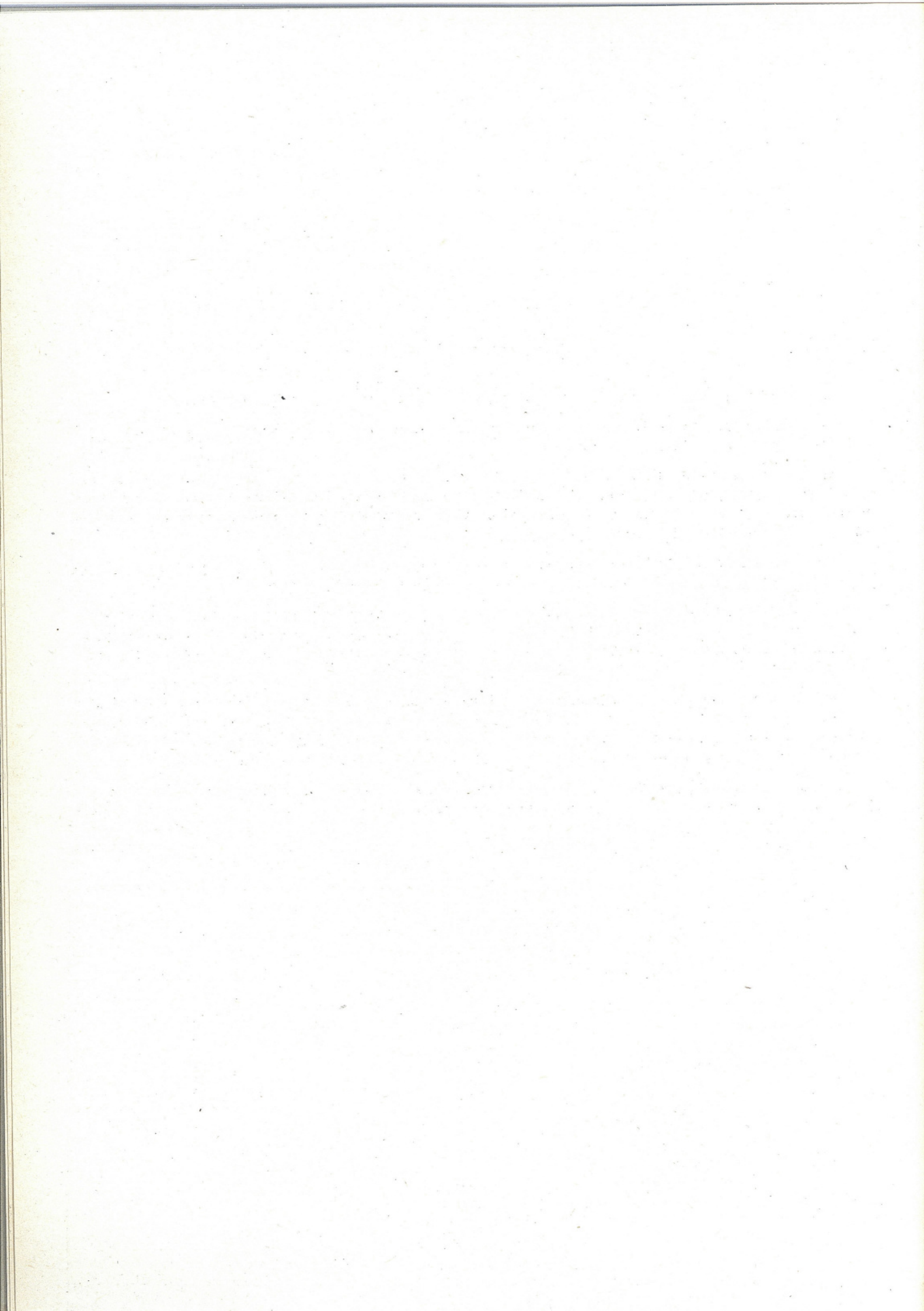
Zavod se zaveda, da zaradi majhnega števila (184) opazovanih privatnih kmečkih gospodarstev ter nezadostne reprezentativnosti, rezultati ankete niso taki, da bi omogočili zanesljivo raztegnitev na ves privatni sektor kmetijstva. Toda osnovni proporciji, ki jih gradivo podaja, so vsekakor zanimivi in pomenijo prve podatke iz tega sicer še neraziskovanega področja pri nas.

Zato opozarja zavod bralce, da morejo rezultati ankete, objavljeni v tej publikaciji, služiti le za študijsko gradivo in da jih je treba v operativne namene uporabljati z največjo rezervo.

V publikaciji so podatki preračunani tudi na skupne povprečke za 1 anketirano gospodarstvo. Anketirana gospodarstva so bila izbrana iz mase 147.029 kmečkih gospodarstev, kolikor jih kaže statistika v naši republici po odbitku kmetovalcev brez lastne zemlje, kmetovalcev z do 0,05 ha lastne zemlje ter nekmetovalcev z lastno zemljo ali brez nje.

Obdelava je pokazala, da je prva anketa s svojimi 184 gospodarstvi dala že nekaj precej dobrih rezultatov kljub vsej njeni neenakomerni zemljepisni razvrščenosti, njenemu skromnemu številu anketirancev in njeni nezadostno poglobljeni metodologiji. Predvsem pa nam je ta obdelava dala mnogo dragocenih izkušenj, ki nas utrujejo v upanju, da bodo pri večjem številu anketiranih privatnih kmečkih gospodarstev rezultati boljši.

Publikacijo je izdelal tov. Vojin Goršič, šef odseka za anketo o življenju kmetov v Zavodu za statistiko in evidenco LR Slovenije, ob tehnični pomoči svojih sodelavcev.

U v o d

Glede na deleže v skupnem družbenem proizvodu oziroma narodnem dohodku stoji kmetijstvo takoj za industrijo in rudarstvom. Zato je važno imeti čim boljši vpogled v delitev letnega proizvoda kmetijske proizvodnje.

Za analizo in reševanje problemov, ki so v zvezi ne le s kmetijsko proizvodnjo in njeno delitvijo, temveč tudi z ostalimi gospodarskimi vprašanji, je vsekakor zelo važno ugotavljanje naturalne porabe na vasi.

Kmečki pridelek odteka po treh kanalih: kot reprodukcija, kot tržni presežek in kot osebna prehrana producentov. Prvi in tretji odtek skupaj dajeta proizvajalčevo naturalno porabo.

Do več ali manj točnega skupnega pridelka kmečke proizvodnje pridemo razmeroma lahko. Težje pa je priti do njene delitve, ker v privatnem sektorju ni evidence, ki bi nam dajala take podatke. Zato so nam bili doslej znani deleži treh zgoraj navedenih delov porabe kmečkega pridelka le po boljših ali slabših ocenah.

Anketa o življenju kmetov, ki jo je meseca januarja 1952 organiziral Zvezni zavod za statistiko in evidenco po vsej državi, je prvi poizkus, ki naj bi nam odgovoril na marsikatero izmed teh vprašanj. Anketa ugotavlja naturalno porabo in daje lahko neko orientacijo pri reševanju vprašanj iz področja gospodarske in finančne politike.

Po svoji vsebini je tako heterogena statistična akcija in tako bogata rezultatov kot malokatera druga statistična akcija, ki se izvaja enkratno, n.pr. popisi živine, sadnega drevja, razni vzorci itd. Anketa združuje hkrati celo vrsto posameznih statističnih akcij, razen tega pa odgovarja tudi na vprašanja, katerih se no-

vena statistična kacija doslej še ni dotaknila.

O r g a n i z a c i j a   a n k e t e

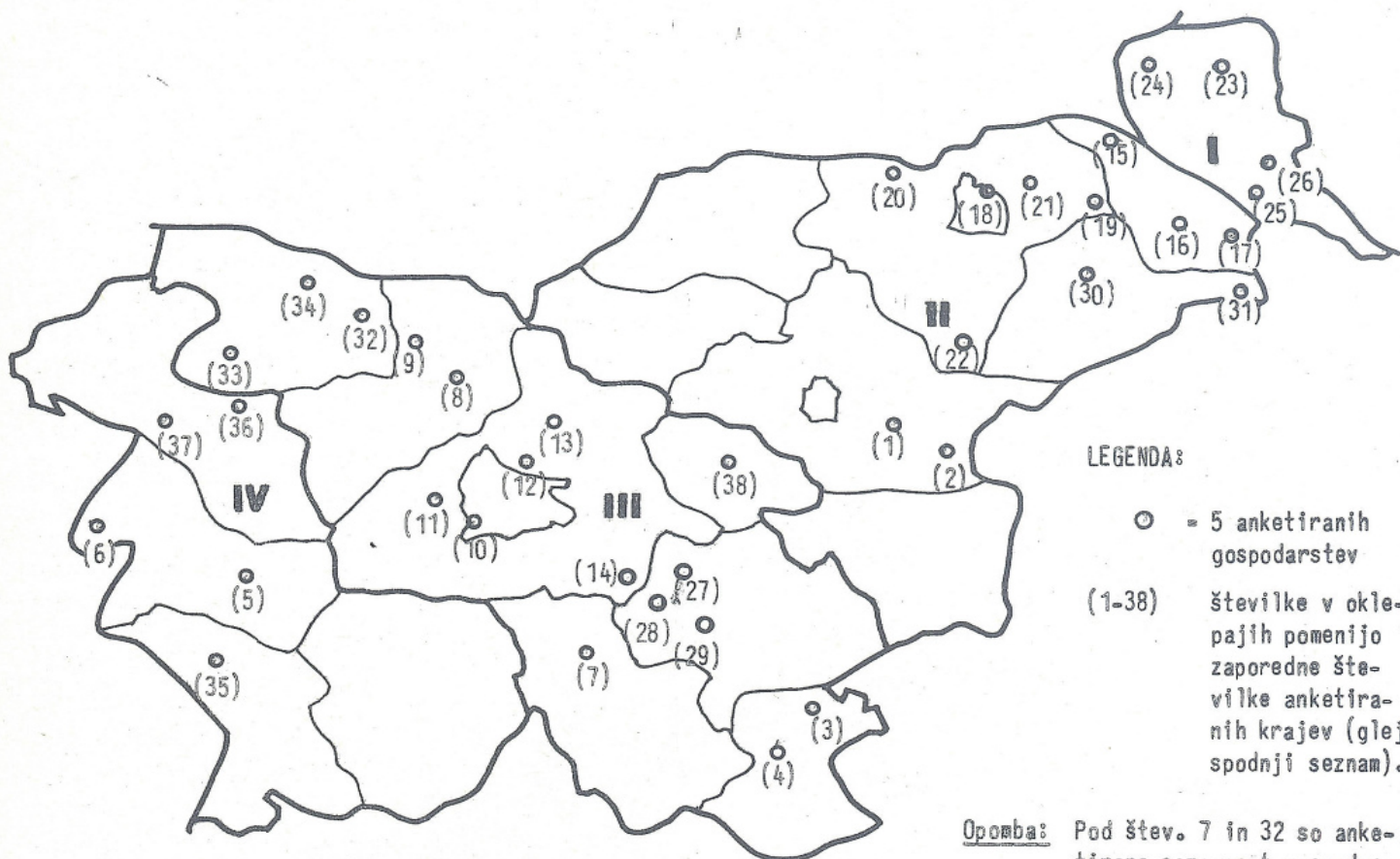
Organizacijo ankete o življenju kmetov je zasnoval Zvezni zavod za statistiko in evidenco, izvajali pa so jo republiški zavodi. Prva akcija na terenu se je pričela takoj po novem letu 1952, zakaj anketa je morala steči obenem s popisom živine 15. januarja 1952. V tej prvi akciji za organizacijo ankete so tesno sodelovali tudi predstavniki Zveznega zavoda, kjer so izvršili tudi ves izbor po rajonih, okrajih in tedanjih krajevnih ljudskih odborih (KLO).

Za to akcijo je bilo določeno, da bo imela Slovenija 4 rajone (stratume), ki naj bi omogočili homogenost podatkov. V teh rajonih je bilo izbranih na slučajen način 6 okrajev in v okrajih vsega skupaj 11 KLO. Ker je postavljeno, da se v vsakem KLO anketira po 5 privatnih kmečkih gospodarstev, je tako odpadlo na Slovenijo le 55 gospodarstev od 615, kolikor je bilo v naprej določeno število za vso državo.

Naš zavod pa je bil mnenja, da je število 55 gospodarstev premajhno, da bi moglo uspešno reprezentirati 147.029 privatnih kmečkih gospodarstev, in se je za prvi poizkus ankete odločil razširiti jo na vse okraje, pri čemer naj bi bilo doseženo število 300 privatnih kmečkih gospodarstev v 60 KLO. Toda ta akcija razširjevanja ankete je bila zaradi pomanjkanja finančnih sredstev le deloma izvedena in prekinjena v trenutku, ko je bilo v anketo povezanih 190 privatnih kmečkih gospodarstev v 38 krajih republike.

Spodnji kartogram s sedanjo politično-upravno razdelitvijo LR Slovenije nam kaže zemljepisno lego krajev, v katerih je tekla anketa od 15. I. 1952 do 31. V. 1953. Da se bo bralec lažje znašel, za katere kraje gre, navajamo še njih imena:

Okraji	Kraji
Celje okolica	Podčetrtek (1) in Šmarje pri Jelšah (2)
Črnomelj	Suhor (3) in Semič (4)
Gorica	Ajdovščina (5) in Dobrovo (6)
Kočevje	Dvorska vas (7)
Kranj	Kranj (8) in Naklo (9)
Ljubljana mesto	Ljubljana (10) in Glinica (11)
Ljubljana okolica	Črnuče (12), Domžale (13) in Radohova vas (14)
Ljutomer	Apače (15), Branoslavci (16) in Presika (17)
Maribor mesto	Maribor (18)
Maribor okolica	Crkvenjak (19), Duh na Ostrem vrhu (20), Marjeta ob Pesnici (21), in Zgornja Polskava (22)
Murska Sobota	Mačkovci (23), Rogaševci (24), Srednja Bistrica (25) in Turnišče (26)
Novo mesto	Čatež (27), Šentlovrenc (28) in Straža pri Novem mestu (29)
Ptuj	Desternik (30) in Središče ob Dravi (31)
Radovljica	Begunje (32), Stara Fužina (33) in Jesenice (34)
Sežana	Skopo (35)
Tolmin	Poljubinj (36) in Volče (37)
Trbovlje	Trbovlje (38)

LEGENDA:

○ = 5 anketiranih gospodarstev

(1-38) številke v oklepajih pomenijo zaporedne številke anketiranih krajev (glej spodnji seznam).

Opomba: Pod štev. 7 in 32 so anketirana samo po 4 gospodarstva, pod štev. 9 in 34 pa samo po 3 gospodarstva.

Kakor vidimo, v anketo niso bili vključeni mesto Celje ter okraj Krško, Postojna, Slovenj Gradec in Šoštanj. Vendar ta okolnost ne zmanjšuje vrednosti ankete, saj sta od mest anketirani neposredni okolici Ljubljane in Maribora, medtem ko se gospodarska struktura okrajev Slovenj Gradec in Šoštanj ne razlikuje mnogo od strukture okrajev alpskega ozemlja. Prav isto bi lahko trdili tudi za okraj Krško glede na sosednji novomeški okraj ali za okraj Postojna, čeprav sosesčina letega pri slučajni izbiri okrajev ni bila tolikokrat deležna kot novomeški okraj.

Od 22 okrajev in mest po sedanji upravno-politični razdelitvi je bilo torej v anketo zajetih 17 okrajev in mest. Od sedanjih 377 občin je anketa delovala samo v 37 občinah.

Anketo je vodil neposredno naš zavod s pomočjo 38 dopisnikov, ki so za svoje opravljeno delo prejemale mesečno nagrado. Vsak dopisnik je spraševal po 5 privatnih kmečkih gospodarstvih, ki so od zavoda prejemale kot nagrado tednik "Kmečki glas", v katerem je od časa do časa seznanjal naše podeželje z nameni in rezultati ankete.

M e t o d a a n k e t i r a n j a

O metodologiji anketiranja privatnih kmečkih gospodarstev se je razpravljalo v Zveznem zavodu že konec l. 1951. Takoj sta bili jasni dve stvari: 1) da je potrebno opazovati neposredno posamezna gospodarstva, ker se samo tako lahko vidi, kaj se dogaja s kmečko proizvodnjo, in 2) da je potrebno mrežo opazovanja raztegniti

na čim več krajev in tako zajeti čim bolj različne terenske razmere in pogoje.

Ob sprejemu obeh načel pa se je pojavilo vprašanje aparata, ki naj bi to delo opravljal. Ker bi bilo anketiranje v čisto zelo oddaljenih vaseh prenaporno za že itak zelo obremenjene okrajne statistike, je bilo potrebno misliti na povsem nov kader ljudi, ki bi bili pogodbeno vezani za službo dopisnikov, katere sicer še nikdar doslej niso opravljali. To dejstvo je narekovalo nujnost, da se kader dopisnikov uvaja v svoje delo postopoma, torej da se ne obremeni že v samem začetku s kopico vprašanj, ki jih ne bi bil v stanju obvladati.

Ker je bilo sprejeto načelo neposrednega anketiranja izbranih gospodarstev, so bili zamišljeni posebni obrazci, na katerih naj bi se enkrat mesečno dostavljali našemu zavodu zahtevani podatki o gospodarjenju anketiranih gospodarstev v preteklem mesecu. Obrazci so bili imenovani AP (anketa poljoprivredna), a za vsak mesec naj bi dobili zaporedno številko, n.pr. AP-1, AP-2 itd. do AP-18.

Sklenjeno je tudi bilo, da se z anketiranjem prične dne 15. januarja 1952, ker je bil to kritičen datum za popis živine, in da se bodo mesečne spremembe nato beležile vsakega 15. v mesecu za pretekli mesec.

Dosledno načelu postopnega uvajanja dopisnikov v anketiranje je bil kot AP-1 sestavljen zelo enostaven obrazec, s katerim so se pri anketiranih gospodarstvih popisali le osnovni skladi: zemljiški, živalski in drevesni. Ta obrazec je vseboval še priimek, ime in naslov gospodarja ter število članov gospodinjstva.

Naslednji obrazci, ki so vsebovali le rubrike za nekaj značilnejših sprememb, pa naj bi mesečno podajali dinamiko na anketiranih gospodarstvih. Tako so veljali taki obrazci:

- AP-2 za čas od 16. januarja do 15. februarja 1952,
- AP-3 za čas od 16. februarja do 15. marca 1952,
- AP-4 za čas od 16. marca do 15. aprila 1952,

ko je prišla od Zveznega zavoda zahteva, da se odslej anketira 14-dnevno in da naj

AP-5 velja za čas od 16. - 30. aprila 1952.

S 1. majem 1952 se je začelo anketirati po koledarskih mesecih, tako da je AP-6 veljal že za koledarski mesec maj 1952.

Vmes je tudi osnovni obrazec AP doživel spremembe v smeri razširjevanja in dopolnjevanja, tako da je bil od maja 1952 (AP-6) v rabi že dokončni obrazec, po katerem se je izvajalo anketiranje vse do konca maja 1953 (AP-18).

Glede na prejšnji čas anketiranja in ker so imeli začetni obrazci dosti manj podatkov kot obrazci od AP-6 dalje, le-ta pa je bil prvi v seriji koledarskih mesecev in zato morda še manj natančen, smo se spričo trajanja prvega razdobja ankete do vključno maja 1953 odločili obdelati anketno gradivo za leto dni: od junija 1952 (AP-7) do maja 1953 (AP-18).

Omenimo naj še, da so poleg osnovnih obrazcev obstajali še posebni dodatki, s katerimi so se anketirale občasne spremembe, kot spomladanska in jesenska setev ter žetev oz. pobiranje raznih pridelkov.

Sredi anketnega razdobja so bile v internem poslovanju uvedene tudi anketne knjižice, v katere so se vpisovali podatki z AP-obrazcev in ki so omogočale enostaven dostop do letnih podatkov katerekoli poljubne serije mesecev. Zato smo že med anketo nekaj važnejših poglavij obdelali za tedaj dostopne serije (AP-4 do AP-15 ali AP-5 do AP-16) in rezultate objavili v naših Mesečnih statističnih pregledih. Tukaj naglašamo, da gre tam le za predhodne rezultate, ki naj bi ponazorili koristnost ankete. Zato jih je treba v primeru, da se razlikujejo od rezultatov te publikacije, jemati samo kot take, kajti gradivo za to publikacijo je bilo predhodno skrbno pregledano in vsestransko kontrolirano.

Kmalu po začetku anketiranja je bilo sprejeto načelo anonimnosti ankete in od AP-2 dalje je dobilo vsako gospodarstvo že svojo številko, pod katero so se odslej vodili vsi njegovi obrazci, osnovni in dodatni oziroma pozneje knjižice.

Dopisniki so dosledno po načelu neposrednosti anketirali neposredno pri gospodarjih in gospodinjah gospodarstev, slučajno izbranih za anketo. Le-tem je bilo priporočeno, da svoje glavne pridelke, izdatke ali dohodke zapisujejo in s tem olajšajo delo dopisniku. Po podatkih o tem, ki jih je vodstvo ankete od časa do časa dobivalo, smemo sklepati, da je tako delala vsaj polovica gospodarstev. Dopisnik je torej pretežno izvedel vse le po ustnem izročilu, kar pa je bil dolžan vedno preveriti in celo po svojem najboljšem prepričanju in vesti dopolniti ali popraviti.

Dopisnik je bil dolžan posamezne oddelke vprašalne pole, zlasti pa denarne dohodke in denarne izdatke, takoj seštevati in bilanco predložiti anketiranemu gospodarju, kateremu je anketa že konkretno lahko koristila kot njegovo gospodarsko knjigovodstvo. Po podatkih stercena se je zelo malo gospodarjev zanimalo za končne rezultate vsakomesečne ankete, tako da v tem pogledu ni bojzani, da bi anketiranje samo vplivalo na spremembo gospodarjenja in s tem oddaljilo to ali ono gospodarstvo od tipičnosti, ki je pogoj za pravilnost take statistične akcije.

A n k e t n o g r a d i v o i n n j e g a o b d e l a v a

V prvem obdobju, katerega del gradiva je predmet obdelave v tej publikaciji, je sodelovalo v anketi 190 privatnih kmečkih gospodarstev. Celotno gradivo tvorijo obrazci od AP-1 do AP-18 z različnimi dodatki.

Iz že prej omenjenih razlogov smo se odločili za obdelavo gradiva od junija 1952 do maja 1953, torej od AP-7 do AP-18.

Ker v tem razdobju gradivo za 6 privatnih kmečkih gospodarstev ne ustreza vsem pogojem za obdelavo, imamo torej gradivo kompletno le za 184 gospodarstev ali 96,8 % vsega gradiva.

Gradivo je zajelo:

1. poljedelsko proizvodnjo, ki je bila anketirana od maja 1952 (dodatek k AP-6) do oktobra 1952 (dodatek k AP-11) in se je trošilav teh in nadaljnjih mesecih;
2. jesensko setev, ki je bila anketirana novembra in decembra 1952 (dodatek k AP-12 in AP-13);
3. spomladansko setev, ki je bila anketirana v aprilu 1953 (dodatek k AP-17);
4. pregled posejanih površin dne 31. maja 1953 (dodatek k AP-18);
5. celotno gibanje živega in mrtvega inventarja z vsemi denarnimi in blagovnimi izdatki in dohodki v obdobju enega leta: od 1. junija 1952 do 31. maja 1953 (AP-7 do AP-18).

Vidimo torej, da so v tem gradivu zajete vse faze kmetijske proizvodnje, čeprav se obdobje, ki je vzeto v obdelavo, ne ujema povsem z dobo ekonomskega leta, kar pa po našem mnenju ne bo motilo splošne slike v kmečkem gospodarjenju.

Spočetka je bilo zamišljeno, da bi bila ta anketa organizirana natančno po načelih metode vzorca. Zato je tudi prvih 55 privatnih kmečkih gospodarstev izbranih strogo po teh načelih. Tudi pri njeni razširitvi za nadaljnjih 245 gospodarstev smo se držali pri izbiri KLO vseh načel te metode. Toda kot že rečeno, ta načrt ni bil izveden do konca in akcija je bila prekinjena, ravno ko je bilo k anketi pritegnjenih še 135 gospodarstev. Potemtakem je mreža 190 gospodarstev pomenila tako okrnjen izbor, da se pri obdelavi gradiva ne moremo in ne smemo več držati načel metode slučajnega vzorca.

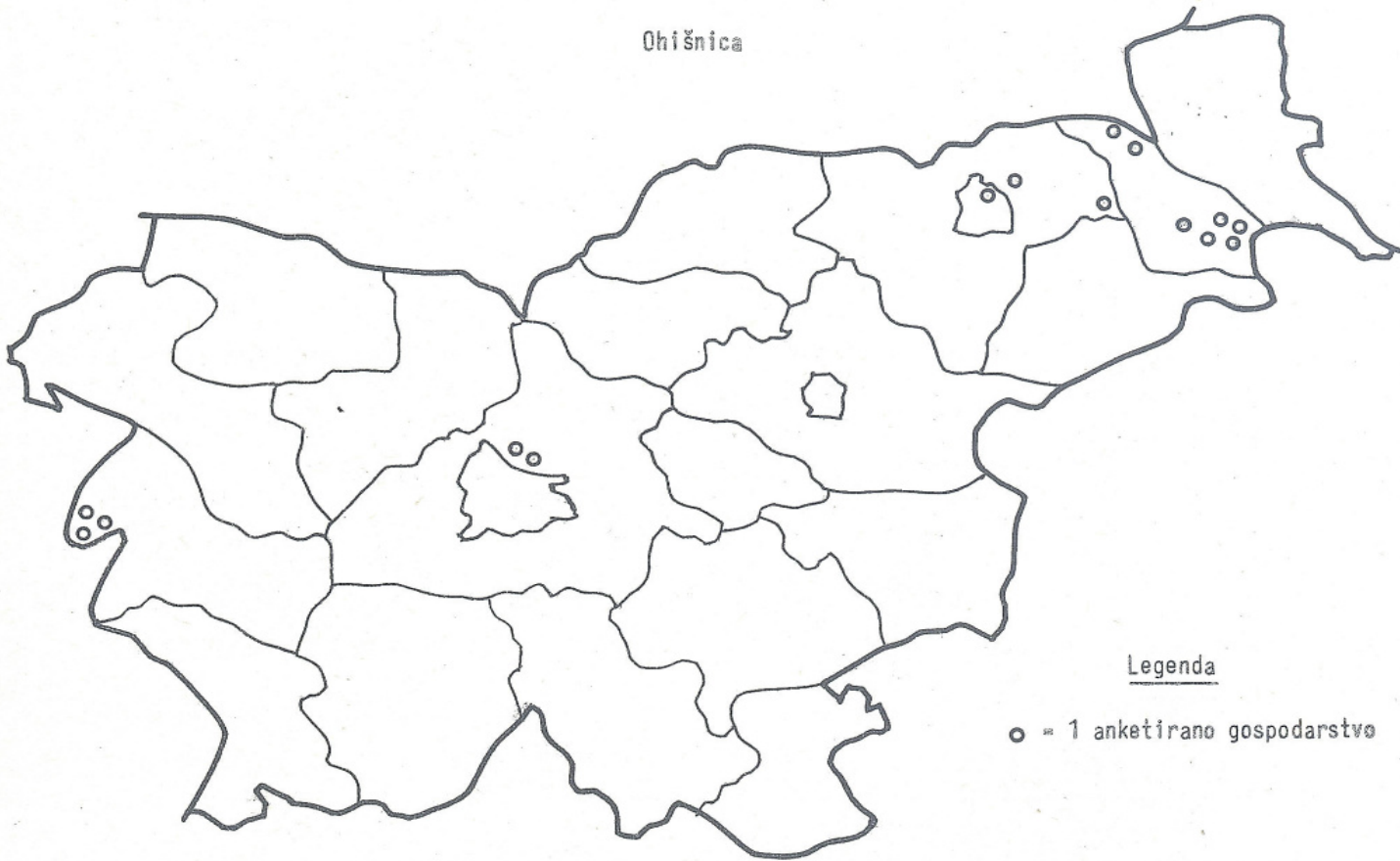
Našo obdelavo smo omejili zato samo na izračunavanje

povprečkov za gospodarstva treh velikostnih skupin: ohišnice, gospodarstva do 3 ha, gospodarstva od 3,01 do 8 ha in gospodarstva nad 8 ha skupne površine. Seveda smo izračunali vedno tudi ponderirane povprečke na vseh

184 privatnih kmečkih gospodarstev.

Naslednji kartogrami povedo, kako so anketirana gospodarstva, ki so vzeta v pričujočo obdelavo glede na svojo velikostne skupine, razporejena po LR Sloveniji.

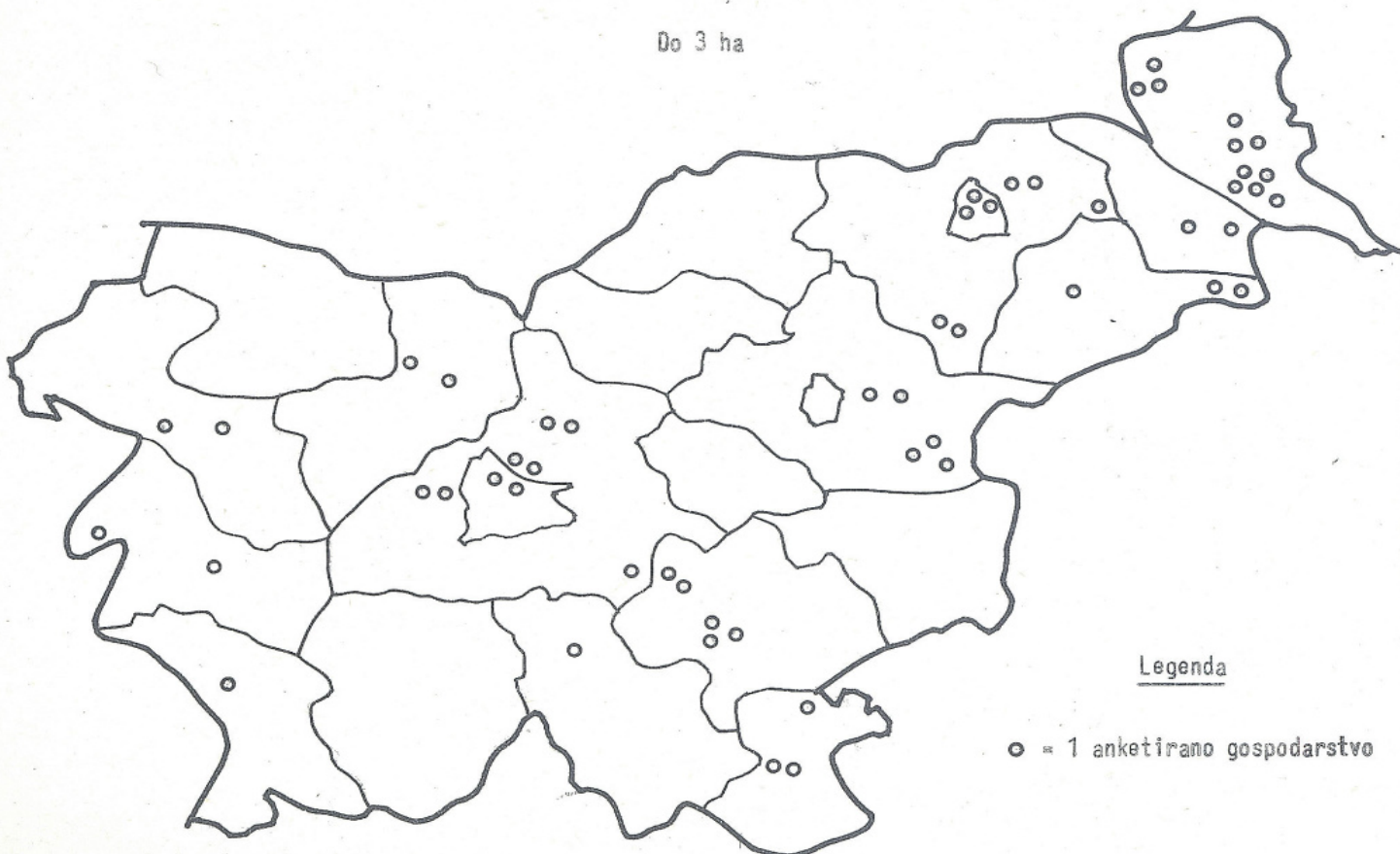
Ohišnica

Legenda

○ = 1 anketirano gospodarstvo

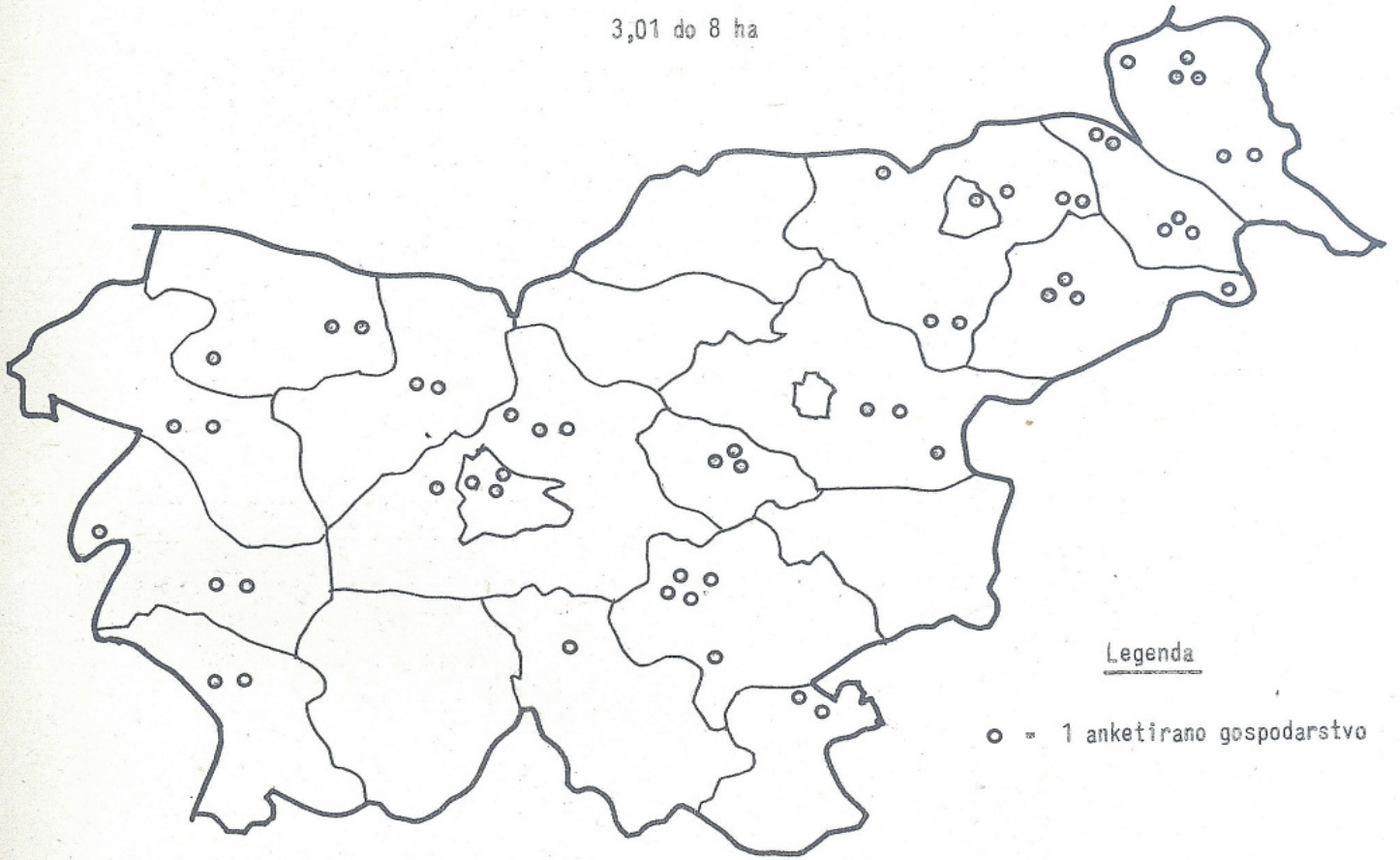
Do 3 ha

Legenda

○ = 1 anketirano gospodarstvo

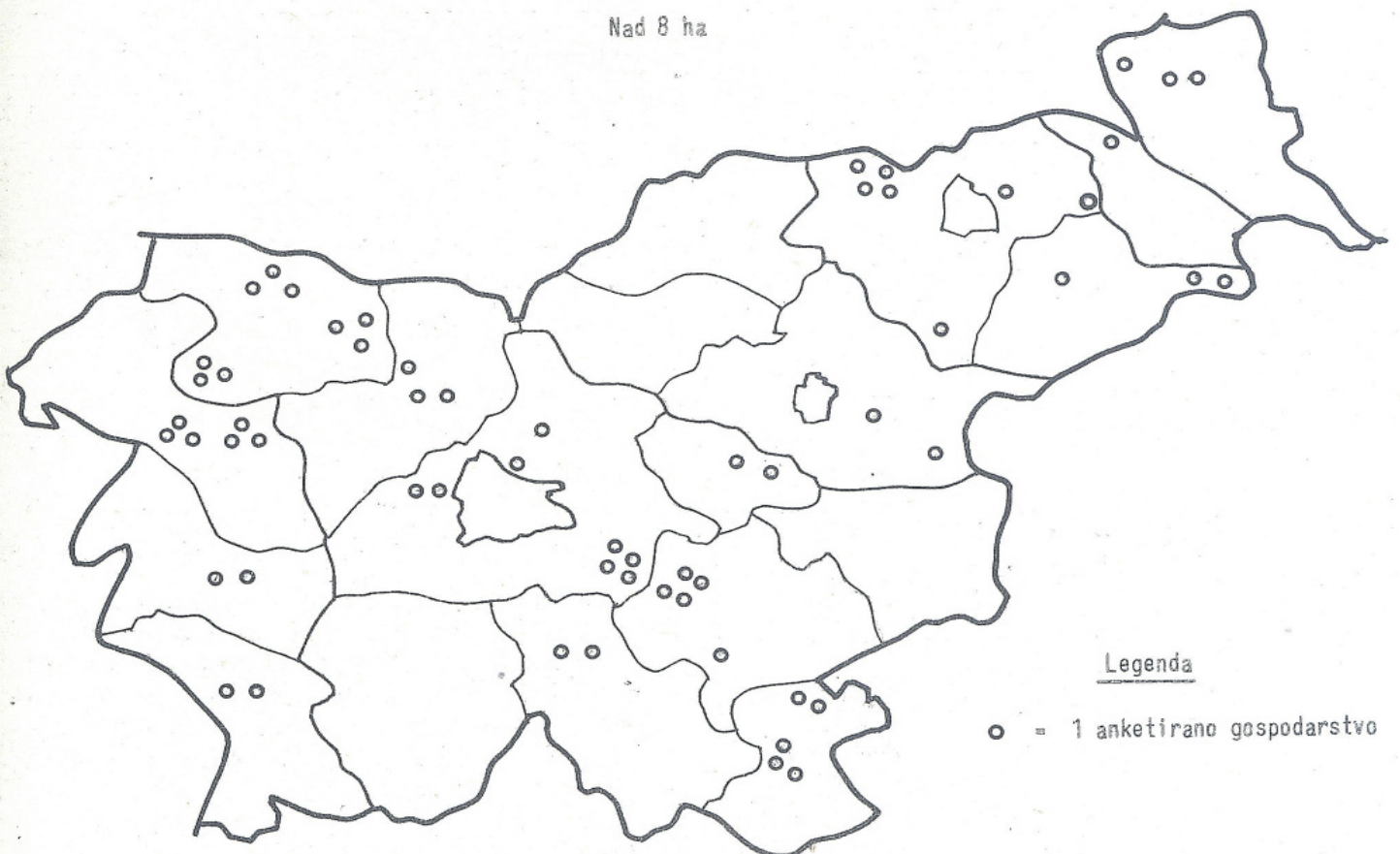
3,01 do 8 ha

Legenda

○ = 1 anketirano gospodarstvo

Nad 8 ha

Legenda

○ = 1 anketirano gospodarstvo

Reprezentativnost vzorca

Čeprav gradivo ne ustreza vsem načelom metode vzorčenja, naj vseeno pogledamo, kakšno je razmerje tega

komaj 1% vzorca do celotne mase privatnih kmečkih gospodarstev v LR Sloveniji.

Struktura po velikostnih skupinah je takale:

Tab. 1. Struktura gospodarstev po velikostnih skupinah

Velikostna skupina	Anketa		Popis živine 1952	
	število	%	število	%
SKUPAJ	184	100,0	147 029	100,0
Ohišnice	15	8,2	8 958	6,1
Do 3 ha	54	29,3	42 376	28,8
Od 3,01 - 8 ha	55	29,9	47 360	32,2
Nad 8 ha	60	32,6	48 335	32,9

Po številu članov pa kažeta strukturi naslednjo sliko:

Tab. 2. Struktura članov po velikostnih skupinah

Velikostna skupina	Anketa		Popis živine 1952	
	število	%	število	%
SKUPAJ	874	100,0	709 449	100,0
Ohišnice	74	8,5	39 516	5,6
Do 3 ha	237	27,1	186 553	26,3
Od 3,01 - 8 ha	245	28,0	220 695	31,1
Nad 8 ha	318	36,4	262 685	37,0

Strukturi privatnih kmečkih gospodarstev (po popisu in anketi), razdeljenih po številu družinskih čla-

nov, dajeta naslednjo primerjavo, ki nas tudi pouči o reprezentativnosti ankete:

Tab. 3. Struktura gospodarstev po številu članov

		Privatna kmečka gospodarstva in anketirana gospodarstva po številu članov											
		skupaj	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	nad 10
Število gospodarstev	po anketi	184	3	16	28	39	43	23	17	8	4	3	0
	po popisu živine 1952	147 029	6 322	14 703	21 172	26 024	25 289	20 584	14 115	8 822	4 999	2 647	2 352
Struktura	po anketi	100,0	1,6	8,7	15,2	21,2	23,4	12,6	9,2	4,3	2,2	1,6	-
	po popisu živine 1952	100,0	4,3	10,0	14,4	17,7	17,2	14,0	9,6	6,0	3,4	1,8	1,6

K prednjim trem pregledom veljaj naslednje pojasnilo:

1. Pri rezultatih popisa živine l. 1952 v prvih dveh tabelah nismo upoštevali kmetovalcev brez lastne zemlje in kmetovalcev do 0,05 ha lastne zemlje (9. skupina) ter nekmetov z lastno ali brez lastne zemlje (20. in 21. skupina), ker so bili ti lastniki zemlje oziroma živine tudi ob izbiri gospodarstev za naketo izločeni iz mase.

2. V tab. 3. smo skupno število 147 029 privatnih kmečkih gospodarstev po popisu živine 1952 razdelili po številu članov na podlagi strukture, ki jo je dal

za kmečka gospodarstva popis prebivalstva iz leta 1948

V vzorcu je nekaj preveč gospodarstev nižjih velikostnih skupin do 3 ha in nekaj premalo gospodarstev nad 3 ha ter preveč gospodarstev s 3, posebno pa s 4 ali 5 člani. Če predpostavljamo, da so podatki ankete kolikor toliko zanesljivi, potem karakterizirajo v večji meri 4 - oziroma 5 - članske kmečke družine nižjih velikostnih skupin.

POSEBNI DEL

DEMOGRAFSKI PODATKI

Z demografskega stališča ima anketa precej nedosledno postavljena vprašanja. Medtem ko razvršča otroke po letih v 3 starostne kategorije (do 3, 3-7 in 7-14 let), pri odraslih ni nobenih podatkov o starosti, temveč so razvrščeni le po zaposlitvi. Torej imamo po starosti le dve kategoriji: otroci do 14 let (med te pa se ne

štejejo dijaki do 14. leta) in odrasli nad 14 let stari. Doslednejša pa je anketa pri razčlembi članov gospodinjstev po spolu, kar omogoča podrobnejšo diferenciacijo na moške in ženske v vsaki kategoriji posebej: pri otrokih po starosti, a pri odraslih po zaposlitvi.

Tab. 4. Skupno število družinskih članov v anketiranih gospodarstvih

Sestav gospodinjstev			Število članov v anketiranih gospodarstvih														
			skupaj (184)			ohišnice (15)			do 3 ha (54)			od 3,01 - 8 ha (55)			nad 8 ha (60)		
			skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.
SKUPAJ			874	401	473	74	37	37	237	100	137	245	116	129	318	148	170
Otroci	do 3 let		63	27	36	10	6	4	18	9	9	16	6	10	19	6	13
	nad 3 do polnih 7 let		69	32	37	7	2	5	20	8	12	17	8	9	25	14	11
	nad 7 do polnih 14 let		88	44	44	9	4	5	23	13	10	23	11	12	33	16	17
Odrasli, stari nad 14 let	ki delajo	v kmetijstvu	469	189	280	37	16	21	110	39	71	145	64	81	177	70	107
		izven kmetijstva	79	54	25	4	4	-	35	21	14	18	14	4	22	15	7
	ki ne delajo, a jih gospod. vzdržuje	dijaki, študentje, vojaki	38	31	7	4	3	1	5	4	1	5	5	-	24	19	5
		nesposobni za delo	68	24	44	3	2	1	26	6	20	21	8	13	18	8	10
Prehranjevalne enote			748,52			61,80			201,72			217,44			267,56		

Tab. 5. Družinski člani na 1 anketirano gospodarstvo

Sestav gospodinjstev			Povprečje														
			skupaj			ohišnice			do 3 ha			od 3,01 do 8 ha			nad 8 ha		
			skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.
SKUPAJ			4,75	2,18	2,57	4,94	2,47	2,47	4,39	1,85	2,54	4,45	2,11	2,34	5,80	2,47	2,83
Otroci	do 3 let		0,34	0,15	0,19	0,67	0,40	0,27	0,34	0,17	0,17	0,29	0,11	0,18	0,32	0,10	0,22
	nad 3 do polnih 7 let		0,37	0,17	0,20	0,46	0,13	0,33	0,37	0,15	0,22	0,31	0,15	0,16	0,41	0,23	0,18
	nad 7 do polnih 14 let		0,48	0,24	0,24	0,60	0,27	0,33	0,43	0,24	0,19	0,42	0,20	0,22	0,55	0,27	0,28
Odrasli, stari nad 14 let	ki delajo	v kmetijstvu	2,55	1,03	1,52	2,47	1,07	1,40	2,03	0,72	1,31	2,63	1,16	1,47	2,95	1,17	1,78
		izven kmetijstva	0,43	0,29	0,14	0,27	0,27	-	0,65	0,39	0,26	0,32	0,25	0,07	0,37	0,25	0,12
	ki ne delajo, a jih gospod. vzdržuje	dijaki, študentje, vojaki	0,21	0,17	0,04	0,27	0,20	0,07	0,09	0,07	0,02	0,09	0,09	-	0,40	0,32	0,08
		nesposobni za delo	0,37	0,13	0,24	0,20	0,13	0,07	0,48	0,11	0,37	0,39	0,15	0,24	0,30	0,13	0,17
Prehranjevalne enote			4,06			4,12			3,74			3,95			4,46		

Pri vseh gospodarstvih je bilo v anketni dobi 874 članov, kar je 0,001 % od vsega prebivalstva na privat-

nih kmečkih gospodarstvih. To je zelo majhen vzorec. Strukturne odstotke glej v splošnem delu. (Repre-

zentativnost vzorca).

Bolj zanimiv je podatek o skupnem številu prehranjevalnih enot. Te so znašale povprečno 86 % od števila vseh članov, in sicer v 88 % pri velikostni skupini od 3,01 - 8 ha, pri ostalih treh pa le po 84 %.

Ker se bomo s prehranjevalnimi enotami srečali tudi pozneje v tej obdelavi, naj takoj pojasnimo, kako smo jih izračunali.

Za osnovo so nam bile tablice Zveznega zavoda za statistiko in evidenco, ki jih uporablja anketa delavskih in nameščenskih družinskih proračunov. Skalo prehranjevalnih enot smo prilagodili potrebam naše ankete na ta način, da smo računali:

1. z 1,00 vse (moške in ženske) odrasle osebe, ki delajo na kmetiji ali izven nje,
2. z 0,37 otroke do 3 let,
3. z 0,51 otroke od 3 - 7 let,
4. z 0,74 otroke od 7 - 14 let in
5. z 0,98 vse ostale odrasle člane (dijake, študente in nesposobne za delo).

Za take prehranjevalne norme pod 1. smo se odločili predvsem zato, ker smo menili, da je kmečko delo enako težko tako za moškega kot za žensko, še bolj pa za tiste, ki so stalno zaposleni izven kmetijstva in nato delajo še na polju. Pri starostnih skupinah otrok in ostalih odraslih oseb nam ni bila znana starostna diferenciacija, da bi mogli izračunati tehtane povprečne norme in smo zato pod 2. vzeli kar zvezno normo za otro-

ke od 1 - 3 let, ker le-ti pač več porabijo kot dojenčki. Pod 3. smo obdržali zvezno normo ne glede na to, da je ta razred v anketi za 1 letnik širši. Pod 4. smo vzeli aritmetično sredino zveznih norm med starostnima razredoma 6 - 10 let (0,66) in 10 - 14 let (0,81), medtem ko smo za ostale odrasle člane vzeli normo 0,98, ki velja po zveznih tablicah za otroke od 14. - 18. leta, upoštevajoč pri tem, da spada v ta razred odraščajoča mladina in starci, ki tu pa tam še vedno pomagajo pri kmečkih opravkih.

Po metodologiji ankete prehranjevalne enote niso računane za osebe, ki so bile najmanj 20 dni v mesecu odsotne z doma.

Tab. 5. nam podaja povprečno število članov na 1 gospodarstvo, in to v skupnem povprečju in po velikostnih skupinah. Prav tako so tudi prehranjevalne norme preračunane na 1 gospodarstvo. Na 1 gospodarstvo odpade povprečno 4,75 prebivalcev, na 1 ohišnico 4,94 in nekaj manj (4,39) na posestvo do 3 ha. Število članov potem raste z velikostjo posestva. Povprečno odpade na 1 gospodarstvo 4,06 prehranjevalnih enot, kar pomeni, da je na teh gospodarstvih povprečno nekaj več kot 4 odrasli.

V enem in drugem primeru je variabilnost med anketiranimi gospodarstvi razmeroma majhna.

Primerjali bomo rezultate te tabele z rezultati popisa živine l. 1952 in rezultati vzorca predhodnih rezultatov popisa prebivalstva l. 1953. Vsekakor je primerjava zanimiva.

Tab. 6. Število družinskih članov na 1 gospodarstvo

Velikostna skupina	Anketa	Popis živine 1952		Popis prebivalstva 1953	
		število	razlika od ankete	število	razlika od ankete
Skupno povprečje	4,75	4,83	+2 %	4,52	-5 %
Ohišnica	4,94	4,41	-11 %	3,71	-25 %
Do 3 ha	4,39	4,40	-	4,30	-2 %
Od 3,01 - 8 ha	4,45	4,66	+5 %	4,60	+3 %
Nad 8 ha	5,80	5,43	-7 %	5,21	-11 %

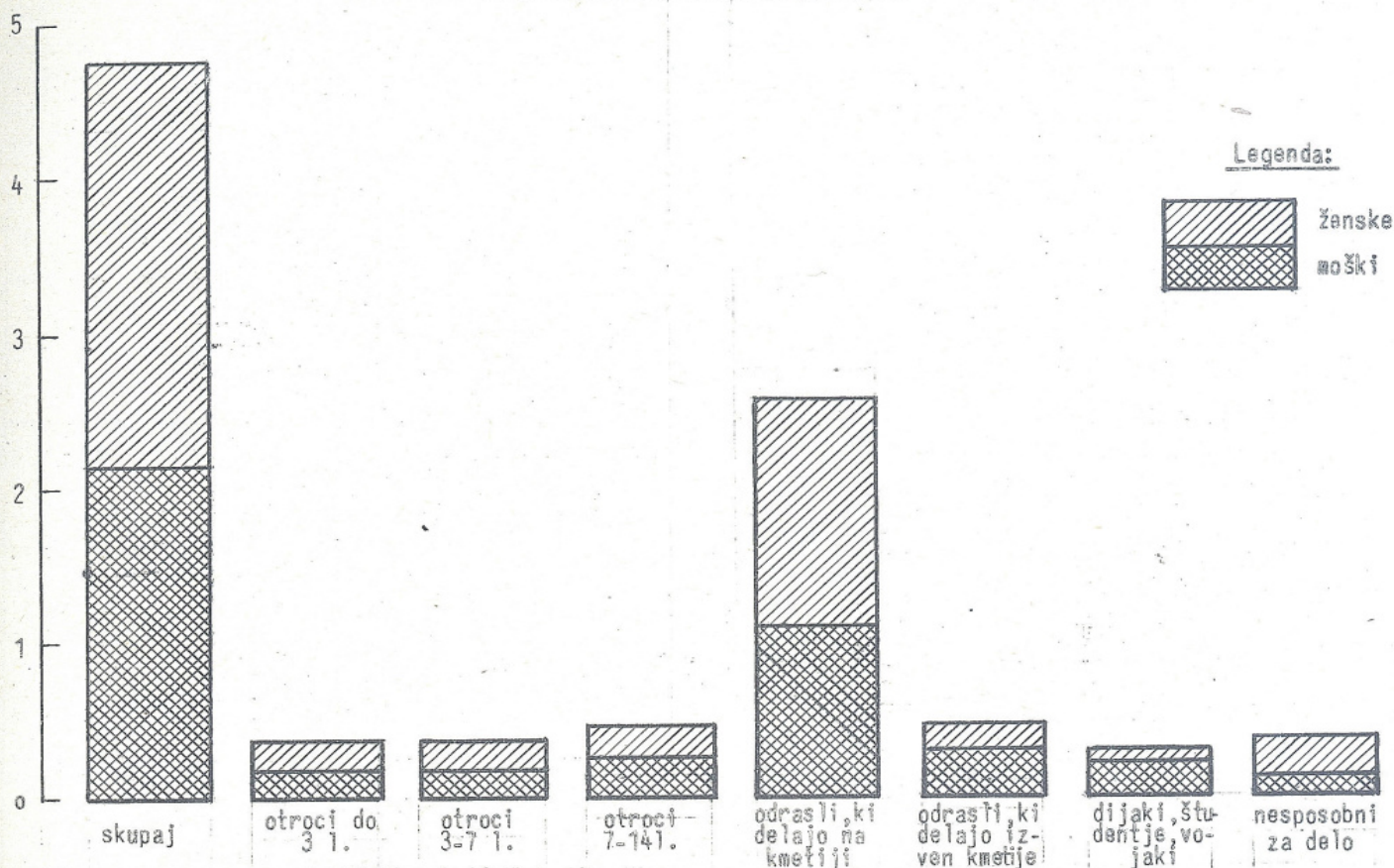
Iz tabele je razvidno, da so si povprečki zelo podobni samo v skupini kmetov do 3 ha površine, medtem ko so v vseh ostalih skupinah zelo velike razlike, največje pri ohišnicah. Če ohišnice kot maloštevilne izpusti-

mo, ostane razlika med +5 in -7 % oziroma med +3 in -11 %, kar je vsekakor mnogo.

Naslednje tabele in grafikoni kažejo razporeditev članov po starosti (otroci) oz. zaposlitvi (odrasli) ter razmerje med moškimi in ženskami.

Skupno povprečje na 1 gospodarstvo

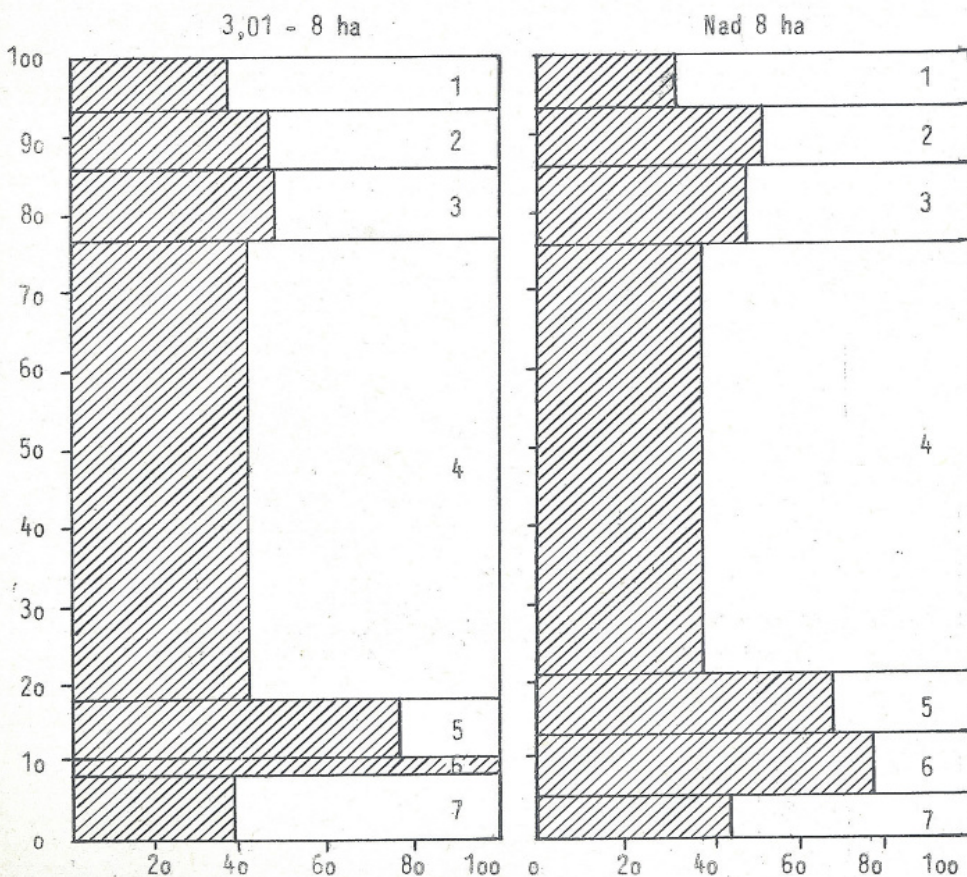
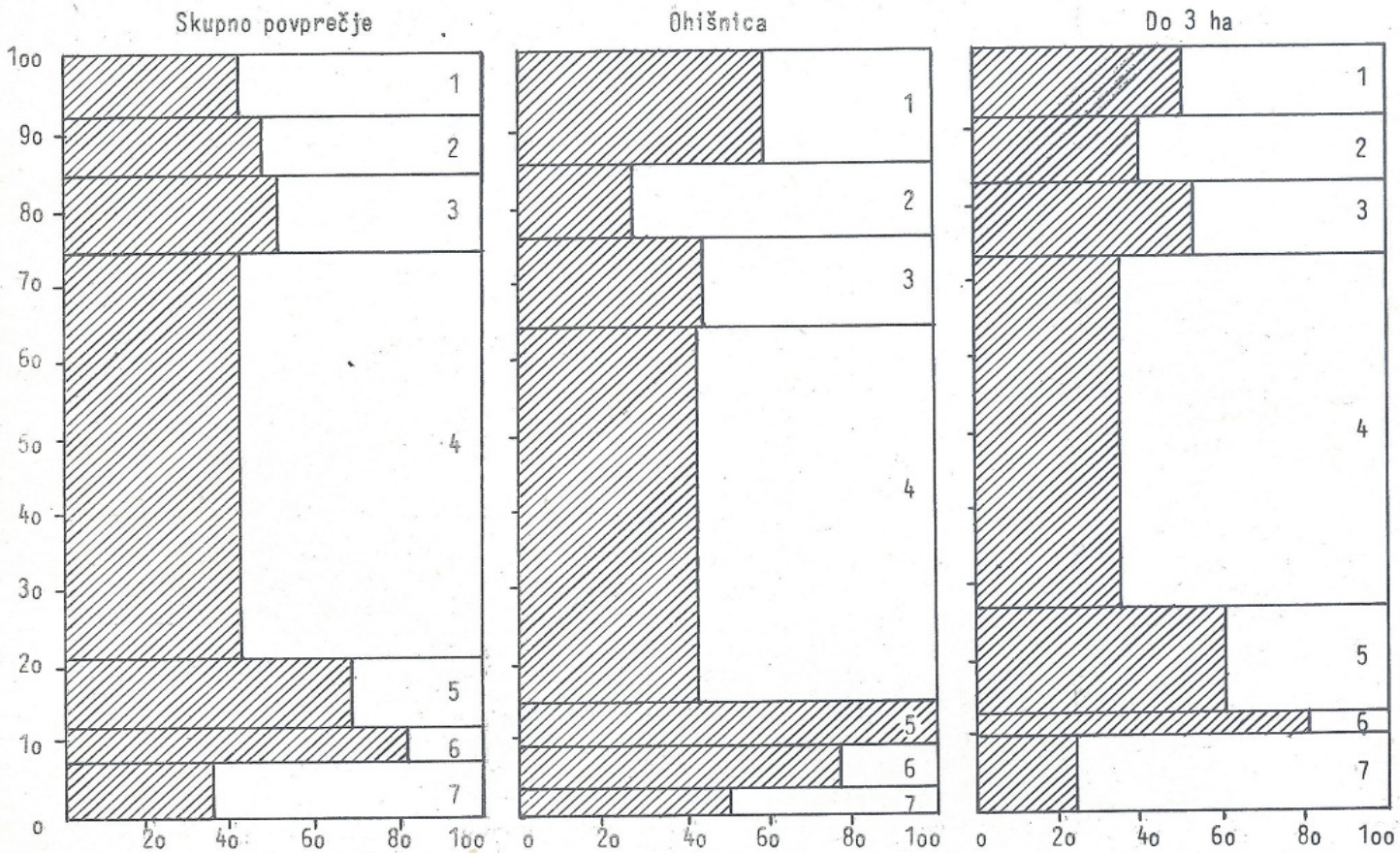
Tab. 7. Struktura družinskih članov po spolu

Sestav gospodinjstev		Struktura članov po spolu															
		skupaj			ohišnice			do 3 ha			od 3,01-8 ha			nad 8 ha			
		skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	
SKUPAJ		100,0	45,9	54,1	100,0	50,0	50,0	100,0	42,2	57,8	100,0	47,3	52,7	100,0	46,5	53,5	
Odrasli, stari nad 14 l.	do 3 let	100,0	42,9	57,1	100,0	60,0	40,0	100,0	50,0	50,0	100,0	37,5	62,5	100,0	31,6	68,4	
	nad 3 do poln. 7 let	100,0	46,4	53,6	100,0	28,6	71,4	100,0	40,0	60,0	100,0	47,1	52,9	100,0	56,0	44,0	
	nad 7 do poln. 14 let	100,0	50,0	50,0	100,0	44,4	55,6	100,0	56,5	43,5	100,0	47,8	52,2	100,0	48,5	51,5	
	ki delajo	v kmetijstvu	100,0	40,3	59,7	100,0	43,2	56,8	100,0	35,5	64,5	100,0	44,1	55,9	100,0	39,5	60,5
	ki ne delajo a jih gospodarstvo vzdržuje	izven kmetijstva	100,0	68,4	31,6	100,0	100,0	-	100,0	60,0	40,0	100,0	77,8	22,2	100,0	68,2	31,8
	dijaki, študentje, vojaki	100,0	81,6	18,4	100,0	75,0	25,0	100,0	80,0	20,0	100,0	100,0	-	100,0	79,2	20,8	
	nesposobni za delo	100,0	35,3	64,7	100,0	66,7	33,3	100,0	23,1	76,9	100,0	38,1	61,9	100,0	44,4	55,6	

Tab. 8. Struktura družinskih članov po starosti in zaposlitvi

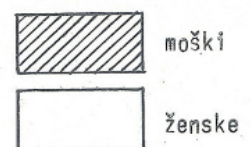
Sestav gospodinjstev		Struktura članov po starosti in zaposlitvi															
		skupaj			ohišnice			do 3 ha			od 3,01 do 8 ha			nad 8 ha			
		skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	
SKUPAJ		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Odrasli, nad 14 l.	do 3 let	7,2	6,7	7,6	13,4	16,2	10,8	7,6	9,0	6,6	6,5	5,2	7,8	6,0	4,1	7,6	
	nad 3 do poln. 7 let	7,9	8,0	7,8	9,5	5,4	13,5	8,4	8,0	8,8	6,9	6,9	7,0	7,9	9,4	6,5	
	nad 7 do poln. 14 let	10,1	11,0	9,3	12,2	10,8	13,5	9,7	13,0	7,3	9,4	9,5	9,3	10,4	10,8	10,0	
	ki delajo	v kmetijstvu	53,7	47,1	59,2	50,0	43,3	56,8	46,4	39,0	51,8	59,3	55,2	62,8	55,6	47,3	62,9
	ki ne delajo a jih gospodarstvo vzdržuje	izven kmetij.	9,0	13,5	5,3	5,4	10,8	-	14,8	21,0	10,2	7,3	12,0	3,1	6,9	10,1	4,2
	dijaki, študentje, vojaki	4,3	7,7	1,5	5,4	8,1	2,7	2,1	4,0	0,7	2,0	4,3	-	7,5	12,8	2,9	
	nesposobni za delo	7,8	6,0	9,3	4,1	5,4	2,7	11,0	6,0	14,6	8,6	6,9	10,0	5,7	5,4	5,9	

Družinski člani anketiranih gospodarstev po starosti (otroci) oz. zaposlitvi (odrasli) ter spolu

LEGENDA:

1. otroci do 3 let
2. otroci nad 3 - 7 let
3. otroci nad 7 - 14 let
4. odrasli, ki delajo na kmetiji
5. odrasli, ki delajo izven kmetije
6. vojaki, dijaki, študentje
7. nesposobni za delo

Iz teh prikazov vidimo, da je povprečno 53,7 % zaposlenih v kmetijstvu in da prevladujejo ženske (59,2%). Zelo majhen je odstotek zaposlenih v kmetijstvu pri ohišnicah (samo 50 %), še manjši (46,4 %) pa pri velikostni skupini do 3 ha, kjer je 14,8 % (največ!) članov zaposlenih izven kmetijstva.

Naslednji pregled nam kaže razmerje med aktivnimi (zaposlenimi v kmetijstvu), polaktivnimi (zaposlenimi izven kmetijstva) ter pasivnimi člani gospodarstev v kmetijstvu (otroci, dijaki, študentje, vojaki in nesposobni za delo).

Tab. 9. Družinski člani po aktivnosti

	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
	SKUPAJ	100,0	100,0	100,0	100,0
Aktivni	53,7	50,0	46,4	59,3	55,6
Polaktivni	9,0	5,4	14,8	7,3	6,9
Pasivni	37,3	44,6	38,8	33,4	37,5

Povprečno je torej 37,3 % pasivnih članov, največ na ohišnicah (44,6), iz česar se da sklepati, da so v zadruga, ki so zajete v anketi, vstopali pretežno taki, ki so imeli premalo delovne sile. Značilen je tudi odstotek otrok do 7 leta, ki je na ohišnicah 22,9% (!), medtem ko je pri ostalih treh kategorijah samo

16,0, 13,4 in 13,9 %.

Poglavje zaključujemo s pregledom, koliko vseh članov in koliko članov, ki delajo na kmetiji, odpade pri anketiranih gospodarstvih na 1 ha obdelovalne površine (t.j. na njive in vrtove, sadovnjake, vinograde ter travnike skupaj) oz. na 1 ha njivske površine.

Tab. 10. Družinski člani na 1 ha obdelovalne in njivske površine

Velikostna skupina	Število članov na 1 ha obdelovalne površine		Število članov na 1 ha njivske površine	
	vsi	delovni	vsi	delovni
Skupno povprečje	1,57	0,85	3,73	1,70
Ohišnice	8,60	4,55	16,37	8,19
Do 3 ha	3,55	1,65	5,96	2,84
Od 3,01 - 8 ha	1,61	0,95	3,50	1,95
Nad 8 ha	0,97	0,54	2,01	1,12

Vidimo torej, da število ljudi na 1 ha obdelovalne ali njivske površine pada z velikostjo posestva.

Ob popisu živine 1952. leta so bile popisane tudi površine, in sicer skupne ter njive in vrtovi, travniki, senožeti in pašniki posebej. Če delimo takrat dobljeno število družinskih članov s površinami njiv in vrtoev, dobimo naslednje povprečke članov na 1 ha njivske površine:

Skupno $\bar{x}$	3,40		
Ohišnice	11,28	Od 3,01-8 ha	3,45
Do 3 ha	7,54	Nad 8 ha	2,26

Anketa se v tem obdobju ni zanimala za stalno ali začasno najeto delovno silo (t.j. za hlapce in dekleta

ali za dninarje). Zato je štela hlapce in dekleta kar med "odrasle, ki delajo v kmetijstvu", glede dninarjev pa je veljalo, da je hrano zanje treba ločiti iz količin porabe živil v gospodinjstvu in jo izkazati posebej v surovem stanju kot izdano v naravi. Kolikor smo sicer imeli vpogleda v ta vprašanja, pri anketiranih ne gre za veliko število stalno najete delovne sile. Anketa drugega obdobja (junij 1953-maj 1954) opazuje zaposlitev stalne in občasne delovne sile že posebej.

Objavljamo še naslednjo tabelo, ki nam pove absolutna števila članov, ki delajo doma, in članov, ki delajo izven kmetijstva, ter odstotno razmerje le-teh do prvih.

Tab. 11. Število članov glede na zaposlitev v kmetijstvu

Velikostna skupina	Število odraslih članov, ki delajo		
	v kmetijstvu	izven kmetijstva	
		število	%
SKUPAJ	469	79	16,8
Ohišnice	37	4	10,8
Do 3 ha	110	35	31,8
Od 3,01 - 8 ha	145	18	12,4
Nad 8 ha	177	22	12,4

Vidimo, da je razmerje največje pri velikostni skupini do 3 ha, kjer dela na 3 delavce v kmetijstvu 1 izven kmetijstva, medtem ko je v ostalih treh skupinah to razmerje domala enako: 8 : 1.

ZEMLJIŠKE KATEGORIJE IN POVRŠINE

Z zemljiškimi kategorijami smo se srečali že spredaj, ko smo v splošnem delu govorili o reprezentativnosti vzorca. Zaradi majhnega vzorca in ker metodologija drugega obdobja ankete tako zahteva, smo se v tej obdelavi odločili za razdelitev gradiva najprej na tri velikostne skupine, do 3 ha, od 3,01 - 8 ha in nad 8 ha skupne površine in smo šele naknadno iz prve skupine izločili ohišnice, ki so v prvem obdobju ankete še ob-

stajale in imajo kmetje na njih denarne dohodke od KDZ. Vse naše gradivo smo torej obdelali po štirih velikostnih skupinah in izračunali posebej še tehtano skupno povprečje.

Spodnji tabeli nam dajeta najprej pregled skupnih površin pri 184 anketiranih ter strukturo površin v primerjavi s strukturo površin po PO-2 iz l. 1952.

Tab. 12. Površine skupaj (v ha)

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Skupna površina	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki	Pašniki	Ribniki	Močvirja in trstičja	Gozdovi	Neplodno zemljišče
Površina v ha											
SKUPAJ	184	1 328,50	276,53	29,07	18,82	229,42	138,21	-	10,21	580,36	45,88
Ohišnice	15	13,10	4,52	2,11	0,30	1,21	0,05	-	-	4,78	0,13
Do 3 ha	54	95,67	39,76	3,03	6,08	17,98	7,60	-	0,09	19,19	1,94
Od 3,01-8 ha	55	294,57	74,27	9,29	6,78	62,09	34,30	-	0,90	96,07	10,87
Nad 8 ha	60	925,16	157,98	14,64	5,66	148,14	96,26	-	9,22	460,32	32,94
Struktura v %											
SKUPAJ		100,0	20,82	2,19	1,42	17,27	10,40	-	0,77	43,68	3,45
Ohišnice		100,0	34,50	16,10	2,29	9,24	0,38	-	-	36,49	1,00
Do 3 ha		100,0	41,56	3,17	6,36	18,79	7,94	-	0,09	20,06	2,03
Od 3,01-8 ha		100,0	25,21	3,15	2,30	21,08	11,65	-	0,31	32,61	3,69
Nad 8 ha		100,0	17,08	1,58	0,61	16,01	10,40	-	1,00	49,76	3,56
Struktura po PO-2 iz 1952. l. (za privatni sektor)		100,0	17,4	1,3	1,3	23,1	13,5		0,2	39,6	3,6

Od celotne površine privatnega sektorja z ohišnicami vred, zajete s PO-2 l. 1952, je vzorec ankete komaj 1 % od površine, kar je sorazmerno zelo malo.

Če izznamemo ohišnice kot nenavadno velikostno skupino, vidimo, da deleži njiv, sadovnjakov in vinogra-

dov padajo z velikostjo posestva, nasprotno pa deleži travnikov, pašnikov in gozdov z velikostjo posestva rastejo.

Zgornje površine smo preračunali tudi na 1 anketno gospodarstvo, kar nam kaže naslednja tabela:

Tab. 13. Povprečna površina na 1 gospodarstvo

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Skupna površina	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki	Pašniki	Ribniki	Močvirja in trstičja	Gozdovi	Neplodno zemljišče
Skupno povpreč.	184	7,22	1,50	0,16	0,10	1,25	0,75	-	0,06	3,15	0,25
Ohišnice	15	0,87	0,30	0,14	0,02	0,08	0,003	-	-	0,32	0,01
Do 3 ha	54	1,77	0,74	0,06	0,11	0,33	0,14	-	0,002	0,36	0,04
Od 3,01-8ha	55	5,36	1,35	0,17	0,12	1,13	0,62	-	0,02	1,75	0,20
Nad 8 ha	60	15,42	2,63	0,24	0,09	2,47	1,60	-	0,15	7,67	0,55

Po anketi je povprečna velikost 1 gospodarstva 7,22 ha. Po popisu živine l. 1951 je bila povprečna velikost 1 gospodarstva 7,29 ha, a po popisu živine leta 1952 celo 7,75 ha. Rezultat ankete se torej razlikuje

od prvega popisa za okroglo 1 %, od drugega pa za okroglo 4 % in moremo samo ugotoviti, da se je zelo približal povprečju mase. Preračunane na 1 člana anketiranih gospodarstev so površine take:

Tab. 14. Povprečna površina na 1 družinskega člana

ha

Velikostna skupina	Število članov	Skupna površina	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki	Pašniki	Ribniki	Močvirja in trstičja	Gozdovi	Neplovdno zemljišče
Skupno povprečje	874	1,52	0,32	0,03	0,02	0,26	0,16	-	0,01	0,66	0,05
Ohišnice	74	0,18	0,06	0,03	0,004	0,02	0,0007	-	-	0,07	0,002
Do 3 ha	237	0,40	0,17	0,01	0,03	0,08	0,03	-	0,00	0,08	0,01
Od 3,01 - 8 ha	245	1,20	0,30	0,04	0,03	0,25	0,14	-	0,00	0,39	0,04
Nad 8 ha	318	2,91	0,50	0,05	0,02	0,47	0,30	-	0,03	1,44	0,10

Na 1 družinskega člana odpade povprečno 32 a njiv in vrtov, kar je najvažnejša postavka iz te tabele, ker nam pove prehransko osnovo povprečnega družinskega člana. Kakor bomo pozneje videli (tabela 18), odpade seveda na odraslega delovnega člana skoraj še enkrat tolikšna površina (0,59 ha), kar vsekakor ni veliko. Po podatkih zgornje tabele so okoli povprečja anketirane kmetije od 3-8 ha, precej nad povprečjem one nad 8 ha, a pod tem povprečjem kmetije do 3 ha, da o ohišnicah, ki jim to ni edini vir dohodkov, ne govorimo.

Ker se bomo tu pa tam v tej obdelavi srečavali s preračunavanji površin po raznih vidikih, objavljamo za anketirana gospodarstva tudi naslednje preglede:

1. Obdelovalna površina, to so njive, vrtovi, sadovnjaki, vinogradi in travniki, in sicer skupaj, na 1 gospodarstvo in na 1 odraslega člana, ki dela na kmetiji, kakor tudi strukturo:

Tab. 15. Obdelovalna površina skupaj

ha

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki
SKUPAJ	184	553,84	276,53	29,07	18,82	229,42
Ohišnice	15	8,14	4,52	2,11	0,30	1,21
Do 3 ha	54	66,85	39,76	3,03	6,08	17,98
Od 3,01 - 8 ha	55	152,43	74,27	9,29	6,78	62,09
Nad 8 ha	60	326,42	157,98	14,64	5,66	148,14

Tab. 16. Obdelovalna površina na 1 anketirano gospodarstvo

ha

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki
SKUPAJ	184	3,01	1,50	0,16	0,10	1,25
Ohišnice	15	0,54	0,30	0,14	0,02	0,08
Do 3 ha	54	1,24	0,74	0,06	0,11	0,33
Od 3,01 - 8 ha	55	2,77	1,35	0,17	0,12	1,13
Nad 8 ha	60	5,43	2,63	0,24	0,09	2,47

Tab. 17. Struktura obdelovalnih površin

Velikostna skupina	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki
SKUPAJ	100,0	49,93	5,25	3,40	41,42
Ohišnice	100,0	55,53	25,92	3,69	14,86
Do 3 ha	100,0	59,48	4,53	9,09	26,90
Od 3,01 - 8 ha	100,0	48,72	6,10	4,45	40,73
Nad 8 ha	100,0	48,40	4,49	1,73	45,38

Tab. 18. Obdelovalna površina na 1 odraslega člana, ki je zaposlen samo v kmetijstvu ha

Velikostna skupina	Število delovnih članov	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki
SKUPAJ	469	1,18	0,59	0,06	0,04	0,49
Ohišnice	37	0,22	0,12	0,06	0,01	0,03
Do 3 ha	110	0,61	0,36	0,03	0,06	0,16
Od 3,01 - 8 ha	145	1,05	0,51	0,06	0,05	0,43
Nad 8 ha	177	1,84	0,89	0,08	0,03	0,84

Poučna je zlasti struktura, ki nam kaže, da obsegajo pri največjih dveh skupinah njive in travniki doma la enake površine, medtem ko je v skupini do 3 ha njiv še enkrat več kot travnikov. Ta skupina mora spričo majhne skupne površine pač stremeti za tem, da inten-

zivno obdela vsako ped svoje zemlje.

2. Kmetijske površine na 1 gospodarstvo dobimo tako, da dodamo obdelovalnim površinam še pašnike ter močvirja in trstičja. Te povprečke nam kaže naslednja tabela.

Tab. 19. Kmetijska površina na 1 gospodarstvo ha

Velikostna skupina	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki	Pašniki	Močvirja in trstičja
Skupno povprečje	3,82	1,50	0,16	0,10	1,25	0,75	0,06
Ohišnice	0,54	0,30	0,14	0,02	0,08	0,003	-
Do 3 ha	1,38	0,74	0,06	0,11	0,33	0,14	0,002
Od 3,01 - 8 ha	3,41	1,35	0,17	0,12	1,13	0,62	0,02
Nad 8 ha	7,18	2,63	0,24	0,09	2,47	1,60	0,15

3. Produktivne površine na 1 gospodarstvo dobimo, če dodamo kmetijski površini še gozdove. To nam pove naslednja tabela:

Tab. 20. Produktivna površina na 1 gospodarstvo ha

Velikostna skupina	Skupaj	Njive in vrtovi	Sadovnjaki	Vinogradi	Travniki	Pašniki	Močvirja in trstičja	Gozdovi
Skupno povprečje	6,97	1,50	0,16	0,10	1,25	0,75	0,06	3,15
Ohišnice	0,86	0,30	0,14	0,02	0,08	0,003	-	0,32
Do 3 ha	1,74	0,74	0,06	0,11	0,33	0,14	0,002	0,36
Od 3,01 - 8 ha	5,16	1,35	0,17	0,12	1,13	0,62	0,02	1,75
Nad 8 ha	14,85	2,63	0,24	0,09	2,47	1,60	0,15	7,67

Če deleže od skupne površine teh treh grupacij površin po anketi primerjamo z deleži grupacij površin od skupne površine privatnih posestev po PO-2 za l. 1952, dobimo naslednjo sliko:

Tab. 21. Primerjava površin

Površina	Po anketi	Po PO-2
Obdelovalna	41,7	43,1
Kmetijska	52,9	56,8
Produktivna	96,5	96,4

KOLOBAR

Po stanju posejanih površin dne 31. maja 1953 dobimo po anketi kolobar, ki je v primerjavi s povprečjem let 1948 - 1951 in z letom 1952 (po PO-2) tak:

Tab. 22. Kolobar

Velikostna skupina	Njive in vrtovi skupaj	Žita	Industrijske rastline	Vrtnine	Krmne rastline	Nerodovitno in praha
Površina v ha						
SKUPAJ	266,63	153,66	2,78	55,48	52,51	2,20
Ohišnice	5,35	2,81	-	1,58	0,96	-
Do 3 ha	41,32	24,81	0,27	9,83	5,96	0,45
Od 3,01 - 8 ha	73,54	43,40	0,66	15,27	13,76	0,45
Nad 8 ha	146,42	82,64	1,85	28,80	31,83	1,30
Struktura						
SKUPAJ	100,0	57,63	1,04	20,81	19,69	0,83
Ohišnice	100,0	52,52	-	29,53	17,95	-
Do 3 ha	100,0	60,05	0,65	23,79	14,42	1,09
Od 3,01 - 8 ha	100,0	59,02	0,90	20,76	18,71	0,61
Nad 8 ha	100,0	56,45	1,26	19,67	21,73	0,89
Povprečja 1948-1951	100,0	56,3	2,1	19,7	20,8	1,1
Privatni sektor 1952	100,0	56,2	2,3	20,1	20,4	1,1

Delež industrijskih rastlin je po anketi nekaj manjši, ker anketa ni zajela Savinjske doline, kjer se strnjeno goji hmelj, ena izmed najpomembnejših kultur te vrste v Sloveniji.

Če opazujemo kolobar po velikostnih skupinah, potem vidimo, da je tudi po anketi (glej Kmetijstvo v luči statistike str. 21) delež žit največji v velikostni skupini do 3 ha (60,05 %) in da potem pada z velikostjo posestev na 56,45 %. Vrtnine padajo od 23,79 % do 19,67 %, če ohišnic ne štejemo. Obratna pa je tendenca pri krmnih rastlinah, ki od skupine do 3 ha dalje naraščajo, od 14,42 % do 21,73 %. Industrijskih rastlin pri ohišnicah sploh ni, pri ostalih treh skupinah pa naraščajo z velikostjo posestva.

Vidimo torej, da nam podaja anketa natančno take tendence kot drugi statistični viri.

V anketnem gradivu se pojavlja kolobar še enkrat, in sicer ga lahko izračunamo na podlagi posejanih oz. požetih površin, ki so bile popisane pri proizvodnji od maja do oktobra 1952. Te površine datirajo iz setvene sezone 1951 - 1952, torej leto dni pred zgoraj obdelanim materialom. Po njih pa je kolobar takle:

žita	55,24 %
industrijske rastline	1,40 %
vrtnine	18,88 %
krmne rastline	22,38 %
neobdelano	2,10 %

V bistvu ni velikih sprememb. Uporabljivejši pa je poznejši material, ko so se dopisniki in anketiranci privadili na anketo.

POLJEDELSKA PROIZVODNJA

Zasejane površine je anketa opazovala trikrat. Prvič kot jesensko setev, drugič kot spomladansko setev in tretjič v pregledu posejanih površin dne 31. maja 1953, ki ga bomo v tem odstavku analizirali. Ogledali si bomo najprej površine, zasejane s posameznimi vrsta-

mi žit, industrijskih rastlin, vrtnin in krmnih rastlin, na koncu pa še agro-tehnične rezultate.

Najprej si oglejmo posejane površine v absolutnih številih in strukturnih deležih.

Ž i t a

Tab. 23. Žita

Velikostna skupina	Skupaj	Pšenica	Rž	Ječmen	Oves	Koruza	Ostala žita
Površina v ha							
SKUPAJ	153,66	56,51	22,82	11,61	13,22	41,82	7,68
Ohišnice	2,81	0,34	0,24	0,05	0,20	1,98	-
Do 3 ha	24,81	8,13	5,00	1,01	0,41	9,15	1,11
Od 3,01 - 8 ha	43,40	16,56	6,93	1,92	3,37	11,95	2,67
Nad 8 ha	82,64	31,48	10,65	8,63	9,24	18,74	3,90
Struktura v %							
SKUPAJ	100,0	36,78	14,85	7,56	8,60	27,22	5,00
Ohišnice	100,0	12,10	8,54	1,78	7,12	70,46	-
Do 3 ha	100,0	32,77	20,15	4,07	1,65	36,88	4,48
Od 3,01 - 8 ha	100,0	38,16	15,97	4,42	7,76	27,53	6,15
Nad 8 ha	100,0	38,09	12,89	10,44	11,18	22,68	4,72

Med žiti je na prvem mestu pšenica, s katero je zasejana, razen pri ohišnicah, dobra tretjina žitnih površin. Takoj za pšenico je koruza, ki povprečno zaseja nad četrtino žitnih površin. Šele za koruzo pride rž in za ržo oves in ječmen, medtem ko je drugih žitnih kultur (ajde, prosa in soržice) relativno zelo malo. Ta rezultat ankete primerjamo v stranski tabeli z rezultatom PO-2 za l. 1952:

Tab. 24. Deleži žit na žitni površini %

	Anketa	PO-2 1952
Pšenica	36,78	32,8
Koruza	27,22	27,3
Rž	14,85	17,3
Ječmen	7,56	8,6
Oves	8,60	9,3
Ostala žita	5,00	4,7

I n d u s t r i j s k e r a s t l i n e

Tab. 25. Industrijske rastline

Velikostna skupina	Skupaj	Lan	Konoplja	Sončnice	Oljna repica	Ostale krmne rastline
Površina v ha						
SKUPAJ	2,78	0,54	0,09	0,48	1,61	0,06
Ohišnice	-	-	-	-	-	-
Do 3 ha	0,27	0,04	0,02	0,12	0,05	0,04
Od 3,01 - 8 ha	0,66	0,02	0,04	0,23	0,35	0,02
Nad 8 ha	1,85	0,48	0,03	0,13	1,21	-
Struktura v %						
SKUPAJ	100,0	19,42	3,24	17,27	57,91	2,16
Pšenica	-	-	-	-	-	-
Do 3 ha	100,0	14,81	7,41	44,45	18,52	14,81
Od 3,01 - 8 ha	100,0	3,03	6,06	34,85	53,03	3,03
Nad 8 ha	100,0	25,95	1,62	7,03	65,40	-

Napram žitnim površinam anketiranih gospodarstev so površine pod industrijskimi rastlinami prav neznatne. Zaradi velike variabilnosti teh kultur in zelo majhnih površin, ki jih je zajela anketa, ti podatki ne morejo

biti popolnoma zanesljivi. Razen tega anketa ni zajela naše Savinjske doline, kjer uspeva hmelj, ki je ena naših najmočnejših industrijskih rastlin.

V r t n i n e

Tab. 26. Vrtnine

Velikostne skupine	Skupaj	Krompir	Čebula	Fižol	Grah	Zelje in ohrovt	Paradižnik	Ostale vrtnine
Površina v ha								
SKUPAJ	55,48	46,11	0,40	1,59	0,01	2,30	0,22	4,85
Ohišnice	1,58	1,22	-	0,02	-	0,06	-	0,28
Do 3 ha	9,83	7,18	0,05	0,61	-	0,36	0,19	1,44
Od 3,01 - 8 ha	15,27	13,28	0,04	0,17	0,01	0,56	0,02	1,19
Nad 8 ha	28,80	24,43	0,31	0,79	-	1,32	0,01	1,94
Struktura v %								
SKUPAJ	100,0	83,11	0,72	2,87	0,02	4,15	0,40	8,74
Ohišnice	100,0	77,22	-	1,26	-	3,80	-	17,72
Do 3 ha	100,0	73,04	0,51	6,21	-	3,66	1,93	14,65
3,01 - 8 ha	100,0	86,97	0,26	1,11	0,07	3,67	0,13	7,79
nad 8 ha	100,0	84,82	1,08	2,74	-	4,58	0,04	6,74

Med vrtninami je daleč na prvem mestu krompir, ki obsega nad 4/5 vrtninskih površin, medtem ko si vse ostale vrtnine dele komaj 1/5 te površine njiv. V stranski tabeli primerjamo rezultate ankete z rezultati PO-2 za leto 1952, vendar veljajo le-ti za vse sektorje lastništva v LR Sloveniji.

Tab. 27. Delež vrtnin na vrtninskih površinah

Vrtnine	Po anketi	PO-2 1952
SKUPAJ	100,0	100,0
Krompir	83,31	80,2
Čebula	0,70	1,4
Fižol	2,84	2,5
Grah	0,02	0,5
Zelje in ohrovt	4,02	6,1
Paradižnik	0,41	0,6
Ostale vrtnine	8,70	8,7

K r m n e r a s t l i n e

Tab. 28. Krmne rastline

Velikostna skupina	Skupaj	Stara detelja	Jesenska in spoml. detelja	Stara lucerna	Jesenska in spomlad. lucerna	Grašica	Koruza za krmo	Krmna pesa	Ostale krmne rastline
Površina v ha									
SKUPAJ	52,51	17,65	5,59	9,38	3,58	1,17	1,89	9,48	3,77
Ohišnice	0,96	0,22	-	0,05	-	-	-	0,57	0,12
Do 3 ha	5,96	1,43	1,22	1,32	0,30	0,05	0,05	1,16	0,43
Od 3,01 - 8 ha	13,76	4,15	1,76	2,22	1,60	0,55	0,24	2,10	1,14
Nad 8 ha	31,83	11,85	2,61	5,79	1,68	0,57	1,60	5,65	2,08
Struktura v %									
SKUPAJ	100,0	33,61	10,65	17,86	6,82	2,23	3,60	18,05	7,18
Ohišnice	100,0	22,92	-	5,21	-	-	-	59,37	12,50
Do 3 ha	100,0	23,99	20,47	22,15	5,03	0,85	0,84	19,46	7,21
Od 3,01 - 8 ha	100,0	30,16	12,79	16,13	11,64	4,00	1,74	15,26	8,29
Nad 8 ha	100,0	37,23	8,20	18,20	5,28	1,78	5,03	17,75	6,53

Med krmnimi rastlinami zavzema največje površine črna detelja (okoli 44 %), za njo lucerna (okoli 25 %) in nato krmna pesa (18 %).

Poglejmo še, kakšni so deleži važnejših poljskih kultur na njivski površini:

pšenica	21,21 %
koruza	15,51 %
rž	8,72 %
ječmen	4,26 %
oves	4,98 %
krompir	17,34 %
detelja in lucerna	13,52 %
krmna pesa	3,54 %
druge kulture	10,92 %

Vidimo, da je pšenica z 1/5 njivske površine na prvem mestu in da zavzema drugo mesto po površini daleč pred drugimi žiti krompir. Njemu slede najprej koruza

ter detelja in lucerna, torej močno mešana kultura štiri-rih poljedelskih pridelkov, ki obsega skupaj skoraj 68% vseh njivskih površin.

Anketa ni posebej spremljala strniščnih posevkov ter medsevkov in podsevkov, temveč so bili njen namen le glavni posevki.

Agrotehnika

Podrobneje sta bili obdelani jesenska setev (novembra in decembra 1952) ter spomladanska setev (aprila 1953). To gradivo moremo izkoristiti z vidika ozimnih in jarih posevkov. Pripominjamo pa, da so med temi in med prej obdelanimi podatki manjše razlike, ki so pri treh ločenih popisnih akcijah razumljive.

S tega vidika so pač najvažnejša žita: pšenica, rž, ječmen, oves, ostala žita in koruza. Naslednje tabele nam povedo razmerje med jesensko in spomladansko setvijo ter o porabi semena na 1 ha.

Tab. 29. Razmerje med jesensko in spomladansko setvijo pri žitih.

Velikostna skupina	Zasejana površina v ha					Porabljeno seme kg	
	skupaj	jeseni	%	spomladi	%	vse	na 1 ha
Pšenica							
SKUPAJ	58,75	56,47	96,12	2,28	3,88	13 918	236,90
Ohišnice	0,23	0,23	100,00	-	-	65	282,61
Do 3 ha	9,03	8,93	98,89	0,10	1,11	2 344	259,58
Od 3,01 - 8 ha	17,33	16,25	93,77	1,08	6,23	4 092	236,12
Nad 8 ha	32,16	31,06	96,58	1,10	3,42	7 417	230,63
Rž							
SKUPAJ	11,79	10,48	88,89	1,31	11,11	3 220	273,11
Ohišnice	0,04	0,04	100,00	-	-	16	400,00
Do 3 ha	2,06	2,06	100,00	-	-	558	270,87
Od 3,01 - 8 ha	3,30	2,90	87,88	0,40	12,12	1 074	325,45
Nad 8 ha	6,39	5,48	85,76	0,91	14,24	1 572	246,00
Ječmen							
SKUPAJ	9,46	5,03	53,17	4,43	46,83	2 013	212,79
Ohišnice	-	-	-	-	-	-	-
Do 3 ha	0,71	0,50	70,42	0,21	29,58	177	249,30
Od 3,01 - 8 ha	1,90	1,02	53,68	0,88	46,32	446	234,74
Nad 8 ha	6,85	3,51	51,24	3,34	48,76	1 390	202,92
Oves							
SKUPAJ	13,34	0,58	4,35	12,76	95,65	2 356	176,61
Ohišnice	0,14	-	-	0,14	100,00	21	150,00
Do 3 ha	0,45	-	-	0,45	100,00	108	240,00
Od 3,01 - 8 ha	3,19	0,58	18,18	2,61	81,82	629	197,18
Nad 8 ha	9,56	-	-	9,56	100,00	1 598	167,15

(Nadaljevanje)

Velikostna skupina	Zasejana površina v ha					Porabljeno seme kg	
	skupaj	jeseni	%	spomladi	%	vse	na 1 ha
Ostala žita							
SKUPAJ	93,74	78,49	83,73	15,25	16,27	-	-
Ohišnice	0,12	0,12	100,00	-	-	-	-
Do 3 ha	2,14	2,14	100,00	-	-	-	-
Od 3,01 - 8 ha	5,98	5,81	97,16	0,17	2,84	-	-
Nad 8 ha	85,50	70,42	82,36	15,08	17,64	-	-
Koruza							
SKUPAJ	35,65	-	-	35,65	100,00	1 679,1	47,10
Ohišnice	1,74	-	-	1,74	100,00	83,0	47,70
Do 3 ha	7,99	-	-	7,99	100,00	381,5	47,74
Od 3,01 - 8 ha	11,01	-	-	11,01	100,00	565,0	51,32
Nad 8 ha	14,91	-	-	14,91	100,00	649,6	43,57

Pšenice posejejo povprečno nad 96 % že jeseni, medtem ko rži nekaj nad 10 % tudi spomladi. Ječmena sejejo skoraj polovico spomladi, oves pa je nad 95 % jarina. Ostala žita (pira) sejejo povečini jeseni. Koruza jeseveda le spomladanski posevek.

V povprečju posejejo 2/3 žitnih površin jeseni, a 1/3 spomladi.

Povprečna poraba semena na 1 ha posejane površine je po anketi:

pšenica	236,9 kg
rži	273,1 kg
ječmen	212,8 kg
oves	176,6 kg
koruza	47,1 kg
krompir	2 071,7 kg

Industrijske rastline sejejo zelo različno. Oljna repica je ozimna kultura, lan je lahko ozimni ali jara, konoplja, sončnice in ostale industrijske rastline pa jara. V povprečju posejejo čez 73 % teh površin spomladi.

Vrtnine sejejo skoraj 100 % (99,97 %) spomladi in pozneje.

Skoraj 90 % krmnih rastlin posejejo spomladi, le deteljo in lucerno (okoli 10 % površin za krmne rastline) tudi jeseni.

V celoti zasejejo po podatkih ankete 48,3 % njivskih površin že jeseni in 51,7 % spomladi.

HEKTARSKI DONOSI

Hektarski donosi so eden izmed najvažnejših pokazateljev za presojo stopnje agrarne tehnike neke dežele.

Anketno gradivo nam je dalo zanimive rezultate o

hektarskih donosih.

Tabele nam kažejo naslednjo sliko:

Ž i t a

Tab. 30. Hektarski donosi žit po anketi.

Velikostna skupina	Površina na 1 go-spodarstvo ha		Pridelek v q		Velikostna skupina	Površina na 1 go-spodarstvo ha		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 go-spodarstvo	na 1 ha		posejana	požeta	na 1 go-spodarstvo	na 1 ha
Pšenica					Ječmen				
Povprečje	0,30	0,29	3,93	13,35	Povprečje	0,07	0,07	0,76	11,36
Ohišnice	0,01	0,01	0,14	19,09	Ohišnice	0,09	0,09	0,18	19,28
Do 3 ha	0,14	0,14	1,80	12,74	Do 3 ha	0,02	0,02	0,20	11,01
Od 3,01 - 8 ha	0,28	0,28	3,91	14,17	Od 3,01 - 8 ha	0,05	0,05	0,66	12,39
Nad 8 ha	0,53	0,52	6,82	13,07	Nad 8 ha	0,14	0,14	1,49	10,89

(Nadaljevanje)

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo ha		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Koruzna				
Povprečje	0,21	0,21	0,57	16,97
Ohišnice	0,11	0,11	2,23	19,59
Do 3 ha	0,15	0,15	2,61	17,35
Od 3,01-8 ha	0,22	0,22	3,44	15,66
Nad 8 ha	0,29	0,28	4,90	17,46
Rž				
Povprečje	0,12	0,12	1,43	11,92
Ohišnice ¹⁾	-	-	-	-
Do 3 ha	0,08	0,08	0,92	10,93
Od 3,01-8 ha	0,13	0,13	1,87	14,69
Nad 8 ha	0,18	0,18	1,86	10,52

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo ha		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Oves				
Povprečje	0,07	0,07	0,64	9,38
Ohišnice ¹⁾	-	-	-	-
Do 3 ha	0,01	0,01	0,03	5,50
Od 3,01-8 ha	0,05	0,05	0,51	10,44
Nad 8 ha	0,16	0,16	1,47	9,22
Ostala žita				
Povprečje	0,03	0,03	0,30	11,44
Ohišnice ²⁾	-	-	-	-
Do 3 ha	0,01	0,01	0,08	14,83
Od 3,01-8 ha	0,02	0,02	0,28	12,48
Nad 8 ha	0,05	0,05	0,58	10,75

1) Manjkajo podatki 2) Niso sejali

V primerjavi s hektarskimi donosi po PO-4 za l. 1952 so rezultati ankete takšni:

Tab. 31. Hektarski donosi žit (primerjava)

Kultura	Po anketi	PO-4 1952
Pšenica	13,4	10,8
Rž	11,9	8,2
Ječmen	11,4	9,5
Oves	9,4	7,0
Ostala žita	11,4	9,6
Koruzna	17,0	9,7

Ta primerjava kaže, da so hektarski donosi po anketi na splošno precej večji od onih po PO-4. Variabilnost med posameznimi gospodarstvi je zelo velika.

Industrijske rastline

Tab. 32. Hektarski donosi industrijskih rastlin

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo ha		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Lan				
Povprečje	0,003	0,003	0,03	7,87
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,001	0,001	0,002	6,00
Od 3,01-8 ha	-	-	0,001	4,00
Nad 8 ha	0,01	0,01	0,08	8,11
Oljna repica				
Povprečje	0,01	0,01	0,11	8,07
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,002	0,002	0,01	7,40
Od 3,01-8 ha	0,01	0,01	0,05	10,77
Nad 8 ha	0,04	0,03	0,26	7,75

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo ha		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Sončnice				
Povprečje	0,002	0,002	0,04	13,56
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,002	0,002	0,03	16,67
Od 3,01-8 ha	0,001	0,001	0,01	10,50
Nad 8 ha	0,01	0,01	0,08	13,11
Ostale industrijske rastline				
Povprečje	0,001	0,001	0,02	13,12
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,002	0,002	0,03	18,00
Od 3,01-8 ha	-	-	-	-
Nad 8 ha	0,003	0,003	0,02	7,40

Od gornjih kultur zasluži objavo pravzaprav le oljna repica, katere hektarski donos je vsaj približen donosom po PO-4 (1952), kjer najdemo 7,2 q na ha. Donos sončnic po anketi se nam zdi v primerjavi s PO-7 (6,3 q) zelo visok, čeprav s tem še ni rečeno, da je ta točen. K hektarskemu donosu lana moremo reči le toliko, da je prvič nasad zelo neznačen in da anketa ni ločila te kulture po svojem namenu, t.j. ali je za vlakno ali za seme. Hektarski donosi za "ostale indu-

strijske rastline" pravzaprav ne povedo nič, ker se ne ve, za kakšne kulture gre. Vemo pa le toliko, da hmelja ni vmes, ker ankete v hmeljarskem področju sploh nismo imeli.

Torej so ti podatki le deloma uporabljivi in bo morala v bodoče anketna metodologija to vprašanje tretirati natančneje kot doslej.

V r t n i n e

Tab. 33. Hektarski donosi vrtnin

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Krompir				
Skupno povpr.	0,22	0,22	24,33	110,97
Ohišnice	0,10	0,10	8,01	82,30
Do 3 ha	0,12	0,12	11,24	91,52
Od 3,01-8 ha	0,21	0,21	21,09	102,03
Nad 8 ha	0,35	0,35	43,16	124,02
Fižol				
Skupno povpr.	0,01	0,01	0,09	13,40
Ohišnice	-	-	0,01	10,00
Do 3 ha	0,004	0,003	0,03	9,89
Od 3,01-8 ha	0,01	0,01	0,07	10,34
Nad 8 ha	0,01	0,01	0,18	15,91
Zelje in ohrovt				
Skupno povpr.	0,01	0,01	0,96	69,02
Ohišnice	0,01	0,01	1,00	125,25
Do 3 ha	0,01	0,01	0,64	62,72
Od 3,01-8 ha	0,01	1,01	1,02	73,67
Nad 8 ha	0,02	0,02	1,20	59,92

Pri donosih vrtnin anketa ni dala zadovoljivega rezultata. Podatki dajejo vtis neorientiranosti popisovalcev. Napake ali pomanjkljivosti je pokazala šele končna obdelava in je po letu dni bilo seveda že prepozno zahtevati s terena razna dopolnila in popravke. Zato na tem mestu nismo objavili podatkov za čebulo, grah, paradižnik in ostale vrtnine.

Krompir kaže v povprečju donos skoraj 111 q na ha, medtem ko ima PO-7 povprečen donos 102,9 q.

Variabilnost med posameznimi anketnimi gospodarstvi je zelo velika.

Fižol kot čista kultura kaže po anketi dosti višji hektarski donos kot po PO-7 za 1952 (4,3).

K r m n e r a s t l i n e

Tab. 34. Hektarski donosi krmnih rastlin

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Stara detelja				
Skupno povpr.	0,13	0,12	7,09	57,38
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,04	0,03	1,97	62,12
Od 3,01-8 ha	0,12	0,11	6,22	54,14
Nad 8 ha	0,25	0,25	14,27	58,22
Grašica				
Skupno povpr.	0,01	0,01	0,30	42,14
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,001	0,001	0,03	21,42
Od 3,01-8ha	0,01	0,01	0,45	52,5
Nad 8 ha	0,01	0,01	0,48	37,66

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Krmna pesa				
Skupno povpr.	0,06	0,06	7,82	141,00
Ohišnice	0,04	0,04	5,15	122,53
Do 3 ha	0,03	0,03	3,53	129,59
Od 3,01-8ha	0,05	0,05	6,78	130,58
Nad 8 ha	0,09	0,09	13,32	151,88
Stara lucerna				
Skupno povpr.	0,08	0,07	2,85	39,19
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,04	0,04	0,99	26,88
Od 3,01-8 ha	0,08	0,08	3,12	40,52
Nad 8 ha	0,13	0,12	5,00	41,81

(Nadaljevanje)

Velikostna skupina	Površina na 1 gospodarstvo		Pridelek v q	
	posejana	požeta	na 1 gospodarstvo	na 1 ha
Koruza za krmo				
Skupno povpr.	0,01	0,01	1,85	128,20
Ohišnice	-	-	-	-
Do 3 ha	0,004	0,004	0,33	90,00
Od 3,01-8 ha	0,01	0,01	1,31	104,64
Nad 8 ha	0,03	0,03	4,18	141,69

Povprečni donosov so dosti večji kot po PO-7, ki kaže za "črno deteljo" samo 28,4 q, za lucerno pa 35,9, kar bi se z anketnimi 39,19 še nekam ujemalo, medtem

SADJARSTVO

Ko smo spredaj obravnavali zemljiške kategorije, smo govorili tudi o sadovnjakih. Tam vidimo, da je bilo pri vseh 184 anketiranih posestvih skupaj 29,07 ha strnjanih sadovnjakov. Ker so imela vsa posestva skupaj 276,53ha njiv, je torej povprečno razmerje sadovnjakov do njiv 1 : 9,2. Po posameznih skupinah se to razmerje takole spreminja: ohišnice 1 : 2,3, do 3 ha 1 : 13,2, od 3,01 do 8 ha 1 : 8,2 in nad 8 ha 1 : 10.

Delež sadovnjakov od skupne površine je:

ohišnice	16,10 %
do 3 ha	3,17 %
od 3,01 - 8 ha	3,15 %
nad 8 ha	1,58 %
skupno povprečje	2,19 %

ko je za grasico v PO-7 povprečni donos zopet samo 20q proti 42,1 q po anketi.

Povprečna donosa koruze za krmo (PO-7 129,3 q) in krmne pese (149,3) se še kar dobro ujemata z rezultati ankete.

Pričujoča obdelava nas je poučila o naslednjem: če hočemo, da bo gradivo vsakokratne ankete uporabljivo tudi za izračunavanje hektarskih donosov - a prvotno se je hotelo, da bi anketa služila za kontrolo PO-službe - potem moramo brezpogojno prevzeti v anketo celotni obseg teh služb. Ker tega danes ni, nimamo cele vrste prijemov: manjka nam metodično zbrani material za osnovne posevke in podsevke, za naknadne in strniščne posevke ter za celo vrsto diferencijacij v samih kulturah, kar je vse nujno, če želimo, da bi anketa služila namenu, ki ji je bil zastavljen.

Na eno anketirano gospodarstvo odpade povprečno 16 arov sadovnjaka.

Sadno drevje je v anketi popisano dvakrat, prvič 15. januarja 1952 v sestoji, ki ga kaže spodnja tabela, drugič pa v drugi polovici l. 1952, ko je bil anketiran pridelek. Med obema stanjema je nekaj razlik, ki jih moremo pripisati pač manjši natančnosti pri začetnem popisu, ki se je vršil sredi zime in so števila sadnega drevja navajali po spominu in brez kontrole v naravi. Pozneje, ko je šlo za pridelek na drevo, so verjetno podali pravilnejše število dreves posamezne vrste.

Naslednja tabela nam pove najprej o številu sadnega drevja dne 15. januarja 1952, in to skupaj ter na 1 gospodarstvo.

Sadno drevje

Tab. 35. Sadno drevje

Velikostna skupina	Vse vrste brez trt	Jablane	Hruške	Češplje	Češnje in višnje	Mareljice in breskve	Orehi	Smokve
Vse								
SKUPAJ	7 826	4 381	1 105	1 442	443	102	346	7
Ohišnice	438	299	41	46	29	12	10	1
Do 3 ha	1 346	734	135	302	88	34	50	3
Od 3,01 - 8 ha	2 314	1 219	275	495	178	35	109	3
Nad 8 ha	3 728	2 129	654	599	148	21	177	-
Na 1 gospodarstvo								
184	42,53	23,81	6,01	7,83	2,41	0,55	1,88	0,04
Ohišnice	15	29,2	19,93	2,73	3,07	1,93	0,80	0,07
Do 3 ha	54	24,93	13,59	2,50	5,59	1,63	0,93	0,06
Od 3,01-8 ha	55	42,07	22,16	5,00	8,98	3,24	1,98	0,05
Nad 8 ha	60	62,13	35,48	10,90	9,98	2,47	2,95	-

Na 1 gospodarstvo odpade torej povprečno dobrih 42 sadnih dreves. Če prištejemo ohišnice skupini do 3 ha, potem dobimo na 1 gospodarstvo povprečno 25,8 sadnih dreves in vidimo, da narašča število sadnega drevja z velikostjo posestva. Na 1 ha sadovnjaka pride po anketi 269 sadnih dreves, po PO-8 pa 325. Ta podatek je pa samo ilustrativen, ker vse sadno drevje ne raste zgolj v strnjanih nasadih in povprečja moramo zato jemati s pridržkom.

V primerjavi s PO-8/1952 je struktura sadnega drevja po anketi takale:

Tab. 36. Sadno drevje (primerjava)

Vrste drevja	Po anketi	Po PO-8
Jablane	55,98	55,7
Hruške	14,12	13,0
Češplje	18,43	17,8
Češnje in višnje	5,66	5,2
Marellice in breskve	1,30	3,4
Orehi	4,42	4,2
Smokve	0,09	-

Rodnost dreves

Spodnja tabela nam govori o rodnosti sadnega drevja, tako kot se je anketiralo: najprej zgodno sadje (češnje, višnje in marelice) in nato pozno (jabolka, hruške, češplje in orehi).

Primerjajmo rezultate ankete z rezultati PO-8 za 1952:

Tab. 37. Rodnost dreves po anketi (absolutno)

Vrsta	Število dreves		
	vsa	rodna	ki so rodila
Češnje	418	305	251
Višnje	29	26	20
Marellice	36	20	10
Jabolka (jesenska in zimska)	4 285	2 755	1 882
Hruške	1 089	722	383
Češplje	1 473	980	249
Orehi	317	227	182

Tab. 38. Rodnost dreves (primerjava)

Vrsta	% rodnih od vseh		Rodnih je rodilo	
	po anketi	po PO-8	po anketi	po PO-8
Češnje	73,0	84,5	82,3	89,0
Višnje	89,7	84,5	76,9	91,0
Marellice	55,6	81,0	50,0	84,0
Jablane	64,3	65,0	68,3	52,3
Hruške	66,3	67,7	53,1	51,4
Orehi	66,5	67,3	25,4	42,3
Češplje	71,6	67,5	80,2	74,4

Ves pridelek in pridelek na 1 rodno drevo bomo primerjali z rezultati PO-8 za l. 1952 v naslednji tabeli:

Tab. 39. Sadni pridelek

Vrste	Pridelek po anketi	Pridelek po PO-8	Na eno rodno drevo	
			anketa	PO-8
Češnje	7 513	5 591 900	24,6	18,7
Višnje	160	214 800	6,2	13,8
Marellice	160	258 400	8,0	11,3
Jabolka	188 150	50 679 400	68,3	19,4
Hruške	28 685	7 214 500	39,7	11,7
Češplje	4 906	4 769 600	5,0	5,5
Orehi	3 837	1 764 600	16,9	8,6

Pridelki na 1 rodno drevo so si precej različni.

Povprečno je 1 anketirano gospodarstvo pridelalo l. 1952 naslednje količine sadja:

češenj	40,8 kg
višenj	0,9 "
marelic	0,9 "
jabolk	1 023,0 "
hrušk	156,0 "
češpelj	26,7 "
orehov	20,8 "

Domača predelava sadja

Na koncu naj spregovorimo še o domači predelavi sadja. Nekaj podrobnosti o tem nam pove naslednja tabela:

Tab. 40. Domača predelava sadja po anketi

Vrsta	Predelana količina svežega sadja kg	Izdelek		
		količina	% izkoriščenja	na 1 gospodarstvo
Suho češplje	212	180 kg	84,91	0,98 kg
Drugo suho sadje	2 192,70	528 kg	24,08	2,87 kg
Češpljeva mezga	271	53 kg	19,56	0,29 kg
Slivovka	460	77 l	16,72	0,42 l
Drugo sadno žganje	6 588	770 l	11,69	4,18 l
Sadni sokovi	108 483	49 759 l	45,87	270,43 l

Metodologija ankete je tu v toliko pomanjkljiva, ker se ne ve ali je šlo v predelavo samo doma pridelano sadje ali tudi kupljene količine. Zato tu nima smisla računati odstotkov predelanega od pridelanega sadja.

Suhe, češplje so 25,4 % vsega suhega sadja, medtem

ko je dala slivovka le 8,4 % sadnega žganja. Med sadnimi sokovi je pač najpomembnejši sadjevec (jabolčnik katerega proizvodnjo (in potem porabo) je napovedala velika večina anketiranih posestnikov.

VINOGRADNIŠTVO

Skupna površina vinogradov vseh anketiranih gospodarstev je znašala 18,78 ha in je bila 14,7 krat manjša od njivskih površin.

Trte

Tab. 41. Število trt

Vrsta trte	Površina v ha	Število trt		
		vse	na 1 ha	rodne
SKUPAJ	18,78	112 714	6 002	98 134
Na ameriški podlagi	11,55	77 219	6 686	70 419
Domače	1,13	7 427	6 573	6 147
Samorodnice	6,10	28 068	4 601	21 568

Po vrstah trte kaže anketa v primerjavi s PO-9 za l. 1952 tole sliko vinogradov:

Tab. 42. Struktura površin %

Vrsta trte	Po anketi	Po PO-9
Žlahтна trta (na ameriški podl.)	61,6	78,1
Domača trta	6,0	0,1
Samorodnice	32,4	21,8

Po anketi je skoraj 1/3 vinogradov zasajena s samorodnicami, medtem ko ocenjuje PO-9 to površino samo na dobro petino.

Ko so bile tudi trte popisane na osnovnem obrazcu AP-1 dne 15. januarja 1952, jih moremo naštetih pri vseh 184 gospodarstvih 109.645. Ko pa je bil na jesen anketiran pridelek grozdja in so bile s tem v zvezi popisane trte po vrstah, smo našli skupaj 112.714 ali 3.069 več. Razlika gre gotovo na račun manj natančnega popisa sredi zime. Na 1 gospodarstvo je odpadlo povprečno 612 trt, na 1 ha vinograda pa 6.002 trt (po PO-9

6.316). Zanimivo je, da kaže anketa pri samorodnicah manj trt na 1 ha (4.601) kot pri žlahtnih trtah (6.686).

Po vrstah trt se nam kaže naslednja struktura:

žlahtnih	68,5 %
domačih	6,6 %
samorodnic	24,9 %

V primerjavi s PO-9 je bilo od vseh trt rodni v odstotkih:

Tab. 43. Rodnost trt %

Vrsta trte	Po anketi	Po PO-9
Skupno povprečje	87,1	96,4
Žlahtne	91,2	96,1
Domače	82,8	100,0
Samorodnice	76,8	97,5

Celotni pridelek grozdja nam daje po vrstah trt, izražen v odstotkih in v primerjavi s PO-9, naslednjo sliko:

Tab. 44. Pridelek trt %

Vrste trt	Po anketi	Po PO-9
Žlahtne	67,79	78,19
Domače	7,79	0,21
Samorodnice	24,42	21,60

Pri tem je zanimiva ugotovitev, da izvira skoraj 1/4 pridelka grozdja od samorodnic in da sta si v tem

anketa in ocena po PO-9 skoraj edini.

Po pridelku na 1 trto se pa anketa in ocena za l. 1952 precej razlikujeta.

Tab. 45. Priderek na 1 trto v kg

Vrsta trte	Po anketi	Po PO-9 za 1952
Skupno povprečje	0,58	0,38
Žlahadne	0,54	0,40
Domače	1,00	1,11
Samorodnice	0,64	0,34

Na 1 gospodarstvo pride povprečno 326 kg grozdja.

Domača predelava grozdja

Oglejmo si na kraju tega poglavja še podatke ankete o domači predelavi grozdja:

Tab. 47. Domača predelava grozdja po anketi

Velikostna skupina	Površina vinograda ha	Priderek v kg			Dobljeno vino v l			Dobljeno žganje v l	
		ves	predelan		vse	% izkoriščanja	na 1 gospodarstvo	vse	na 1 gospodarst.
			količina	%					
SKUPAJ	18,78	56 437	54 862	97,21	36 390	66,33	198,86	694	3,77
Ohišnice	0,31	4 395	4 288	97,57	3 330	77,66	222,00	22	4,33
Do 3 ha	4,39	12 115	11 764	97,10	7 860	66,81	217,85	85	1,57
Od 3,01 - 8 ha	6,75	18 985	18 472	97,30	12 527	67,82	227,76	436	7,93
Nad 8 ha	7,33	20 942	20 338	97,12	12 873	63,30	214,55	151	2,52

Tudi po PO-9 je šlo čez 97 % pridelanega grozdja v predelavo.

Poglejmo še, kakšen je bil priderlek vina na 1 ha in 1 trto in primerjajmo to z izsledki PO-9.

Tab. 48. Priderek vina

Priderek vina	Po anketi	Po PO-9
Na 1 ha vinograda	1.939	1.550
Na 1 trto	0,32	0,25

Povprečni odstotek izkoriščanja grozdja po anketi je 66,33, po PO-9 pa 65,8 %.

Tropinovca so anketirana gospodarstva nakuhalo 694 l, ali 3,8 l na 1 gospodarstvo.

ŽIVINOREJA

Številčno stanje živine, perutnine in čebelnih panjev

Živina, njeno gibanje, prehrana, proizvodnja in predelava živalskih proizvodov - vse to so bili posebni predmeti opazovanja v naši anketi.

V posebni tabeli so opazovali gibanje živine iz meseca v mesec. Vsakega prvega v mesecu je podano začetno stanje, kateremu se je dodajalo povečanje v mesecu (prireja, nakup ali dar) ter odštevalo zmanjšanje (prodaja, zakol in pogin), da bi se dobilo stanje zadnjega v mesecu, ki je veljalo za začetno stanje v prihodnjem me-

Preračunani na 1 ha vinogradniške površine so donosi grozdja po anketi naslednji:

Tab. 46. Priderek na 1 ha v q

Vrsta trte	Po anketi
Skupno povprečje	33,3
Žlahadne	30,2
Domače	25,8
Samorodnice	44,4

secu itd. To je bila osnovna tabela, ki je opazovala gibanje živine pri anketiranih gospodarstvih, toda le gibanje vsake vrste živine (konj, goveda, prašičev, ovac in koz) ter perutnine in čebelnih panjev v celoti, ne pa tudi po njenem starostnem sestavu. Zato iz rezultatov ankete ne moremo izračunati strukture črede posameznih vrst živine in nam je ta pomanjkljivost v metodologiji prvega obdobja ankete pri daljnji obdelavi gradiva marsikje delala preglavice, tako da smo namesto neposrednih podatkov iz ankete morali uporab-

ljati ocene in izračune.

Edini pokazatelj, ki smo ga imeli posebej, so bile ženske plemenske živali: kobile in pripuščene žrebice skupaj, krave in pripuščene telice skupaj ter ovce, koze in svinje.

Pri vseh teh vrstah vemo za njih skupno število in za število tistih živali, ki so dale prirastek v mesecu oziroma ki so bile molzne (krave, ovce ali koze). Posebej vemo še za število vseh kur in kur, ki so nesle v teku meseca.

Razen teh podatkov imamo za živino še podatek o živi teži pri zakolu, medtem ko pri nakupu in prodaji tega podatka ni in je zato marsikak račun otežen ali sploh nemogoč.

Začeli bomo z živino. Anketno gradivo nam predvsem podaja dve stanji živine, januarja 1952 in januarja 1953, kar moremo lepo primerjati z obema takratnima popisoma.

Spodnja tabela vsebuje povprečno stanje živine, perutnine in čebelnih panjev na 1 anketirano gospodarstvo

Tab. 49. Povprečno stanje živine na 1 anketirano gospodarstvo

Vrsta živine	Januarja 1952	Januarja 1953	Vrsta živine	Januarja 1952	Januarja 1953
Konji	0,4185	0,4278	Prašiči	2,5272	2,3750
Govedo	3,2174	3,3424	Perutnina	8,6849	9,4076
Ovce	0,7011	0,7283	Čebelni panji	0,3696	0,4185
Koze	0,1033	0,0870			

Da si najprej predočimo maso živine, ki je bila predmet opazovanja v naši anketi, pogledajmo začetno stanje živine, perutnine in čebelnih panjev dne 15. janu-

arja leta 1952 po velikostnih skupinah in skupaj v absolutnih številih:

Tab. 50. Stanje živine, perutnine in čebelnih panjev po velikostnih skupinah dne 15. januarja 1952 (po anketi)

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Konji	Govedo	Ovce	Koze	Prašiči	Perutnina	Čebelni panji
SKUPAJ	184	77	592	129	19	465	1 598	68
Ohišnice	15	-	16	2	3	24	149	1
Do 3 ha	54	7	98	10	7	80	393	10
Od 3,01 - 8 ha	55	18	158	26	5	138	455	34
Nad 8 ha	60	52	320	91	4	223	600	24

Iz tabele vidimo, da je bilo po anketi posebno malo konj, ovac, koz in čebelnih panjev, toda razmerje med vrstami živali je enako kot pri popisih. Še lepše nam to kažejo strukturni odstotki po popisu in anketi dne 15. januarja 1952.

Tab. 51. Struktura gospodarstev, živine, perutnine in čebelnih panjev po velikostnih skupinah po anketi in popisu živine dne 15. januarja 1952

	Število gospodarstev		Konji		Govedo		Ovce		Koze		Prašiči		Perutnina		Čebelni panji	
	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis	anketa	popis
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Do 3 ha	8,2	6,1	-	0,8	2,7	2,5	1,6	4,9	15,8	6,2	5,2	5,6	9,3	8,0	-	4,6
Od 3,01-8 ha	29,3	28,8	9,1	4,9	16,5	14,1	7,7	9,2	36,8	42,9	17,1	16,3	24,6	22,5	14,7	17,2
Nad 8 ha	29,9	32,2	23,4	21,6	26,7	31,3	20,2	21,0	26,3	29,9	29,7	31,9	28,5	35,6	50,0	32,1
	32,6	32,9	67,5	72,7	54,1	52,1	70,5	64,9	21,0	21,0	48,0	46,2	37,6	33,9	35,3	46,1

Pregled nas pouči, da se strukturni odstotki gospodarstev po anketi in popisu živine 1952 še kar dobro ujemajo, da pa pri konjih, ovcah, kozah, perutnini in zlasti pri čebelnih panjih ne zadovoljujejo, medtem ko

so približno dobri pri govedu, najboljši pa gotovo pri prašičih.

Sezonske variacije pri živini, perutnini in čebelah

Zadnji dve leti smo imeli v naši statistični službi poleg popisov živine, ki sta ugotavljala stanje živine sredi januarja, še dva vzorčna popisa, ki naj bi dala stanje živine sredi leta (koncem junija), če je za vse vrste živine takrat res najvišje stanje. Imamo torej za dve leti samo dve stanji: januarja in junija, vmes pa praznino, ki si jo moramo razlagati z različni sklepanji in računi.

Anketno gradivo vsebuje prvič v povojnem času pozkus, zajeti sezonske variacije vseh vrst živine, pe-

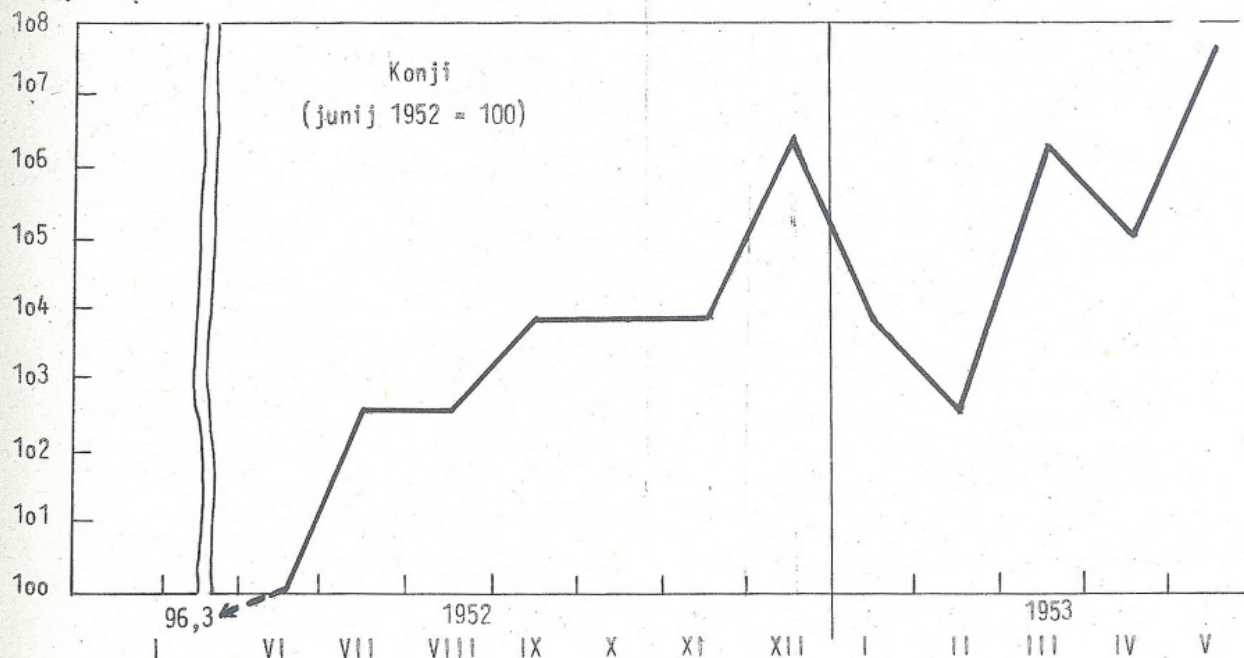
rutnine in čebelnih panjev. Imamo 12-mesečno serijo stanja živine, toda žal le za vsako vrsto skupaj, ni pa pri tem živina razčlenjena po starosti in spolu.

Pri obdelavi gradiva smo vzeli stanje konec meseca kot stanje za tisti mesec in izračunali tudi indekse, pri čemer smo vzeli, da je junij 1952=100. Vse to nam pove naslednja tabela:

Tab. 52 Gibanje živine po mesecih
(Indeks januar 1952=100)

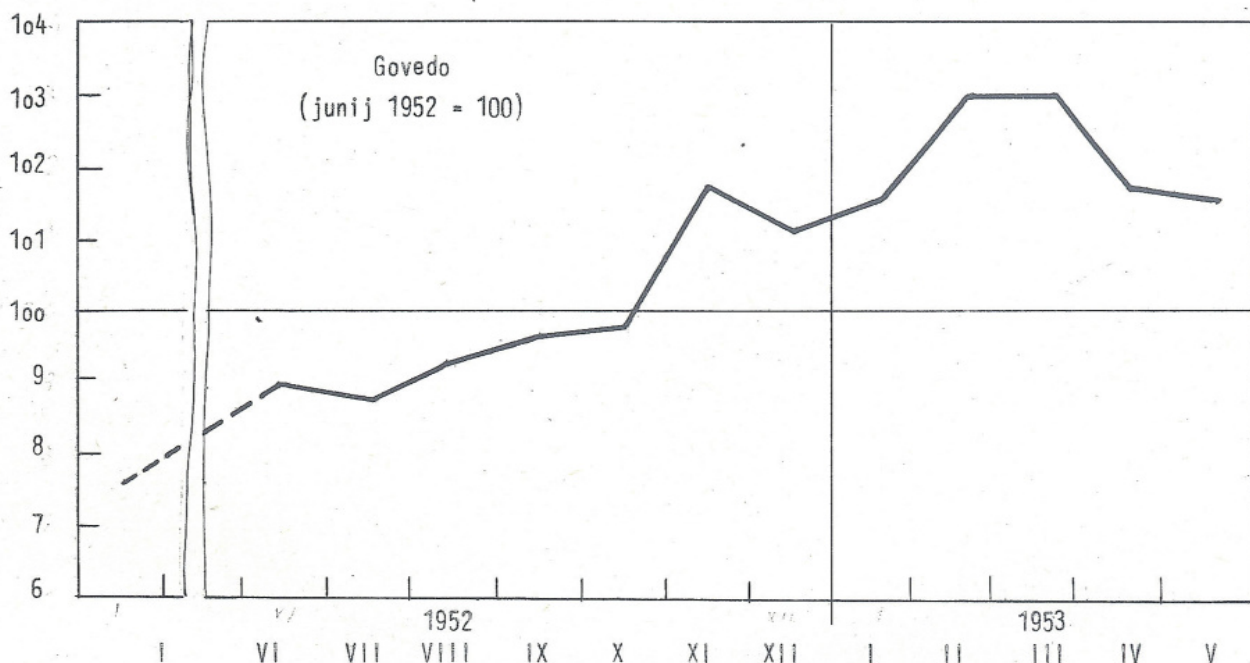
Vrsta	1952							1953					12 mesečno povprečje
	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	
Konji	80 100	82 102,5	82 102,5	83 103,8	83 103,8	83 103,8	85 106,3	83 103,8	82 102,5	85 106,3	84 105,0	86 107,5	83,17 104,0
Govedo	606 100	599 98,8	602 99,3	604 99,7	605 99,8	617 101,8	613 101,2	615 101,5	624 103,0	624 103,0	616 101,7	615 101,5	611,67 100,9
Ovce	140 100	138 98,6	141 100,7	138 98,6	144 102,9	150 107,1	144 102,9	134 95,7	134 95,7	133 95,0	140 100,0	138 98,6	139,50 99,6
Koze	19 100	19 100,0	19 100,0	18 94,7	18 94,7	17 89,5	17 89,5	16 84,2	16 84,2	20 105,3	25 131,6	20 105,2	18,67 98,3
Prašiči	585 100	641 109,6	670 114,5	692 118,3	755 129,1	669 114,4	554 94,7	437 74,7	466 79,7	514 87,9	551 94,2	591 101,0	593,75 101,5
Perutnina	2668 100	2658 99,6	2478 92,9	2235 83,8	2054 77,0	1919 71,9	1830 68,6	1731 64,9	1681 63,0	1667 62,5	1887 70,7	2381 89,2	2099,08 78,7
Čebelni panji	80 100	80 100,0	79 98,0	79 98,0	77 96,3	76 95,0	73 91,3	77 96,3	77 96,3	74 92,5	73 91,3	83 103,8	77,33 96,7

Da bi zgornje rezultate boljše predočili, smo jih ponazorili še v grafikonih, ki smo jim dodali še stanje januarja 1952.

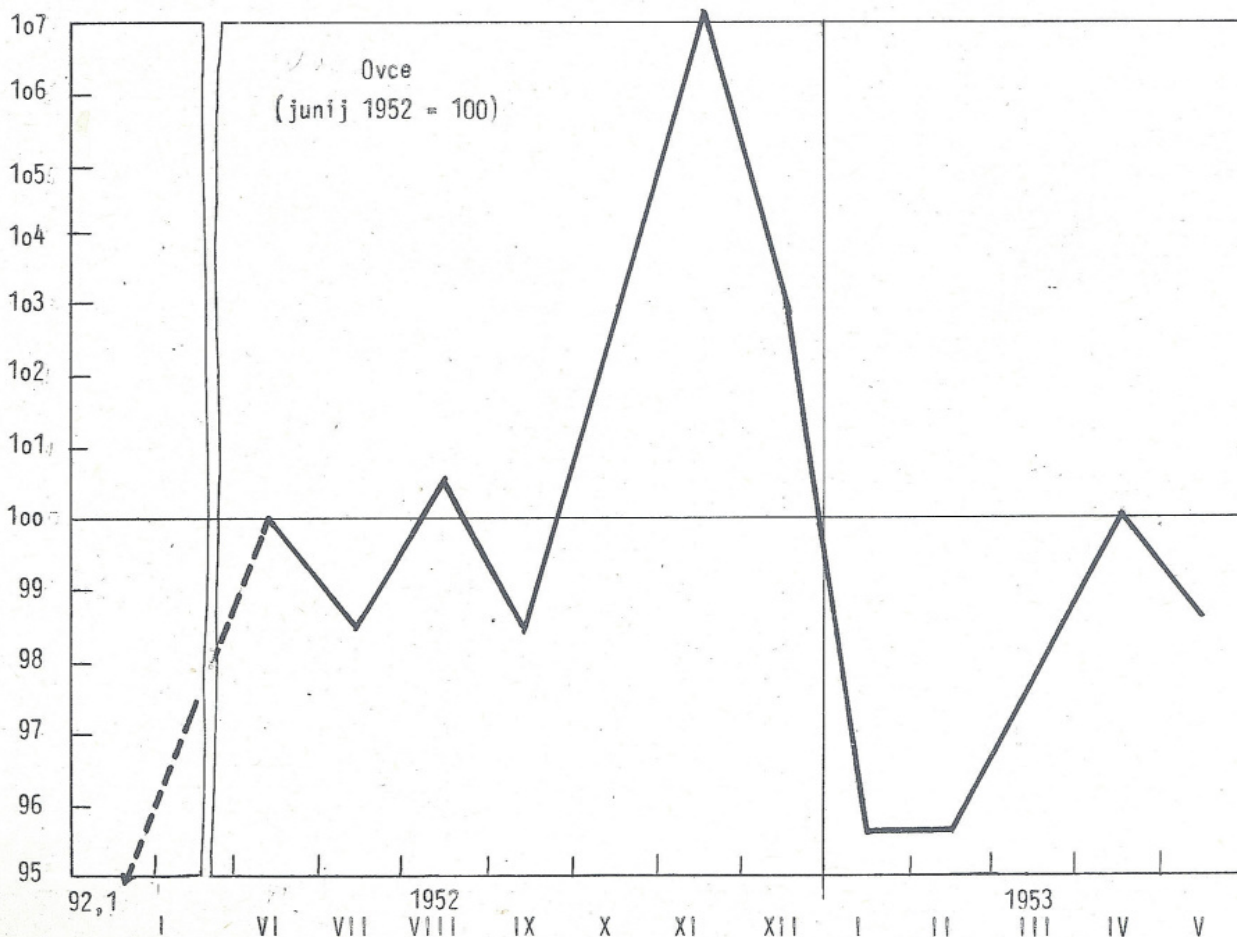
Vseh konj je bilo junija 1952 (=100) samo 80. Število je zelo majhno in se zato razne spremembe bolj občutne. Občutijo se vplivi nakupov, prodaj ali vrnitvev iz KDZ in pri majhni masi je črta zdaj navzgor, zdaj navzdol, toda razvoj se ujema s tendenco zadnjih

popisov. Primerjajmo samo rezultata obeh popisov z grafikonom in videli bomo, da je stanje januarja 1953 tudi po anketi višje od stanja v januarju 1952.

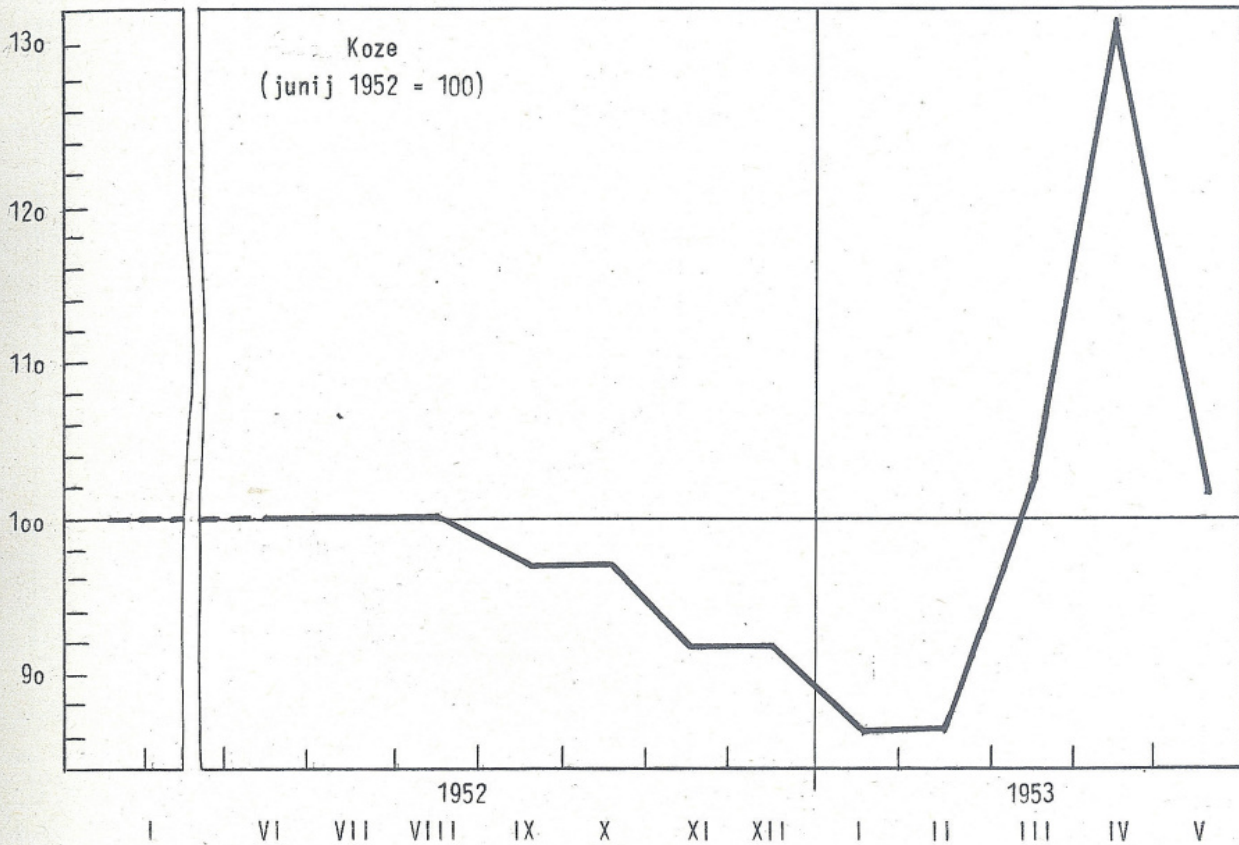
Govedo ne kaže tako naglih padcev in skokov. Nagel dvig, ki se kaže v novembru, je posledica vrnitve goveje živine bivšim zadružnikom, rahel padec potem pa posledica prodaj, nakar se začneja sezonska prireja.

Vse skupaj pa kaže splošno tendenco k porastu števila goveje živine.

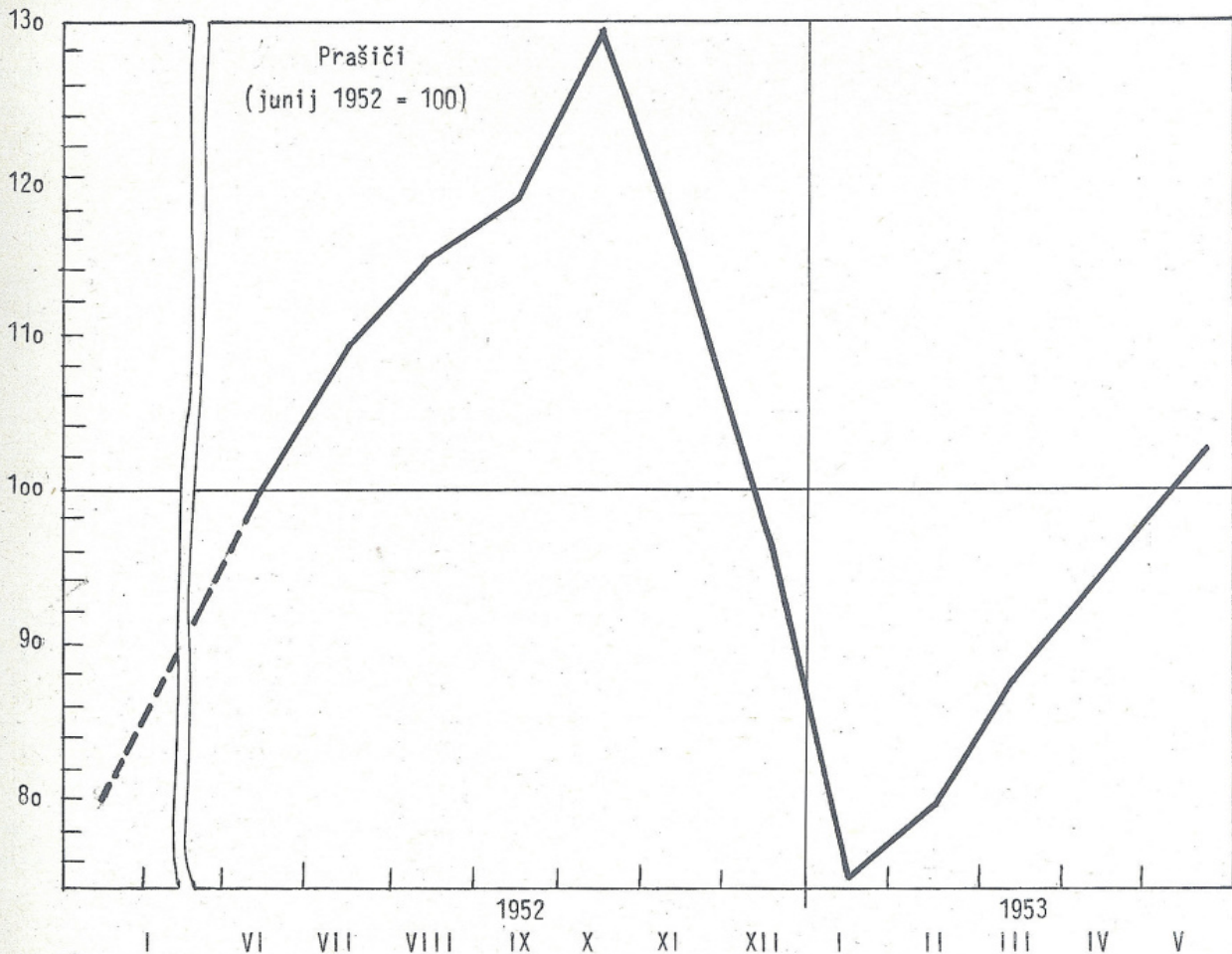
Ovac je anketa zajela malo. Grafikon kaže v novembru najvišje stanje in nato zelo strm padec, ki je posledica zimskih zakolov. Tudi se lepo vidi v grafikonu

višje stanje januarja 1953, ki ga je ugotovil tudi tačasni popis živine.

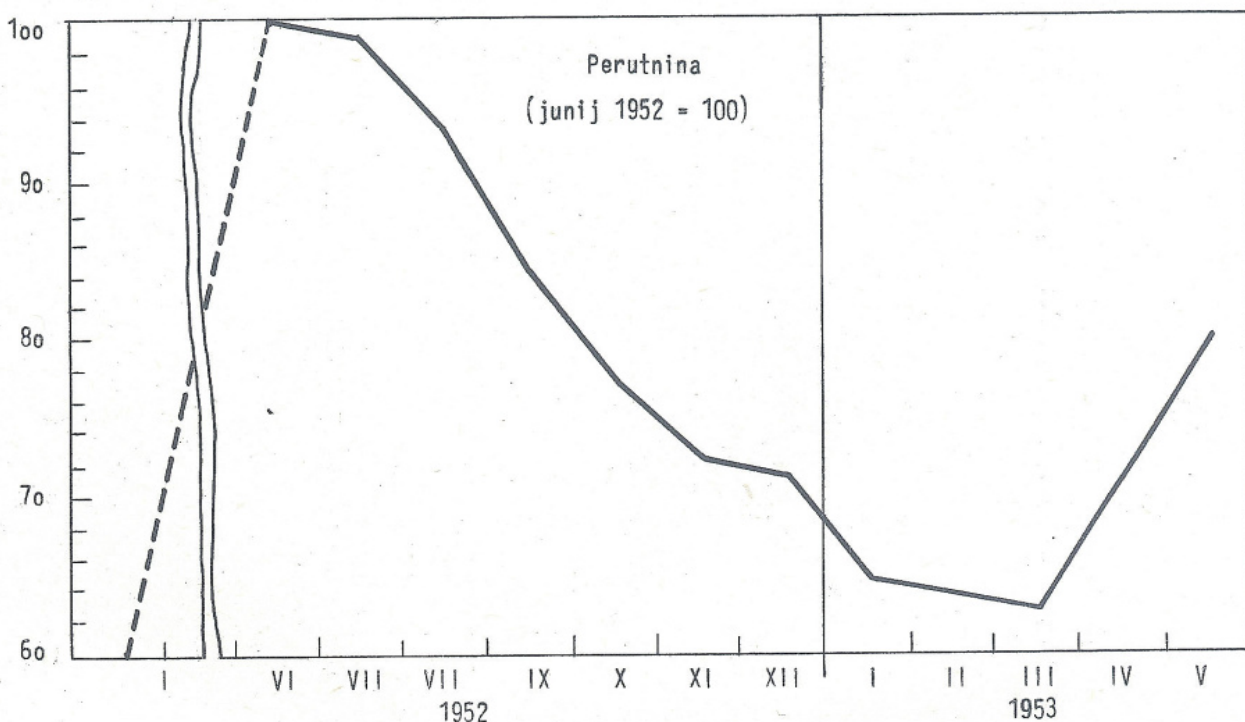
Koze kažejo od avgusta dalje do januarja nenehno padanje, ki je posledica zakolov in prodaj. Najvišje stanje je aprila, nato pa nastopi zaradi prodaj ali

zakolov prirast^{ka} prav konec anketne dobe nagel padec. Stanje januarja 1953 je pod stanjem, ki je bilo leto dni poprej.

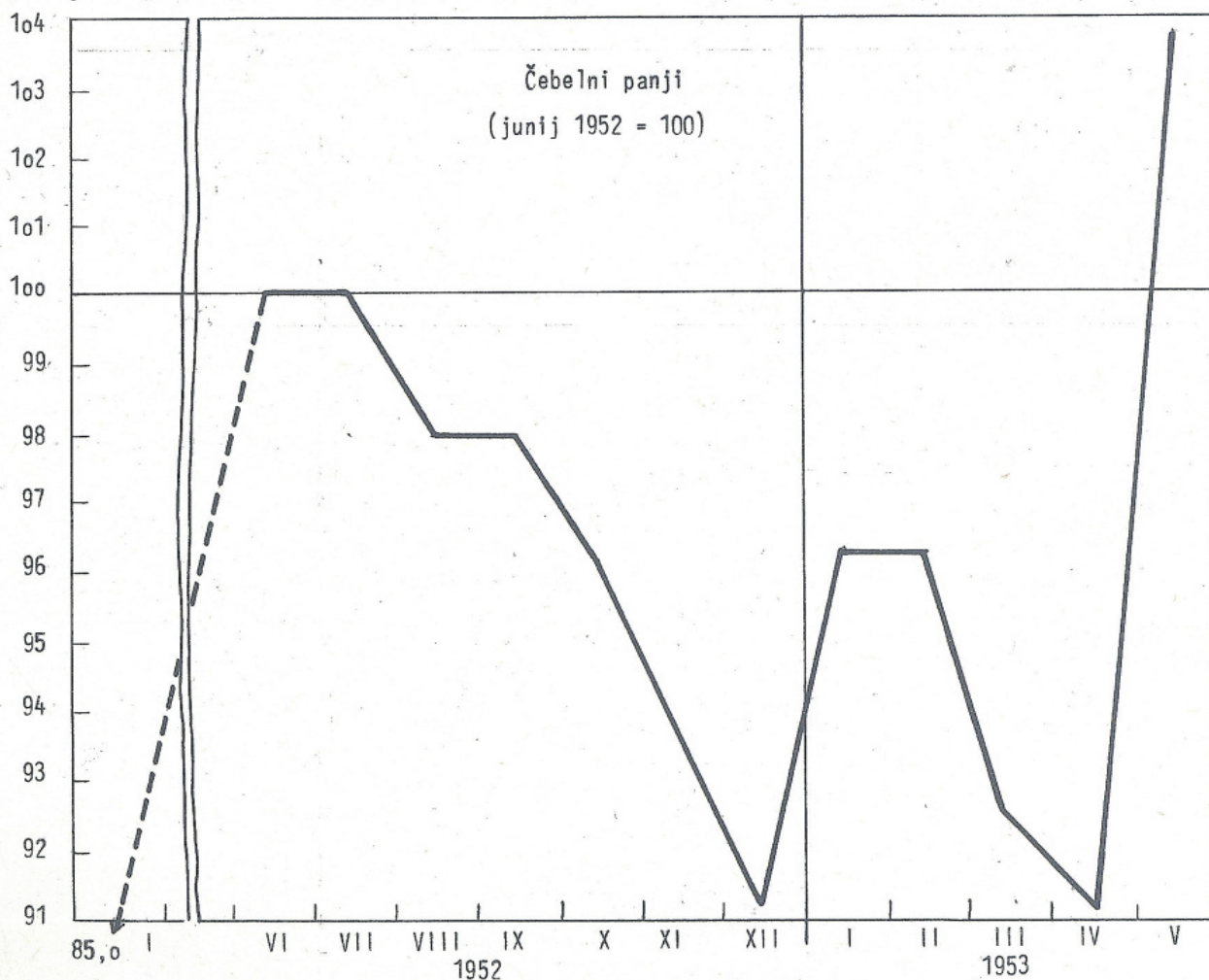
Zanimivo krivuljo kažejo prašiči, ki so v anketi najprezentativnejša postavka, ker so po deželi enakomerno razporejeni. Nagel porast traja vse do oktobra, ko nastopi zaradi zimskih zakolov in prodaj zelo strm padec, ki se januarja 1953 enako kot pri popisu zaustavi

pod stanjem iz januarja 1952. Nato se dviga tako, da preseže maja začetno stanje pred letom dni, kar da sklepati na tendenco porasta svinjskega zaroda v zimi 1953/54 proti prejšnjemu letu.

Perutnina je masa, ki je najbolj podvržena raznim spremembam. Na stalež perutnine zelo vplivajo predvsem bolezni, saj bomo pozneje videli, da je odstotek pogina precej velik. Število perutnine začne padati že z junijem in doseže najnižje stanje v marcu. Od aprila se polagoma dviga in je v maju blizu prejšnjega najvišjega

stanja. Indeks za januar 1952 je 60 proti januarju 1953, ko je 64,9, kar se ujema s številom, ki jih imata oba popisa. Grafikon kaže, da je najvišje stanje perutnine ravno nekako sredi leta.

Ta grafikon smo objavili bolj zato, da tudi to serijo zaključimo s čebelami, kot pa da bi nam kaj konkretnjšega povedal..

To poglavje zaključujemo s tabelo, ki nam podaja povprečna letna stanja živine na 1 gospodarstvo po velikostnih skupinah in v skupnem povprečju.

Tab. 53 Povprečno letno (junij-maj) stanje živine na 1 gospodarstvo

Vrsta živine	Skupno povprečje (184)	Ohišnica (15)	Do 3 ha (54)	Od 3,01-8 ha (55)	Nad 8 ha (60)
Konji	0,45	0,02	0,13	0,38	0,92
Govedo	3,32	1,43	1,83	3,06	5,38
Ovce	0,76	0,13	0,20	0,51	1,65
Koze	0,10	0,17	0,12	0,10	0,07
Prašiči	3,23	1,91	2,13	3,03	4,73
Perutnina	11,41	12,61	9,89	10,77	13,06
Čebelni panji	0,42	-	0,17	0,68	0,56

Naslednja tabela nam podaja primerjavo skupnega letnega povprečja s povprečji za januar 1952 in 1953:

Tab. 54. Povprečno stanje živine na 1 anketirano gospodarstvo

Vrste	Januarja 1952	Januarja 1953	Dvanajst-mesečno povprečje
Konji	0,42	0,43	0,45
Govedo	3,22	3,34	3,32
Ovce	0,70	0,73	0,76
Koze	0,10	0,09	0,10
Prašiči	2,53	2,38	3,23
Perutnina	8,69	9,41	11,41
Čebelni panji	0,37	0,43	0,42

Kakor vidimo, je po pravilu letno povprečno stanje nekoliko višje od stanj v obeh mesecih popisa, iz česar moremo sklepati, da januarja res zajamemo najnižje stanje živine, perutnine in čebelnih panjev. Pri govedu nam kvarijo povprečje v januarju 1953 živina, ki se je vrnila iz KDZ, sicer bi bilo tudi tam stanje nižje od letnega povprečja.

Notranja dinamika

Kakor smo že prej omenili, iz gradiva ankete ne moremo posneti notranje dinamike po starosti živine v vsaki skupini. Namesto tega pa nam anketa omogoča vpogled v notranjo dinamiko, ki je bila vzrok povečanja in zmanjševanja začetnega stanja živine.

Ogledali si bomo to dinamiko pri govedu, prašičih in perutnini kot najbolj tipičnih vrstah.

Naslednje tabele vsebujejo začetno stanje dne 1. junija 1952, zatem letno povečanje, ki se deli na prirejo in nakup oz. dar, in nato letno zmanjšanje, ki se deli zopet na prodajo oz. dar ter zakol in pogin, a na koncu se dobi po računski poti končno stanje dne 31. maja 1953. (Glej tab. 55 na strani 36).

Zanimiva je druga tabela, ki nam pove, da je bilo povečanje za 1,6 % večje od zmanjšanja in da izvira

3/4 povečanja od prireje, medtem ko je nad 91 % prodaje glavni vzrok zmanjšanja. Zakol doma znaša v povprečju dobre 4 %, pogin pa skoraj 5 % od števil, ki zmanjšuje stalež.

Iz te tabele se lepo razbere neenako razmerje med prirejo in nakupom pri ohišnicah, kamor smo šteli živino, ki se je vrnila iz KDZ in bila gospodarstvom tako rekoč podarjena s stališča metodologije ankete.

Sicer pa vidimo, da se razmerja po velikostnih skupinah bistveno ne razlikujejo.

Tab.55 Govedo

Velikostna skupina	Stanje 1.VI.1952	Letno povečanje			Letno zmanjšanje				Stanje 31.V.1953
		skupaj	prireja	nakup in dar	skupaj	prodaja in dar	zakol	pogin	
Število									
Skupaj	605	328	249	79	318	290	13	15	615
Ohišnica	17	17	10	7	9	7	1	1	25
Do 3 ha	94	72	51	21	61	58	1	2	105
Od 3,01 - 8 ha	165	98	70	28	92	81	4	7	171
Nad 8 ha	329	141	118	23	156	144	7	5	314
Indeks (junij 1952 = 100)									
Skupaj	100,0	54,2	75,9	24,1	52,6	91,2	4,1	4,7	101,6
Ohišnice	100,0	100,0	58,8	41,2 ¹⁾	52,9	77,8	11,1	11,1	147,1
Do 3 ha	100,0	76,6	70,8	29,2	64,9	95,1	1,6	3,3	111,7
Od 3,01 - 8 ha	100,0	59,4	71,4	28,6	55,8	88,0	4,4	7,6	103,6
Nad 8 ha	100,0	42,9	83,7	16,3	47,4	92,3	4,4	3,3	95,5

1) Vrnitev goved iz KDZ

Tab. 56. Prašiči

Velikostna skupina	Stanje 1.VI.1952	Letno povečanje			Letno zmanjšanje				Stanje 31. V.1953
		skupaj	prireja	nakup in dar	skupaj	prodaja in dar	zakol	pogin	
Število									
Skupaj	575	798	501	297	782	352	341	89	591
Ohišnice	26	33	-	33	26	1	23	2	33
Do 3 ha	110	146	87	59	141	54	75	12	115
Od 3,01 - 8 ha	169	204	116	88	212	73	115	24	161
Nad 8 ha	270	415	298	117	403	224	128	51	282
Indeks (junij 1952 = 100)									
Skupaj	100,0	138,8	62,8	37,2	136,0	45,0	43,6	11,4	102,8
Ohišnice	100,0	126,9		100,0	100,0	3,8	88,5	7,7	126,9
Do 3 ha	100,0	132,7	59,6	40,0	128,2	38,3	53,1	8,6	104,5
Od 3,01-8 ha	100,0	120,7	56,9	43,1	125,4	34,4	54,3	11,3	95,3
Nad 8 ha	100,0	153,7	71,8	28,2	149,3	55,6	31,7	12,7	104,4

Pri prašičih je po anketi letno povečanje v povprečju za 2,8 % večje od letnega zmanjšanja. Vzrok povečanja je prireja za skoraj 63 %, medtem ko odpade na nakup in dar 37 %. Vzrok zmanjšanja pa je prodaja s 45 %, zakol s 43,6 % zakol in pogin s 11,4 %, kar je pri prašičih zelo pogost pojav.

Iz podrobnejše analize zvedemo, da so združniki 100 % prašičev kupovali in od tega 88,5 % klali doma,

medtem ko je pri posestnikih skupine nad 8 ha odpadlo samo nekaj nad četrtino letnega povečanja na nakup in samo 31,7 letnega zmanjšanja na domači zakol. Anketa kaže, da se začetno stanje poveča povprečno za 139 %, torej na vsakega začetnega prašiča po stanju 1. junija 1,4 več.

Tab.57. Perutnina

Velikostna skupina	Stanje 1.VI.1952	Letno povečanje			Letno zmanjšanje				Stanje 31.V. 1953
		skupaj	prireja	nakup in dar	skupaj	prodaja in dar	zakol	pogin	
Število									
Skupaj	2420	2013	1910	103	2052	249	1084	719	2381
Ohišnice	245	217	207	10	178	10	128	40	284
Do 3 ha	635	511	480	31	576	42	316	218	570
Od 3,01 - 8 ha	693	542	507	35	592	94	305	193	643
Nad 8 ha	847	743	716	27	706	103	335	268	884
Indeks (junij 1952 = 100)									
Skupaj	100,0	83,2	94,9	5,1	84,8	12,2	52,8	35,0	98,4
Ohišnice	100,0	88,6	95,4	4,6	72,7	5,6	71,9	22,5	115,9
Do 3 ha	100,0	80,4	93,9	6,1	90,7	7,3	54,9	37,8	89,7
Od 3,01 - 8 ha	100,0	78,2	93,5	6,5	85,4	15,9	51,5	32,6	92,8
Nad 8 ha	100,0	87,7	96,4	3,4	83,4	14,5	47,5	38,0	104,3

Pri perutnini se je število v povprečju absolutno zmanjšalo za 1,6 %, a 94,9 % povečanja je vzrok prireja. Pri zmanjšanju pa ima največji delež domači zakol (52,8 %), medtem ko kaže anketa, da je pogin s 35 % skoraj trikrat večji od prodaje. (Kot "pogin" so šteti vsi primeri bolezni, grabeža in drugo). Vidimo torej, da je domači zakol precej visok in da je naj-

višji pri združnikih, ki rede perutnino zaradi izboljšanja domače prehrane.

Na koncu tega odstavka podajamo še zanimivo gradivo, ki nam ga omogoča anketa, namreč povprečno težo zaklane živine v času od junija 1952 do maja 1953. Naslednja tabela nam to prikazuje celo po velikostnih skupinah.

Tab. 58. Povprečna teža zaklane živine v času od junija 1952 do maja 1953

kg

Velikostna skupina	Govedo	Ovce	Koze	Prašiči	Perutnina
Skupno povprečje	188,8	28,0	14,3	109,7	1,5
Ohišnice	60,0	-	18,4	114,8	1,4
Do 3 ha	57,0	35,0	9,7	103,8	1,4
Od 3,01 - 8 ha	167,0	19,8	-	106,0	1,5
Nad 8 ha	238,4	30,3	-	115,4	1,5

Tabela podaja povprečne teže skozi vse leto. Zato je teža prašičev dokaj nižja od teže prašičev v zimskem zakolu. Pri govedu gre več ali manj za klanje v sili, t.j. klanje goved ob raznih nesrečah, ker je drugače klanje pri kmetih prepovedano. Žal iz anketnega gradiva ni raz-

vidno, ali je bilo zaklano odraslo govedo ali tele. Le po majhni povprečni teži se lahko sklepa, da gre tu pretežno za zakol telet.

Pri prašičih smo obdelali posebej še zakol v času od novembra 1952 do februarja 1953, ki kaže tole sliko:

Tab. 59. Zimski zakol

Velikostna skupina	Število zaklanih prašičev	Povprečno na 1 gospodarstvo	Povprečna teža v kg
SKUPAJ	312	1,70	115,1
Ohišnica	21	1,4	113,3
Do 3 ha	73	1,4	104,7
Od 3,01 - 8 ha	100	1,8	112,0
Nad 8 ha	118	2,0	121,8

Po računski poti zvemo, da so anketirana gospodarstva zaklala 312 prašičev v skupni živi teži 35.900 kg. Če je od te bruto teže 40 % ali 14.360 kg slanine in sala, odpade na 1 anketirano gospodarstvo približno 78 kg,

in če je bilo od tega natopljeno 75 % masti, potem je pridelalo vsako anketirano gospodarstvo letno povprečno 58 kg masti, to je skoraj po 5 kg na mesec na gospodarstvo ali mesečno nekaj čez kilogram na glavo kmečkega prebivalca.

Razni proporciji

Ker v anketnem gradivu nimamo podatkov o starostni sestavi živine, jo zelo težko izrazimo s skupnim imenovalcem - normalna živina. Ker pa nam je za nekatera poznejša izračunavanja potrebno, da jo prevedemo v normalno živino, smo predpostavili, da je struktura pri govedu enaka kot pri republiškem povprečju po popisih. Zato smo vzeli, da je v skupnem številu govedi 20 % telet,

13 % juncev in junic, 57 % krav in pripuščenih junic in 10 % ostale živine. Kot koeficiente za prevajanje smo vzeli za govedo do 1 leta 0,5, junce in junice 0,7 krave in pripuščene junice 1,0, a za ostalo govedo 1,2 za konje 1,3 in prašiče 0,25. Tako dobimo po približnem računu naslednja razmerja:

Tab. 60. Prevedba na "normalno" živino

Vrsta	Anketa		Popis 1952	
	število	struktura	število	struktura
SKUPAJ	737,6	100,0	541 260	100,0
Govedo	521,2	70,7	378 302	69,9
Konji	100,1	13,6	69 984	12,9
Prašiči	116,3	15,7	92 974	17,2

Na 1 gospodarstvo odpade po popisu 1952 3,68, a po anketi 4,01 glave normalne živine.

Naslednja tabela nam pove, koliko glav konj, goved in prašičev odpade po anketi na 100 družinskih članov. Podatke dajemo za januar in junij 1952 ter januar 1953.

Tab. 61. Število živine na 100 družinskih članov

Velikostna skupina	Število prebivalcev	Konji			Govedo			Prašiči		
		januar 1952	junij 1952	januar 1953	januar 1952	junij 1952	januar 1953	januar 1952	junij 1952	januar 1953
SKUPAJ	874	8,8	9,2	9,5	67,7	69,3	70,4	47,7	66,9	50,0
Ohišnice	74	-	-	-	21,6	21,6	35,1 ¹⁾	32,4	40,5	31,1
Do 3 ha	237	3,0	3,0	3,0	41,4	40,9	41,4	33,8	47,7	30,0
Od 3,01 - 8 ha	245	7,3	7,8	8,2	64,5	66,9	69,4	56,3	71,8	54,3
Nad 8 ha	318	16,4	17,0	17,6	100,6	103,5	100,9	70,1	83,6	66,0

1) Prejeli iz KDZ

Po popisih živine je odpadlo na 100 kmečkih prebivalcev 1952. leta 7,6 konj, 60,6 goved in 52,4 prašičev; leta 1953 pa 9,1 konj, 65,6 goved in 55,7 prašičev.

Zanimiva je tudi primerjava, koliko konj in prašičev odpade po anketi na 100 goved. To nam pove naslednja tabela, in sicer zopet za januar in junij 1952 ter januar 1953.

Tab. 62. Število konj in prašičev na 100 goved

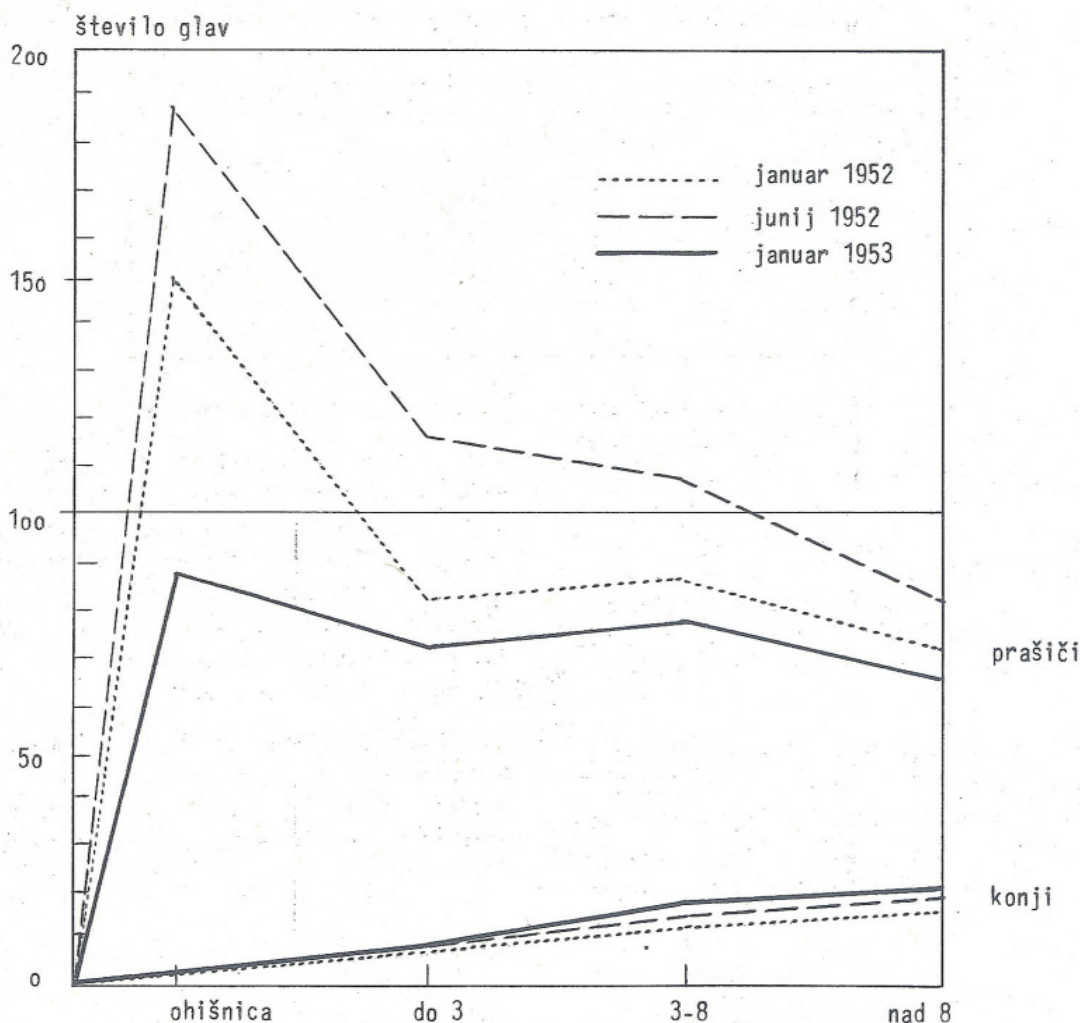
Velikostna skupina	Januarja 1952			Junija 1952			Januarja 1953		
	število vseh goved	konji	prašiči	število vseh goved	konji	prašiči	število vseh goved	konji	prašiči
		na 100 goved			na 100 goved			na 100 goved	
SKUPAJ	592	13,0	78,5	606	13,2	96,5	615	13,5	71,1
Ohišnice	16	-	150,0	16	-	187,5	26 ¹⁾	-	88,5
Do 3 ha	98	7,1	81,6	97	7,2	116,5	98	7,1	72,4
Od 3,01 - 8 ha	158	11,4	87,4	164	11,6	107,3	170	11,7	78,2
Nad 8 ha	320	16,3	69,7	329	16,4	80,9	321	17,4	65,4

1) Prejeli iz KDZ

Po rezultatih popisa za l. 1952 oz. 1953 dobimo 12,5 konj in 86,6 prašičev oz. 13,8 konj in 85,0 prašičev na 100 goved.

Rezultate ankete smo ponazorili tudi v grafikonu, ki kaže, da z velikostjo posestva število prašičev na 100 govedih pada, medtem ko število konj na 100 govedih raste.

Konji in prašiči na 100 goved

K r a v e i n m l e č n o s t (m o l z n o s t)

Že zgoraj smo videli, da so ženske plemenske živali edini pokazatelj o sestavi v vsem anketnem gradivu.

Pri ženskih plemenskih živalih je opazovala anketa še dvoje:

1. živali, ki so v mesecu dale prirastek in
2. tiste, ki so bile molzne.

Najprej nas naslednja tabela pouči o deležih krav in pripuščenih junic od vseh goved ter o deležih krav, ki so dale prirastek, in o deležih molznic od vseh krav

Glavne pokazatelje nam poda tudi preračunan na 1 go gospodarstvo.

Tab. 63. Deleži krav med govejo živino in molznic med kravami

Velikostna skupina	Število anketiranih gospodarstev	Stanje junija 1952			V času junij - maj				Povprečje na 1 gospodarstvo			
		število goved	število krav	%	število krav s prirastkom	% od vseh krav	povprečno število molznic krav	% od vseh krav	goveda	krave	krav s prirastkom	molzne krave
SKUPAJ	184	605	344	56,9	211	61,3	237,3	69,0	3,3	1,9	1,1	1,3
Ohišnice	15	17	12	70,6	10	83,3	1,8	98,3	1,1	0,8	0,7	0,7
Do 3 ha	54	94	68	72,3	45	65,2	47,8	70,3	1,7	1,3	0,8	0,9
Od 3,01-8 ha	55	165	102	61,8	57	55,9	70,3	68,9	3,0	1,9	1,0	1,0
Nad 8 ha	60	329	162	49,2	99	61,1	108,5	67,0	5,5	2,7	1,7	1,8

Po popisu l. 1951 je bilo krav in pripuščenih junic 49,5 % od vse goveje živine. Anketa kaže znatno večji delež krav, ki se zgornjemu povprečju približa le v ve-

likostni skupini nad 8 ha.

Popis iz l. 1952 in anketa pa podajata naslednjo primerjavo v odstotkih krav od vseh govedi:

Tab. 64. Deleži krav od skupnega števila govedi

Velikostna skupina	Po anketi	Po popisu 1952
Skupno povprečje	56,9	49,9
Ohišnice	70,6	69,6
Do 3 ha	72,3	70,2
Od 3,01 - 8 ha	61,8	55,4
Nad 8 ha	49,2	40,3

Vidimo torej, da je tudi v primerjavi z rezultatom popisa istega leta delež po anketi dokaj večji, čeprav se deleža obeh nižjih dveh kategorij (ohišnic in do 3 ha) precej približujeta drug drugemu. Zelo velika pa je razlika v zadnjih dveh kategorijah, ki dvigneta tudi v povprečju anketo precej nad povprečje popisa. Seveda pa ne smemo pozabiti, da so deleži iz popisa računani po stanju 15. januarja 1952 deleži iz ankete pa po stanju konec januarja 1952, ko je stanje živine verjetno že višje.

Anketa nam pravi, da daje teleta v enem letu povprečno nad 61 % krav. Največji je ta odstotek (83,3) pri ohišnicah, ki drže krave zaradi mleka, ki ga ni, če ni teleta. Tam tudi skrbe, da nimajo jalovih krav, ker bi se jim to ne izplačalo. Najmanjši odstotek (komaj

56 %) kaže velikostna skupina od 3,01 - 8 ha.

Po metodologiji ankete se je pri anketiranih gospodarstvih vsak mesec zapisovala tudi količina namolženega mleka. Gospodinjam se je priporočilo, naj si namolžene količine vsak dan sproti zapisujejo, da ne bi prihajalo do izračunavanja okroglih mesečnih števil. Iz prakse nam je znano, da se je to le malokje tako delalo in da so gospodinje dopisnike zavračale, češ saj s zapomnimo, koliko je mleka.

Skupne količine namolženega mleka nam ne bi ničesar povedale, pa čeprav bi jih podali po mesecih. V naslednji tabeli pa podajamo zato primerjavo povprečnega števila molznic krav in količin mleka na 1 kravo.

Tab. 65. Mesečna variacija molznosti
(Mesečno stanje krav in količina mleka na 1 kravo)

Velikostna skupina	Mesečno povprečje krav	Letna količina namolženega mleka	1952												1953											
			VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.		I.		II.		III.		IV.		V.	
			krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l	krave	mleko l
Skupno povpr.	237,3	1231	235	104	223	110	232	100	238	98	248	95	227	92	226	99	236	103	242	103	234	103	247	102	259	116
Ohišnice	11,8	1179	10	135	10	98	9	86	9	82	8	86	10	117	12	124	15	95	14	97	14	77	15	83	15	108
Do 3 ha	47,8	1145	41	96	40	108	44	84	48	93	50	102	47	84	45	86	47	95	51	100	51	88	55	85	54	115
Od 3,01 - 8 ha	70,3	1167	73	111	68	111	74	99	78	99	74	102	72	91	70	90	66	86	65	84	63	88	65	96	75	108
Nad 8 ha	108,5	1305	111	116	105	111	105	103	103	101	116	88	98	94	99	107	108	118	114	115	109	119	116	113	118	119

Prvi dve rubriki nam povesta povprečno število krav in letno količino mleka, ki ga je dala 1 krava. Ostale rubrike pa nam povedo mesečno stanje vseh krav po velikostnih skupinah in koliko je bilo mleka namolženega

povprečno na 1 kravo.

Če sedaj količine mleka delimo še z dnevi, dobimo povprečno dnevno molznost 1 krave, ki nam jo podaja naslednja tabela:

Tab. 66. Dnevna molznost krav

Velikostna skupina	Mesečno povpr.	1952							1953				
		VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.
Skupno povprečje	3,4	3,5	3,6	3,2	3,3	3,1	3,1	3,2	3,3	3,7	3,3	3,4	3,7
Ohišnice	3,2	4,5	3,1	2,8	2,7	2,8	3,9	4,0	3,1	3,5	2,5	2,8	3,5
Do 3 ha	3,1	3,2	3,5	2,7	3,1	3,3	2,8	2,8	3,1	3,6	2,8	2,8	3,7
Od 3,01 - 8 ha	3,2	3,7	3,6	3,2	3,3	3,3	3,0	2,9	2,8	3,0	2,8	3,2	3,5
Nad 8 ha	3,6	3,9	3,6	3,3	3,4	2,8	3,1	3,5	3,8	4,1	3,8	3,8	3,8

Vidimo torej, da se dnevno namolze pri 1 kravi nekaj nad 3 litre mleka, kar da letno 1.231 ali 1.270 kg mleka. Tu so računane samo količine namolženega mleka. V zgornji količini je treba dodati še količino mleka, ki ga poseša tele. Teh pa seveda anketa ni zapisovala. Računa se, da da povprečna molzna krava v LR Sloveniji letno okoli 1.500 l mleka. Torej krave na anketiranih gospodarstvih za tem povprečkom ne zaostajajo, če računamo, da poseša tele najmanj 300 l mleka. Količina, ki jo kaže anketno povprečje, ni velika, toda vedeti je

treba, da tu ne gre za celoletno opazovanje enih in istih krav, temveč da so se med letom krave na posestvih menjale (nakup in prodaja). Natančnejši bi bil seveda rezultat na podlagi letnega zaključka ene in iste krave ali pasme krav.

Kako pa je z namolzeno količino mleka? Kdaj ga je največ in kdaj najmanj? Na ta vprašanja nam odgovore naslednji strukturni odstotki od skupne letne proizvodnje in indeksi po povprečni mesečni proizvodnji:

Tab. 67. Indeksi molznosti po mesecih

	1952							1953				
	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.
Letna proizvodnja-100	8,99	8,39	7,91	7,97	8,04	7,15	7,64	8,30	8,53	8,23	8,63	10,22
Povprečna mesečna proizvodnja = 100	107,7	100,8	94,9	95,6	96,6	85,6	91,4	99,7	102,4	98,8	102,6	122,8

Ta fluktuacija po mesecih ne ustreza v celoti temu, kar bi po splošnem poznavanju pričakovali za republiški povpreček. To razlagamo s premajhnim številom opazovanih gospodarstev.

Kure in nesnost

Anketa perutnine ni opazovala po vrstah, temveč vsa perutnino (kokoši, gosi, race in pure) skupaj, razen tega pa še posebej kure. Toda kljub temu, da imamo število kur posebej, ni mogoče izračunati niti skupnega šte-

vila petelinov in piščet.

Naslednja tabela kaže skupno število kur v časovni seriji 12 mesecev.

Tab. 68. Kure po mesecih

	12. mesečno povprečje	1952						1953					
		VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.
Število vseh kur	1 415,5	1 462	1 444	1 417	1 337	1 379	1 382	1 378	1 426	1 445	1 453	1 423	1 417

Ostane nam še, da se seznanimo s kurjim produktom - jajci. Anketa je ločila kurja jajca od jajc ostale perutnine. Zato se tu vse številke nanašajo izključno na kurja jajca.

Spodnja tabela nam kaže časovne serije vseh znese-nih jajc ne glede na velikostne skupine. Število znese-nih jajc smo tudi preračunali na 1 kuro.

Tab. 69. Jajca

	Letna količina / 12. mesečno povprečje	1952						1953					
		VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.
Število													
Število vseh znese-nih jajc	121724 / 10143,6	13965	11739	10113	6749	4934	3560	3377	5878	11460	17656	17505	14788
Število jajc na 1 kuro	86 / 7,2	9,6	8,1	7,1	5,0	3,6	2,6	2,5	4,1	7,9	12,2	12,3	10,5
Indeks (12 - mesečno povprečje - 100)													
Vsa znese-na jajca	100,0	137,7	115,7	99,7	66,5	48,6	35,1	33,3	57,9	113,0	174,1	172,6	145,7
Jajca na eno kuro	100,0	133,3	112,5	98,6	69,4	50,0	36,1	34,2	56,9	109,7	169,4	170,8	145,8

Prvi stolpec nam podaja poleg letne količine znese-nih jajc še mesečno povprečje. Potem zvemo, da pride na 1 kuro letno povprečno 86 ali mesečno 7,2 jajca.

Vse to nazorno kažejo tudi indeksi, ki so jim za podlago mesečna povprečja kot 100.

ŽIVALSKA PROIZVODNJA IN PREDELAVA ŽIVALSKIH PROIZVODOV

O vsem tem nam govori ena sama tabela, kajti anketa je to opazovala samo z enajstimi pokazatelji. V naslednji tabeli podajamo najprej povprečja na 1 gospodarstvo:

Tab. 70. Živalska proizvodnja in predelava živalskih proizvodov na 1 gospodarstvo

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Mleko			Sir		Surovo maslo	Smetana iz pre-kuh. mleka	Kokošja jajca	Jajca ostale perutnine	Neoprana volna	Med
		kravje	ovčje	kozje	kravji	ovčji						
		l			kg							
Skupno povprečje	184	1 588,33	-	9,05	7,54	-	2,24	3,08	661,59	2,30	0,67	0,43
Ohišnice	15	927,53	-	18,20	6,33	-	1,88	3,60	750,26	-	0,12	-
Do 3 ha	54	1 013,48	-	3,80	3,35	-	0,20	2,01	515,65	0,74	0,11	0,04
Od 3,01 - 8 ha	55	1 491,67	-	14,42	5,93	-	2,75	4,76	628,36	3,62	0,33	0,91
Nad 8 ha	60	2 359,50	-	6,58	13,08	-	3,71	2,38	801,23	1,35	1,63	0,47

Poleg kravjega mleka se je proizvajalo tudi kozje mleko, medtem ko anketa proizvodnje ovčjega mleka ne izkazuje, ker pri nas tudi ni navade, da bi ovce molzli. Sicer pa tudi količine kozjega mleka niso kdove kako pomembne, ker kože rede bolj nekmetovalci namesto krav.

Pri ohišnicah znašajo te količine komaj 2 % od kravjega mleka, v velikostni skupini od 3 - 8 ha pa že samo 1 %, medtem ko v skupini do 3 ha 0,4 % in v oni nad 8 ha 0,3 %. Skupno povprečje daje razmerje 0,8 %.

Na 1 družinskega člana anketiranih kmečkih gospodarstev odpade letno povprečno 334,4 ali dnevno 0,92 l kravjega mleka.

Ker ovac ne molzejo, se ne izkazuje ne proizvodnja in ne potrošnja ovčjega mleka kakor tudi ne proizvodnje ovčjega sira. Zato ostane kravji kot edini sir. Tega pridelajo letno povprečno 7,5 kg na 1 anketirano gospodarstvo.

Tudi surovo maslo in smetana sta produkt mleka. Surovega masla je prišlo letno 2,24 kg, smetane pa 3,08 kg na 1 anketirano gospodarstvo.

Naj ta oddelek o predelavi mleka zaključimo z ugotovitvijo, da anketa ni razlikovala mehkega od trdega sira in da ni povedano, za kakšno smetano gre, kakor

tudi ni znano, ali so to delali na sodoben ali na najprimitivnejši način, kar velja še bolj za surovo maslo. Zato ni mogoče sklepati, koliko so mleka porabili za ta ali oni proizvod. Končamo lahko le z ugotovitvijo, da nam račun iz celotnega naketnega gradiva kaže, da so vsa gospodarstva za spredaj navedene povprečne izdelke (pomnožene s 184) porabila okoli 17.847 litrov mleka ali nekaj nad 6 % svoje produkcije, vse druga pa je šlo za hrano, krmo in na trg.

O proizvodnji jajc je bilo govora že v prejšnjem odstavku in tu ne bomo ponavljali prejšnjih ugotovitev. Novo bo samo to, da jajca ostale perutnine medkurjimi jajci ne pomenijo pomembne količine, saj jih je nasproti tem le 0,003 %.

Neoprane volne je odpadlo na 1 anketirano gospodarstvo povprečno 0,67 kg, seveda največ v največji velikostni skupini (1,63 kg). Na 1 ovco odpade povprečno 0,9 kg neoprane volne, toda iz anketnega gradiva se ne vidi, koliko ovac od skupnega števila 129 je bilo striženih.

Medu je odpadlo na 1 anketirano gospodarstvo povprečno 0,43 kg. Na panj odpade le 1,2 kg medu.

PORABA KRME IN KRMSKA BILANCA

Zopet ena sama tabela, ki pa nam pove marsikaj zanimivega. Res je, da ne moremo posebej ugotavljati, kaj je dobila ravno ta ali ona vrsta živine, toda povprečki, ki smo jih dobili za vsako vrsto krme posebej, nam

omogočajo različne račune.

Najprej naj objavimo tabelo samo, ki nam predočuje povprečke na 1 anketirano gospodarstvo:

Tab.71 Porabljena krma na 1 gospodarstvo

kg

Velikostna skupina	Število gospodarstev	Koruzca (zrnje, zdrob, moka)	Oves (zrnje, zdrob)	Ječmen (zrnje, zdrob)	Otrobi	Seno	Zelena krma (trava, ly-cerna, detelja)	Slama (samo za krmo)	Koruznica (samo za krmo)	Pesa	Krompir	Mleko (l)
Skupno povprečje	184	208,11	43,41	27,76	207,48	4938,07	5869,52	1442,68	512,50	375,27	308,46	50,99
Ohišnice	15	199,60	18,47	16,00	180,40	1655,60	3394,20	288,87	295,67	22,67	209,53	8,67
Do 3 ha	54	173,63	15,26	6,44	141,76	2385,50	4634,16	818,59	386,43	148,30	192,89	11,30
Od 3 - 8 ha	55	188,73	32,13	10,76	174,58	4601,16	4747,14	1320,91	355,69	333,11	306,22	29,18
Nad 8 ha	60	259,03	85,32	65,47	303,57	8364,82	8629,02	2404,37	823,92	706,33	439,25	117,30

Kakor vidimo, vsebuje tabela le omejeno število krmskih proizvodov, pa še pri teh pogosto ne vemo, za kakšno količinsko razmerje gre (n.pr. seno, slama). Razen tega anketa ni upoštevala, kot smo že rekli, strniščne setve in vmesnih posevkov, tako da o tem nimamo nobenih podatkov o pridelku, ki se skoraj ves uporabi doma za krmo. Tako nimamo med krmo količin pokrmljene repe, korenja, buč in podobnega. Enako ni zanesljivih načinov za izračunavanje pašne, ki je važen faktor v živalski prehrani. Vse to so zelo veliko pomanjkljivosti ankete, ki ne dopuščajo, da se zgolj na podlagi anketnega gradiva delajo računi, temveč se moramo tu pa tam zatekati k neizbežnim ocenam - najbolj zanesljivemu načinu sploh.

Tabela nam pove, da je seno prej ko slej najvažnejše krmilo, takoj za senom pa zelena krma s pašo vred. Kaj več k tabeli, taki kot je, ne bi dodajali.

Žal smo se morali takoj prepričati, da anketno gradivo vsebuje tri bistvene pomanjkljivosti, ki jih je treba v metodologiji anketiranja in v samem anketiranju izboljšati. Njene sedanje bistvene pomanjkljivosti so: 1) precejšnje nezajete količine krmske proizvodnje, 2) pomanjkljivi podatki o strukturi črede ter 3) prepovršen odnošaj dopisnikov do tega poglavja v anketi.

Posledica prve pomanjkljivosti je, da moramo ocenjevati potrošnjo cele vrste krmil, za katere niti

približno ne vemo, koliko je bilo posejanih in pridelanih. Pri tem nam seveda izpade precej manj značilnejših kultur, ki pa v krmski bilanci lahko pomenijo še vedno pomembno postavko. Druga neznanka je sestav nekih vrst krme, kar je zelo važno za izračunavanje povprečnih norm za to enotno vrsto krmil (seno, slama). Velika neznanka je paša. Ta bo taka ostala tudi pozneje, toda anketa lahko pripravi posebna vprašanja gospodarjem, iz katerih bi se videlo, na kakšni površini so pasli živino in koliko časa. Potem bi bilo nedvomno olajšano ocenjevanje vrednosti paše v krmski bilanci.

Na posebno težavo - in to smo tudi že poudarili - pa pri tem računu naletimo pri živini sami, ki v anketnem gradivu ne izkazuje sestava črede. Če hočemo v krmski bilanci računati potrebe živine, moramo brezpogojno imeti njen starostni sestav, a tega sedaj nimamo in naše zatočišče je bila zopet - ocena.

Vrnimo se sedaj h krmski bilanci. Dokazati hočemo

naše zgornje trditve. Po vzorcu naše publikacije (krmska bilanca) smo izračunali škrobne vrednosti (SV) za količine porabljene krme, navedene v prednji tabeli. SV za posamezne vrste krmil so izračunane v posebnih tablicah, tako da moremo porabo vseh krmil prevesti na isti imenovalec. Po teoriji, ki je svoja načela črpala iz prakse, naj bi na glavo "normalne" živine prišle dnevno 3 SV, kar bi pomenilo, da je živina približno zadostno hranjena. O "normalni" živini glej spredaj v poglavju Živinoreja (str. 38).

Na podlagi splošno uporabljenih norm smo izračunali SV za porabljeno krmo, ki nam jih kaže naslednja tabela:

Tab.72. Škrobne vrednosti za porabljeno krmo

Vrsta krme	merska enota	Odstotek SV	Porabljena krma	Škrobna vrednost
Seno	kg	28,0	908 604	254 408
Slama	"	15,0	265 454	39 818
Koruznica	"	19,0	94 300	17 917
Zelena krma	"	10,0	1 079 992	107 999
Paša	"	10,0	431 215	43 122
Pesa	"	8,0	69 049	5 524
Repa	"	4,5	94 500	4 253
Korenje	"	9,0	31 500	2 835
Bučje	"	7,5	28 000	2 100
Krompir	"	20,0	56 756	11 341
Ječmen	"	72,0	5 108	3 678
Oves	"	60,0	7 987	4 792
Koruzza	"	80,0	38 292	30 634
Otrobi	"	40,0	38 177	15 271
Mleko	l	17,0	9 383	1 596
Pomije	-	-	-	18 400
Skupaj			kg SV:	563 688

V zgornjem obračunu smo ocenili pašo, repo, korenje, buče in pomije.

Ker je pašnikov pri anketiranih gospodarstvih skupaj 138,21 ha, ki dajo po računu 600 kg sena na hektar oz. s štirikratnim faktorjem 331 704 kg sveže krme ter s 30 % povečanjem za pašo s travnikov in senožeti, smo dobili skupno količino 431 215 kg sveže trave.

Za oceno repe, korenja in buč nam je bila opora poraba pese po anketi ter proporci v Krmski bilanci, ki jih daje tam pesa v primeri s temi krmili.

Za pomije (kuhinske odpadke) uporablja Krmska bilanca normo 1 q na gospodinjstvo. Ker je v anketi 184 gospodinjstev, ustreza to 184 q SV ali v kilogramih SV izraženo 18 400 kg.

Vsega skupaj smo torej dobili 563 688 kg SV.

Če to delimo s številom živine vseh anketiranih gospodarstev, preračunane na "normalno" živino - a to je 737,6 glav - dobimo, da odpade na 1 glavo normalne živine letno 764,2 kg SV ali to deljeno s 365 samo 2,1 kg SV na dan.

Dobimo torej zelo majhen dnevni povpreček, če računamo, da bi moral biti normalno 3 kg SV.

Sklep: S tega stališča gledano, anketno gradivo ne zadovoljuje in ta rezultat terja korenitih sprememb v metodologiji ankete in temeljitih izboljšav v samem načinu podajanja vsakomesečnih anketnih podatkov.

PREHRANA DRUŽIN

Anketa o življenju kmetov je opazovala porabo živil v posebni tablici, ki je vsebovala 32 najvažnejših prehranskih predmetov, katere so trošile ankete-

raše družine ne glede na njihov izvor, t.j. ali so pridelani doma ali kupljeni.

Naslednja tabela nam podaja najprej porabljene količine hrane, preračunane na 1 gospodarstvo:

Tab. 73. Poraba živil na 1 gospodarstvo

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
Pšenična in ržena moka in zdrob	kg	512,44	419,57	381,10	564,07	606,54
Koruzna moka in zdrob	"	166,27	191,53	95,72	144,36	243,53
Ječmenova moka	"	16,10	3,00	3,57	7,47	38,54
Krompir	"	565,51	474,67	449,41	509,84	743,75
Fižol	"	22,80	19,90	15,31	21,02	31,90
Zelje in ohrovt	"	31,43	36,90	27,99	32,35	32,32
Čebula in česen	"	13,74	11,80	12,98	13,47	15,15
Ostala zelenjava	"	81,65	94,07	73,90	73,85	92,69
Vkisana zelenjava	"	25,04	17,87	23,54	22,69	30,34
Sveže sadje	"	133,41	174,35	93,86	136,56	155,88
Sveže grozdje	"	10,20	22,73	11,82	5,78	9,67
Suho sadje in sadni izdelki	"	142,01	284,73	113,71	173,95	107,53
Žganje	l	13,95	8,94	4,81	9,98	27,06
Vino	"	130,60	149,33	82,29	112,40	186,09
Goveje in telečje meso	kg	33,46	33,73	36,26	35,11	29,33
Svinjsko meso	"	12,27	12,65	9,48	13,42	13,63
Ovčje meso	"	1,24	-	9,72	0,62	2,37
Kozje meso	"	0,27	1,67	-	0,47	-
Perutnina in zajčje meso	"	7,17	11,18	6,98	6,83	6,64
Ribe in divjačina	"	0,58	0,08	0,74	0,12	0,98
Prekajena slanina	"	4,85	8,17	1,69	2,35	9,16
Prekajeno meso in gnjat	"	23,92	22,35	15,75	22,30	30,09
Mesni izdelki (klobase, salame itd.)	"	7,30	9,20	3,81	5,74	11,41
Mast, salo in slanina za topljenje	"	49,68	48,23	43,07	46,63	58,80
Lój in maslo	"	0,17	-	0,04	0,14	0,36
Olje	l	17,65	15,17	13,38	16,06	23,57
Mleko	"	748,82	717,42	640,08	713,64	886,66
Sir	kg	3,73	7,22	2,99	2,84	4,39
Surovo maslo in smetana	"	4,92	5,53	2,04	4,05	8,18
Jajca	kos	420,43	539,27	357,74	384,33	480,25
Sladkor	kg	38,47	47,14	34,40	34,40	43,68
Med	"	0,65	-	1,06	0,69	0,40

Lista vsebuje samo najvažnejša živila. Količinski povprečki so po posameznih velikostnih skupinah različni, kar je posledica večjega števila družinskih članov v višjih skupinah, pa tudi navad v načinu prehrane.

Mnogo več nam pa povedo te količine, če jih preračunamo na 1 prehranjevalno enoto (PHE). O prehranjevalnih enotah smo govorili že v poglavju o Demografskih podatkih in tu podrobnosti ne bomo ponavljali. V spomin si pokličimo samo, da smo za člane

gospodinjstev pri posameznih velikostnih skupinah naračunalni po tam navedenih normah naslednja števila prehranjevalnih enot, ki smo jih uporabili potem v spodnji tabeli:

pri ohišnicah	61,80
pri vel.skup.do 3 ha	201,72
" " " 3,01- 8 ha	17,44
" " " nad 8 ha	267,56 in
v skupnem povprečju	748,52

S temi števili smo delili skupne količine porabljenih živil v vsaki velikostni skupini ter skupnem povprečju in dobili letne povprečke porabljenih živil na 1 prehranjevalno enoto, t.j. na 1 odraslega kmeta ali kmetico, ki delata v kmetijstvu. Letne povprečke za otroke, dijake, starce itd. dobimo tako, da od norme za 1 PHE izračunamo določen odstotek.

Povprečja za 1 PHE nam pove naslednja tabela:

Tab.74. Letna poraba živil na 1 PHE

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
Pšenična in ržena moka in zdrob	kg	125,97	101,84	102,02	142,68	136,02
Ječmenova moka	"	3,96	0,73	0,96	1,89	8,64
Koruzna moka in zdrob	"	40,87	46,49	25,62	36,52	54,61
Krompir	"	139,01	115,21	120,31	128,96	166,79
Fižol	"	5,60	4,83	4,10	5,32	7,15
Zelje in ohrovt	"	7,73	8,96	7,49	8,18	7,25
Čebula in česenj	"	3,38	2,86	3,48	3,41	3,40
Ostala zelenjava	"	20,07	22,83	19,78	18,68	20,79
Vkisana zelenjava	"	6,16	4,34	6,30	5,74	6,80
Sveže sadje	"	32,79	42,32	25,13	34,54	34,95
Sveže grozdje	"	2,51	5,52	3,17	1,46	2,17
Suho sadje in sadni izdelki	"	34,91	69,11	30,44	44,00	24,11
Žganje	l	3,43	2,17	1,29	2,52	6,07
Vino	"	32,10	36,25	22,03	28,43	41,73
Goveje in telečje meso	kg	8,22	8,19	9,71	8,88	6,58
Svinjsko meso	"	3,02	3,07	2,54	3,39	3,06
Ovčje meso	"	0,31	-	0,26	0,16	0,53
Kozje meso	"	0,07	0,40	-	0,11	-
Perutnina in zajčje meso	"	1,76	2,71	1,87	1,73	1,49
Ribe in divjačina	"	0,14	0,02	0,20	0,03	0,22
Prekajena slanina	"	1,19	1,98	0,45	0,60	2,05
Prekajeno meso in gnjat	"	5,63	5,42	4,22	5,64	6,75
Mesni izdelki	"	1,80	2,23	1,02	1,45	2,56
Mast, salo in slanina za topljenje	"	12,21	11,71	11,53	11,79	13,19
Loj in maslo	"	0,04	-	0,01	0,03	0,08
Olje	l	4,34	3,68	3,58	4,06	5,29
Mleko	"	184,07	174,25	171,35	180,50	198,83
Sir	kg	0,92	1,75	0,80	0,70	0,98
Surovo maslo in smetana	"	1,21	1,34	0,54	1,02	1,83
Jajca	kos	103,04	130,89	95,77	97,21	107,70
Sladkor	kg	9,46	11,44	9,21	8,70	9,80
Med	"	0,16	-	0,28	0,17	0,09

Težišče prehrane je na žitih in krompirju, kjer se ti dve glavni živila tudi dopolnjujeta. Med posameznimi velikostnimi skupinami se kaže najnižja poraba žit v velikostni skupini do 3 ha (128,60 kg), kar da sklepati, da pridelajo ti kmetje relativno malo žit, poleg

tega pa dela malo družinskih članov izven kmetij (komaj 15 %), da bi si z zaslužkom dokupovali več žita. V tem pogledu je položaj povolnejši celo pri zadružnikih (149,10 kg), ki poleg domačega pridelka dobijo žita iz KDZ oziroma zaslužijo toliko, da si

lahko nabavijo več kruha. Najboljše je v tem pogledu seveda stanje pri dveh največjih skupinah, ki odločata tudi v skupnem povprečju (170,80 kg na 1 PHE). Sicer pa naj bo ta primerjava le za uvod v prihodnjo tabelo, ki nam omogoča medsebojno primerjavo povprečne porabe živil na 1 PHE pri kmetih, delavcih in name-

ščencih. Podatki za delavce in nameščence so po anketi, ki jo vodi Zavod za statistiko in evidenco LRS za 150 družin. Že na prvi pogled vidimo, da se struktura kmečke prehrane dokaj razlikuje od delavske in uslužbenske. Če seštejemo nekaj važnejših skupin hranil, bomo to še bolj ponazorili:

Tab. 75. Letna poraba živil na 1 PHE

Vrsta	Merska enota	Kmetje	Delavci	Uslužbenci
Žita	kg	170,80	154,67	131,20
Krompir	"	139,01	109,83	86,83
Ostale vrtnine	"	42,94	47,25	46,62
Sadje in grozdje	"	35,30	54,03	47,82
Alkoholne pijače	l	35,53	16,47	1,76
Goveje in svinjsko meso	"	11,24	27,50	25,50
Meso perutnine	"	1,76	0,10	0,07
izdelki iz prekajenega mesa	"	8,49	4,79	3,86
Maščobe (živalske)	"	12,25	18,78	16,78
Olje	l	4,21	5,57	4,07
Mleko	l	184,07	119,78	132,53
Sladkor	"	9,46	22,83	23,90

Medtem ko se delavska in uslužbenska struktura prehrane zelo malo razlikujeta in sta - rekli bi - usmerjena i po dohodkih i po sodobnih higienskih principih k racionalnejši prehrani, posebno otrok (jajca in mleko pri uslužbencih ter sladkor pri obeh), kaže struktura kmečke prehrane proti obema dokaj velike razlike. Predvsem so zelo močno zastopana žita in krompir. Zato pa so nekoliko nižje izkazane druge vrtnine in sadje. Poraba mesa, zlasti govejega in telečjega, je na kmetih zelo majhna in se deloma kompenzira z večjo porabo svežega svinjskega mesa in izdelkov iz prekajenega mesa, ki jih delavci in uslužbenci ne zaužijejo niti polovico toliko. Deloma prevladujejo tu še verski običaji (gnjat za Veliko noč), deloma pa že običajen način prehranjevanja (redno zimsko klanje) in druge navade. Maščob izkazujejo kmetje manj, toda veliko se beli tudi s suho slanino, ki je izkazana med mesnimi izdelki, pa tudi z maslom. Kot producenti mleka ga seveda kmetje tudi največ popijejo, pa tudi v predelanem stanju ga porabijo nekaj več kot ostali dve skupini. Jajca, ki so prej ko slej najbolj iskano tržno blago, imajo tudi ves čas po vojni dobro ceno, tako da se kmetu izplača zmanjšati domačo porabo in z njimi dosežati dohodke. V porabi sladkorja seveda prednjačita skupini delavcev in uslužbencev, toda tudi poraba na kmetih se je v povojnem času dvignila. Zanimiv je povpreček porabe alkoholnih pijač, kjer se kmet kot producent tudi v njih porabi vidno uveljav-

lja v primeri z ostalima dvema konsumentoma, od katerih se zdi uslužbenki precej prenzek in verjetno ni iskreno napovedovan.

Poizkusili smo tudi letna povprečja posameznih živilskih predmetov na 1 PHE izraziti na podlagi zveznih tablic o sestavi hrane v kalorijah kot skupnem imenovalcu. Na ta način nam je bilo omogočeno izračunati dnevne kalorije, ki odpadejo po izkazani porabi na odraslega kmečkega prebivalca. Rezultate smo primerjali tudi z rezultati ankete družinskih proračunov delavskih in uslužbenskih družin.

Zanimajo nas predvsem kalorijska razmerja po posameznih velikostnih skupinah in skupnem povprečju. Zato objavljamo tabelo, ki nas bo o tem poučila, spada pa med gradivo, o katerem je doslej zelo malo znanega v življenju kmetov:

Tab. 76. Letne kalorije na 1 PHE za kmečkoga družinskega člana

Vrsta	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
Skupaj	1 136 725	1 066 079	925 550	1 152 238	1 302 802
Pšenična in ržena moka in zdrob	440 895	356 440	357 070	499 380	476 070
Ječmenova moka	13 147	2 424	3 187	6 275	28 685
Koruzna moka in zdrob	145 497	165 504	91 207	130 011	194 412
Krompir	97 307	80 647	84 217	90 272	116 753
Fižol	19 320	16 664	14 145	18 354	24 668
Zelje in ohrovt	1 314	1 523	1 273	1 390	1 233
Čebula in česenj	1 251	1 058	1 288	1 262	1 258
Ostala zelenjava	4 415	5 023	4 352	4 110	4 574
Vkisana zelenjava	1 540	1 085	1 575	1 435	1 700
Sveže sadje	15 083	19 467	11 560	15 888	16 077
Sveže grozdje	1 556	3 422	1 965	905	1 345
Suho sadje in sadni izdelki	12 568	24 880	10 958	15 840	8 680
Žganje	-	-	-	-	-
Vino	-	-	-	-	-
Goveje in telečje meso	17 837	17 772	21 071	19 270	14 279
Svinjsko meso	11 355	11 543	9 550	12 746	11 506
Ovčje meso	747	-	627	386	1 277
Kozje meso	74	492	-	135	-
Perutnina in zajčje meso	2 147	3 306	2 281	2 111	1 818
Ribe in divjačina	146	21	208	31	229
Prekajena slanina	7 021	11 682	2 655	3 540	12 095
Prekajeno meso in gnjat	27 995	27 588	21 480	28 708	34 358
Mesni izdelki	10 152	12 577	5 753	8 178	14 382
Mast, salo in slanina za topljenje	99 634	95 554	94 085	96 206	107 630
Loj in maslo	329	-	82	247	658
Olje	37 216	32 531	31 647	35 890	46 764
Mleko	110 442	104 550	102 810	108 300	119 298
Sir	3 560	6 773	3 096	2 709	3 793
Surovo maslo in smetana	8 664	9 594	3 866	7 303	13 103
Jajca	8 439	9 686	7 087	7 194	7 970
Sladkor	36 610	44 273	35 643	33 669	37 926
Med	464	-	812	493	261
Povprečne dnevne kalorije	3 114	2 921	2 536	3 157	3 569

Odrasli kmečki družinski član je dobil s hrano v času junij 1952 - maj 1953 povprečno 3114 kalorij dnevno. Delovni kmet (ali kmetica) v velikostni skupini 3 - 8 ha je samo nekaj nad povprečkom, medtem ko je kmet v največji velikostni skupini, kjer je delo spričo toliko večje obdelovalne površine najtežje, najbolj prehranjen (3569 kalorij dnevno). Najmanj kalorij je pri velikostni skupini do 3 ha, kamor sodijo pač naši najrevnejši kmetje. Več kalorij dnevno so uživali celo zadružniki, ki so poleg domačih pridelkov uživali še

pridelke iz zadruga ter svoje potrebe zadovoljevali tudi iz zaslužkov v KDZ.

Prej ugotovljene razlike v strukturi prehrane utegne nazorno podkrepiti še primerjalna tabela letnih kalorij kmetov, delavcev in uslužbencev, saj saj tako lahko seštevamo hranilne vrednosti živil v posameznih skupinah in izračunamo strukturne odstotke:

Tab. 77. Letne kalorije na 1 PHE

Vrsta	Kmetje	Delavci	Uslužbenci
Skupaj	1 136 725	1 123 669	1 011 626
Pšenična, ržena moka in zdrob	440 895	522 795	449 190
Ječmenova moka	13 147	-	-
Koruzni izdelki	145 497	18 868	10 182
Krompir	97 307	76 881	60 781
Fižol	19 320	4 416	5 278
Zelje in ohrovt	1 314	753	1 025
Čebula in česenj	1 251	-	-
Ostala zelenjava	4 415	7 799	7 619
Vkisana zelenjava	1 540	1 523	1 108
Sveže sadje	15 083	18 492	19 145
Sveže grozdje	1 556	2 375	3 844
Suho sadje, sadni izdelki in sokovi (jabolčnik)	12 568	1 656	2 329
Žganje	-	-	-
Vino	-	-	-
Goveje in telečje meso	17 837	56 203	50 995
Svinjsko meso	11 355	6 016	7 520
Ovčje meso	747	-	-
Kozje meso	74	-	-
Meso perutnine	2 147	122	85
Ribe in divjačina	146	354	936
Prekajena slanina	7 021	-	-
Prekajeno meso in gnjat	27 995	26 551	21 396
Mesni izdelki	10 152	-	-
Mast, salo in slanina za topljenje	99 634	149 083	134 885
Maslo	329	4 197	2 058
Olje	37 216	49 239	35 979
Mleko	110 442	71 838	79 518
Sir	3 560	2 051	2 477
Surovo maslo	8 664	5 084	10 525
Jajca	8 439	7 948	11 011
Sladkor	36 610	88 352	92 493
Med	464	1 073	1 247
Povprečne dnevne kalorije	3 114	3 079	2 772

Po zgornji listi se izkazujejo najvišje povprečne kalorije dnevno pri kmetih, katerim sledijo delavci in tem nameščenci. Taka razdelitev kalorij na podlagi te liste se zdi logična in pravilna. Vendar moramo opozoriti, da je lista živil prikrojena po naši anketi, kajti anketa delavskih in uslužbenskih družinskih proračunov je v tem oziru precej obširnejša in vsebuje kar 52 postavk. Seveda so v zgornjo listo zajeti vsi bistveno važni predmeti one širše liste, tako da se morejo delavske in uslužbenske kalorije le neznatno

povečati (pa zopet uslužbenske za več od delavskih), ker uslužbenci porabijo več raznih kolonijalnih proizvodov, oni in drugi pa - to vemo - trošijo testenine, ki jih zaradi manjše uporabe na kmetih pri delavcih in uslužbencih nismo vračunali zgolj zaradi boljše medsebojne primerljivosti vseh treh skupin na podlagi iste liste.

Ker smo tako dobili isti imenovalac za vse predmete in vse tri skupine potrošnikov (seveda na 1 PHE),

moremo sešteti posamezne skupine živil in ugotoviti strukturo prehrane. To nam pove naslednja tabela:

Tab. 78. Letne kalorije na 1 PHE
in struktura prehrane pri kmečkih delavcih in nameščencih

Vrsta	Kmetje		Delavci		Uslužbenci	
	število	%	število	%	število	%
Skupaj	1 136 725	100,0	1 123 669	100,0	1 011 626	100,0
Žita	599 539	52,7	541 663	48,2	459 372	45,4
Krompir	97 307	8,6	76 881	6,8	60 781	6,0
Ostala zelenjava	27 840	2,4	14 491	1,3	15 030	1,5
Sadje in sadni izdelki	29 207	2,6	22 523	2,0	25 318	2,5
Sveže meso	32 306	2,8	62 695	5,6	59 536	5,9
Izdelki iz prekajenega mesa	45 168	4,0	26 551	2,4	21 396	2,1
Živalske maščobe	99 963	8,8	153 280	13,6	136 943	13,5
Rastlinske maščobe	37 216	3,3	49 239	4,4	35 979	3,6
Mleko in mlečni izdelki	122 666	10,8	78 973	7,0	92 520	9,1
Jajca	8 439	0,7	7 948	0,7	11 011	1,1
Sladkor in med	37 074	3,3	89 425	8,0	93 740	9,3

Zgornja tabela nam potrjuje prej napravljene sklepe. V kmečki prehrani prevladujejo žita in krompir: 61,3 : 55,0 : 51,4 %, torej dajejo precej čez polovico vseh kalorij, medtem ko pojedjo kmetje mesa nekaj manj 6,8 : 8,0 : 8,0 %, mleka in mlečnih izdelkov pa nekaj več: 10,8 : 7,0 : 9,1 %. Majhen pa je delež maščob: 12,1 : 18,0 : 17,1 %, ker kmetje belijo tudi s prekajeno slanino, ki je izkazana med mesnimi izdelki. Če pa podrobneje pogledamo porabo mesa na kmetih, vidimo, da je ta prehrana usmerjena pretežno na svinjsko meso v svežem ali prekajenem stanju, pri katerem

je vračunana tudi slanina. Tudi poraba sladkorja, ki je sicer po vojni večja kot nekoč, ne pomeni pomembnejše postavke v strukturi kmečke prehrane in je komaj za tretjino tolikšna kot pri uslužbencu. V zelenjavi in sadju je kmečka prehrana s 5-odstotnim deležem tudi pred delavsko (3,3 %) in uslužbenko (4,0%). Jajca pa, čeprav tako bogata po svojih beljakovinah, v kalorični strukturi nimajo pomembnejše vloge in dajejo le 0,7 : 0,7 : 1,1 % del v strukturi prehrane.

DENARNI DOHODKI

Za opazovanje denarnih dohodkov anketiranih gospodarstev je imel vsakomesečni anketni obrazec precej vprašanj, ki so bila razdeljena glede na strukturo kmečkih dohodkov takole:

A. Dohodki od kmetijstva:

1. poljski pridelki,
2. sadje in sadni izdelki,
3. živina in živinorejski izdelki,
4. ostali kmetijski proizvodi.

B. Nekmetijski dohodki.

C. Ostali nekmetijski dohodki.

Anketa nam nekatere izmed teh postavk podaja i v količini i v vrednosti, večinoma pa so samo vrednostni podatki.

V naši obdelavi smo vse podatke preračunali na 1 gospodarstvo po velikostnih skupinah in v skupnem povprečju. Posamezne tabele bomo obravnavali najprej po zgornjem vrstnem redu in nato še v skupni rekapitulaciji.

Denarni dohodki od poljedelstva

Tab. 79. Denarni dohodki od poljedelskih pridelkov (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje			Ohišnice			Do 3 ha		
		količina	vrednost din		količina	vrednost din		količina	vrednost din	
Skupaj		-	19398,45	100,0	-	579,67	100,0	-	8848,78	100,0
Pšenica in rž	kg	7,63	334,38	1,72	-	-	-	-	-	-
Pšenična in ržena moka	"	1,09	96,25	0,50	-	-	-	-	-	-
Ječmen	"	1,17	27,04	0,14	-	-	-	-	-	-
Oves	"	0,04	0,87	0,00	-	-	-	-	-	-
Koruza v zrnju	"	1,39	43,64	0,23	-	-	-	4,44	140,37	1,59
Koruzna moka	"	0,33	6,52	0,03	-	-	-	1,11	22,22	0,25
Ostala žita	"	2,75	157,58	0,81	-	-	-	-	-	-
Slama, koruznica in plevel		-	143,26	0,74	-	-	-	-	29,63	0,33
Lan		-	27,20	0,14	-	-	-	-	-	-
Sončnice in oljna repica		-	119,21	0,61	-	-	-	-	39,78	0,45
Ostale industrijske rastl.		-	102,85	0,53	-	-	-	-	-	-
Krompir	kg	867,35	14947,98	77,06	-	-	-	136,88	2825,54	31,93
Ostale vrtnine		-	2215,72	11,42	-	451,67	77,92	-	4978,19	56,26
Vkisana povrtnina		-	16,93	0,09	-	-	-	-	39,63	0,45
Seno	kg	55,20	595,95	3,07	-	-	-	50,57	437,31	4,94
Seme zelenjave in ostalih vrtnin		-	166,51	0,86	-	-	-	-	101,85	1,15
Ostale krmne rastline		-	396,56	2,05	-	128,00	22,08	-	234,26	2,65

Vrsta	Merska enota	Od 3,01 - 8 ha			Nad 8 ha		
		količina	vrednost din		količina	vrednost din	
Skupaj		-	11034,75	100,0	-	41264,58	100,0
Pšenica in rž	kg	1,18	38,64	0,35	22,32	990,00	2,40
Pšenična in ržena moka	"	-	-	-	3,35	295,17	0,72
Ječmen	"	0,09	3,18	0,03	3,50	80,00	0,19
Oves	"	0,15	2,91	0,03	-	-	-
Koruza v zrnju	"	0,27	8,18	0,07	-	-	-
Koruzna moka	"	-	-	-	-	-	-
Ostala žita	"	1,36	221,00	2,00	7,20	280,67	0,68
Slama, koruznica in plevel		-	372,00	3,37	-	71,67	0,17
Lan		-	-	-	-	83,42	0,20
Sončnice in oljna repica		-	-	-	-	329,78	0,80
Ostale industrijske rastl.		-	65,45	0,59	-	255,40	0,62
Krompir	kg	467,02	8413,20	76,24	2108,57	35585,40	86,24
Ostale vrtnine		-	966,91	8,76	-	1315,27	3,19
Vkisana povrtnina		-	5,45	0,05	-	11,25	0,03
Seno	kg	55,09	723,64	6,56	73,25	770,67	1,87
Seme zelenjave in ostalih vrtnin		-	135,27	1,23	-	294,95	0,71
Ostale krmne rastline		-	78,91	0,72	-	900,95	2,18

Več kot sami povprečki nam povedo strukturni odstotki, ki smo jih izračunali glede na celotne denarne dohodke od prodaje poljedelskih pridelkov.

Predvsem naj ugotovimo, da so denarni izvori iz tega sektorja kmetijstva pri zadružnikih prav neznatni, saj dosežejo v povprečju komaj 580 dinarjev letno. Pri ostalih velikostnih skupinah pa ti dohodki rastejo z velikostjo posestva.

Med vsemi poljedelskimi pridelki, ki pridejo pri našem kmetu v prodajo, je na prvem mestu krompir, ki daje v povprečju čez 77 % vseh denarnih dohodkov od prodaje poljedelskih pridelkov. Po anketi niso prodajali krompirja zadružniki, a zelo malo posestniki do 3 ha skupne površine (komaj 32 % vseh denarnih dohodkov), pač pa so pri teh dale glavni dohodek druge vrste

nine (56,26 %). Pri ostalih dveh velikostnih skupinah je predzadnja z deležem 76,24 % od prodaje krompirja prav blizu skupnega povprečja, zadnja z deležem nad 86 % pa je daleč nad povprečjem, kar je popolnoma razumljivo, saj je glavni pridelovalec krompirja. Deleži ostalih poljedelskih pridelkov med vsemi temi denarnimi dohodki so v primeri s krompirjem in deloma vrtninami prav nepomembni.

Povprečna prodajna cena krompirja je bila din 16,08 za kg (do 3 ha din 20,64, 3 - 8 ha din 18,01 in nad 8 ha din 16,88).

Denarni dohodki od sadjarstva

Tab. 80. Denarni dohodki od sadja in izdelkov iz sadja (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha				
		količina	vrednost din	količina	vrednost din	količina	vrednost din			
Skupaj		-	13342,64	100,0	-	9492,86	100,0	-	7419,63	100,0
Jabolka	kg	408,11	5007,26	37,53	224,67	2597,33	27,36	234,20	2874,72	38,75
Ostalo sadje		-	844,61	6,33	-	1250,20	13,17	-	461,41	6,22
Južno sadje		-	6,29	0,04	-	-	-	-	16,67	0,22
Suho sadje in izdelki		-	1090,98	8,18	-	3268,67	34,43	-	54,89	0,74
Sadne sadike	kos	0,46	66,03	0,49	-	-	-	-	-	-
Sadno žganje	l	1,96	465,00	3,49	2,80	603,33	6,36	1,11	228,70	3,08
Grozdje	kg	1,64	75,54	0,57	4,80	186,67	1,97	-	-	-
Vino in vinsko žganje		-	5776,25	43,29	-	1586,67	16,71	-	3783,24	50,99
Trsne sadike in cepiči		-	10,87	0,08	-	-	-	-	-	-

Vrsta	Merska enota	Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha			
		količina	vrednost din	količina	vrednost din		
Skupaj		-	19141,92	100,0	-	14319,78	100,0
Jabolka	kg	525,82	7137,60	37,29	502,60	5576,20	38,94
Ostalo sadje		-	1163,09	6,08	-	796,17	5,56
Južno sadja		-	4,69	0,02	-	-	-
Suho sadje in izdelki		-	1391,45	7,27	-	1203,00	8,40
Sadne sadike	kos	1,55	220,91	1,15	-	-	-
Sadno žganje	l	1,50	386,18	2,02	2,94	715,33	5,00
Grozdje	kg	4,18	201,82	1,05	-	-	-
Vino in vinsko žganje		-	8599,82	44,93	-	6029,08	42,10
Trsne sadike in cepiči		-	36,36	0,19	-	-	-

V tej veji kmetijstva so glavni vir denarnih dohodkov vino in jabolka. V povprečju je dalo vino z vinskim žganjem nekaj nad 43 %, jabolka pa skoraj 38 % dohodkov. To razmerje se bistveno ne spremeni v nobeni izmed velikostnih skupin, če izvzamemo ohišnice,

kjer so bili glavni vir dohodkov izdelki (nad 34 %).

Povprečne prodajne cene so bile za : jabolka din 12,27 in grozdje din 46,18 za kg, a sadno žganje din 237,25 za liter.

Denarni dohodki od živinoreje

Tab. 81. Denarni dohodki od živine in živinorejskih izdelkov (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje			Ohišnice			Do 3 ha		
		količina	vrednost din		količina	vrednost din		količina	vrednost din	
Skupaj		-	52699,10	100,0	-	12823,85	100,0	-	26460,37	100,0
Konji	glava	0,07	1309,78	2,48	-	-	-	-	-	-
Govedo	"	1,54	23628,82	44,78	0,40	3218,00	25,10	1,04	11770,37	43,45
Prašiči	"	2,09	7936,24	15,12	0,07	733,33	5,72	0,83	2584,31	9,78
Ovce	"	0,15	275,63	0,52	-	-	-	-	-	-
Koze	"	0,07	129,28	0,24	-	-	-	0,09	172,22	0,65
Perutnina in zajci	kos	0,89	164,08	0,31	0,27	86,67	0,68	0,61	120,56	0,46
Čebele	roj	0,01	9,24	0,01	-	-	-	-	-	-
Ribe	kg	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sveže meso vseh vrst	"	1,08	179,67	0,34	-	-	-	-	-	-
Prekajena slanina in mesni izdelki	"	0,45	136,09	0,26	1,33	240,00	1,87	-	-	-
Mast, salo, slanina za topljenje	"	0,56	111,96	0,21	-	-	-	-	-	-
Mleko	l	707,40	12908,88	24,52	243,13	5196,80	40,59	451,59	8510,24	32,14
Sir	kg	4,38	618,33	1,17	-	-	-	1,52	167,13	0,63
Surovo maslo	"	1,44	441,14	0,84	0,57	171,67	1,33	0,27	32,41	0,12
Jajca	kos	224,36	2274,69	4,32	247,33	2234,00	17,38	175,41	1755,81	6,63
Med in vosek	kg	0,05	16,85	0,03	-	-	-	-	-	-
Volna	"	0,00	2,00	0,00	-	-	-	-	-	-
Koža, dlaka, kosti, rogovi	-	-	803,34	1,52	-	943,33	7,33	-	453,89	2,34
Delo živine pri drugih	-	-	1753,09	3,33	-	-	-	-	893,43	3,37

Vrsta	Merska enota	Od 3,01 - 8 ha			Nad 8 ha		
		količina	vrednost din		količina	vrednost din	
Skupaj		-	46351,67	100,0	-	92101,26	100,0
Konji	glava	0,09	1945,45	4,19	0,12	2233,33	2,42
Govedo	"	1,36	20560,09	44,72	2,45	42217,13	45,83
Prašiči	"	1,25	5614,45	12,13	4,50	16682,00	18,09
Ovce	"	0,05	78,18	0,02	0,40	773,60	0,84
Koze	"	0,07	166,55	0,36	0,05	88,80	0,10
Perutnina in zajci	kos	0,98	194,91	0,42	1,22	194,33	0,21
Čebele	roj	0,02	30,91	0,01	-	-	-
Ribe	kg	-	-	-	-	-	-
Sveže meso vseh vrst	"	1,49	238,18	0,51	1,93	332,67	0,36
Prekajena slanina in mesni izdelki	"	1,15	389,82	0,84	-	-	-
Mast, salo, slanina za topljenje	"	0,05	10,91	0,00	1,67	333,33	0,36
Mleko	l	644,67	12179,29	26,25	1111,18	19464,46	21,11
Sir	kg	1,40	318,55	0,65	10,78	1453,78	1,58
Surovo maslo	"	2,22	744,87	1,61	2,01	597,95	0,65
Jajca	kos	212,84	2165,60	4,68	273,25	2851,85	3,09
Med in vosek	kg	0,13	45,45	0,01	0,03	10,00	0,01
Volna	"	-	-	-	0,01	61,33	0,07
Koža, dlaka, kosti, rogovi	-	-	793,91	1,71	-	1091,48	1,19
Delo živine pri drugih	-	-	874,55	1,89	-	3770,40	4,09

Denarni dohodki od prodaje živine in živinorejskih izdelkov so že na prvi pogled najpomembnejša postavka med vsemi denarnimi dohodki iz kmetijstva. V povprečju znašajo na 1 gospodarstvo 52.699,10 dinarjev letno.

V tej veji je v povprečju najpomembnejša goveja živina (skoraj 45 %), slede pa ji mleko (nad 24 %) in prašiči (nad 15 %) ter ostale postavke, med katerimi

so še pomembnejša jajca (4,32 %) in delo živine (3,33%).

Medtem ko se po treh glavnih velikostnih skupinah struktura dohodkov bistveno ne spreminja, tvorijo izjemo združniki, kjer je težišče dohodkov na mleku in jajcih, medtem ko je goveja živina dala pri njih le 25 % dohodkov.

Denarni dohodki od drugih kmetijskih dejavnosti

Tab. 82. Denarni dohodki od drugih kmetijskih proizvodov (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	19946,21	100,0	4502,67	100,0	6197,94	100,0	15638,35	100,0	40129,40	100,0
Les in drva	10826,03	54,28	302,67	6,72	700,57	11,31	5556,80	35,53	27399,90	68,28
Sladkor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Olje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Posojnina za kmetijsko orodje	33,15	0,16	-	-	107,41	1,73	-	-	5,00	0,01
Zakupnina za zemljo	94,29	0,47	-	-	-	-	72,73	0,47	222,50	0,55
Prodaja gospodarskega inventarja in orodja	1142,34	5,73	-	-	2196,11	35,43	1665,45	10,65	-	-
Prodaja zemlje in posevka	516,30	2,59	-	-	-	-	-	-	1583,33	3,95
Prodaja gospodarskih poslopij	19,02	0,09	-	-	-	-	-	-	58,33	0,15
Posojilo, najeto za kmetijo	4960,23	24,87	-	-	2114,81	34,12	5717,85	36,56	8066,67	20,10
Ostali kmetijski dohodki	2354,84	11,81	4200,00	93,28	1079,04	17,41	2625,51	16,79	2793,67	6,96

S to tabelo se končujejo denarni dohodki, ki izvirajo iz kmetijskih dejavnosti. Med take dohodke so šteta tudi posojila, najeta za kmetijsko proizvodnjo, kar pravzaprav ni denarni dohodek iz kmetijstva.

V tej skupini denarnih dohodkov je na prvem mestu dohodek od prodaje lesa in drv (povprečno nad 54 %), ki narašča z velikostjo posestva, saj tako narašča tudi gozdna površina. V povprečju zavzemajo posojila za kmetijsko proizvodnjo skoraj 25 % denarnih dohodkov v tej skupini in so v manjših dveh velikostnih skupinah precej nad tem povprečkom (34,12 % oz. 36,56 %), v največji velikostni skupini pa nekaj pod njim (20,10%),

medtem ko združniki take zadolžitve sploh ne izkazujejo. Pomembnejša postavka v tej skupini denarnih dohodkov so še "ostali kmetijski dohodki", ki zavzemajo v povprečju skoraj 12 % in so relativno največji pri združnikih. Tu so všteti vsi denarni dohodki, ki izvirajo iz kmetijske dejavnosti, niso v tej in prejšnjih tabelah posebej navedeni, ker so tako različni, da jih ni mogoče po vrsti naštevati (n.pr. skočnina in podobno) ali pa jih dopisniki sploh niso posebej omenili.

Posamezne postavke med dohodki od kmetijstva bomo osvetlili še na koncu tega dela naše obravnave, ko bomo podali rekapitulacijo denarnih dohodkov.

Denarni dohodki družinskih članov od KDZ

Zasluzek združnikov v KDZ spada v posebno poglavje in smo ga zato ločili od ostalih kmetijskih dohodkov. V anketi je bilo vsega skupaj 15 gospodarstev združnikov, ki smo jih prav zaradi te vrste denarnih dohodkov izločili iz velikostne skupine do 3 ha in jih ves čas obravnavali posebej. Če bi namreč denarne dohodke združnikov delili povprečno na vsa gospodarstva te velikostne skupine, bi dobili povsem napačno sliko o tem dohodku, ki je tipičen le za združnike.

Anketa nam pove, da je vseh 15 gospodarstev prejelo iz kmetijskih delovnih zadrug skupaj 1,011.856

dinarjev. Na eno gospodarstvo odpade torej 67.457 dinarjev, na 1 člana teh 15 gospodarstev pa 13.674 dinarjev letno. Kolikšen je delež tega zaslužka med vsemi denarnimi dohodki ohišničarjev, bomo videli pozneje pri obravnavi rekapitulacije denarnih dohodkov anketiranih gospodarstev.

Na tem mestu naj poudarimo, da je anketa zabeležila zgolj denarne dohodke iz KDZ, ni pa zabeležila nobenih prejemkov njenih članov v poljskih in drugih pridelkih, kar je gotovo velika pomanjkljivost v metodologiji ankete.

Denarni dohodki od nekmetijske dejavnosti

Tab. 83. Nekmetijski denarni dohodki (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	38186,73	100,0	29118,46	100,0	49506,12	100,0	38772,70	100,0	29729,20	100,0
Delo članov pri drugih kmetih	2082,76	5,44	1715,00	5,89	3011,11	6,07	2053,85	5,29	1365,67	4,59
Delo članov izven kmetijstva	25217,64	65,97	25809,73	88,64	37144,83	75,04	19391,05	50,01	19676,16	66,11
Izdelki in storitve domače obrti	827,61	2,16	1340,40	4,60	404,17	0,81	1115,45	2,88	816,67	2,75
Izdelki in storitve obrtne dejavnosti	4917,78	12,93	208,00	0,71	8357,87	16,89	7571,40	19,52	566,67	1,91
Vožnje in ostale nekmetijske dejavnosti	5140,95	13,50	45,33	0,16	588,15	1,19	8640,95	22,30	7304,03	24,64

Zgornja tabela vsebuje nekaj vrst denarnih dohodkov, ki sicer niso tipični dohodki iz kmetijstva, so pa v tesni zvezi s kmečkim življenjem zlasti pri nas. V prvi vrsti gre tu za dohodke tistih članov naših kmečkih gospodarstev, ki so zaposleni po raznih tovarniških in drugih obratih ter ustanovah. V povprečju zavzema ta postavka okoli 66 % te vrste dohodkov, njen delež pa je seveda največji pri ohišnicah in v velikostni skupini do 3 ha, po pravilu pa pada z velikostjo posestva. Za njo kažejo največji delež (povprečno 13,5 %) vožnje in druge nekmetijske dejavnosti. Po posameznih velikostnih skupinah narašča delež tega dohodka z velikostjo posestva in zavzema v največji skupini skoraj 25 % te vrste denarnih dohodkov.

Posebni postavki sta izdatki in storitve domače obrti in izdelki in storitve obrtnih dejavnosti. Iz anketnega gradiva ne zveemo, za kakšne vrste domače obrti gre, niti katere obrtne poklice so izvrševali posamezni anketirani gospodarji. Anketa je zabeležila le skupne denarne dohodke iz enega in drugega vira, pri čemer je vir obrtne dejavnosti vsekakor pomembnejši in kaže delež skoraj 13 % v tej skupini dohodkov. Zanimiva je le ugotovitev, da so se z obrtjo pečali le družinski člani v dveh srednjih velikostnih skupinah, medtem ko imajo zadružniki in gospodarji z več kot 8 ha skupne površine relativno več denarnih dohodkov od domače obrti. Tudi zaslužek članov anketiranih gospodarstev pri drugih kmetih je znatnejša postavka od one, ki jo ima v strukturi te vrste dohodkov domača obrt.

Ostali nekmetijski denarni dohodki

Tab. 84. Ostali nekmetijski dohodki (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	19108,25	100,0	23274,73	100,0	24625,92	100,0	18456,83	100,0	13697,85	100,0
Posojila, ki niso za kmetijstvo	1557,70	8,15	914,47	3,93	3153,70	12,81	1318,18	7,14	501,67	3,66
Dvig s hranilne knjižice	22,28	0,12	-	-	-	-	-	-	68,33	0,50
Povračilo za posojeni denar	743,69	3,90	2581,33	11,09	218,89	0,89	432,73	2,34	1041,67	7,61
Prejeto za obresti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prejeta dota	1619,57	8,47	-	-	333,33	1,35	545,45	2,96	4166,67	30,42
Darilo v denarju	2145,54	11,23	751,33	3,23	1185,93	4,82	4179,45	22,65	1493,33	10,90
Dediščina	611,41	3,20	-	-	370,37	1,50	772,73	4,19	833,33	6,08
Invalidnina, pokojnina in drugo	8047,28	42,11	12248,00	52,62	14642,22	59,46	6113,64	33,12	2834,17	20,69
Ostali nekmetijski dohodki	4360,77	22,82	6779,60	29,13	4721,48	19,17	5094,65	27,60	2758,68	20,14

Ta tabela vsebuje denarne dohodke kmečkih gospodarstev, ki ne izvirajo iz kakršnekoli kmetijske dejavnosti. Skupno povprečje nam razodene, da so precej pomemben denarni dohodek naših kmetov invalidnina, po-

kojnina in drugi prejemki iz socialnih dajatev skupnosti. Povprečno znaša to na gospodarstvo nekaj čez 8 000 dinarjev letno ali 42 % od vseh dohodkov te vrste. Največji je dohodek seveda pri ohišnicah in v

naslednji velikostni skupini, kjer je tudi največ članov zaposlenih izven kmetijstva in jim to daje pravico do pokojninskih prejemkov, ki so pač v večini med prejemki te vrste. Nekaj manj je invalidnin, še pač pa socialnih podpor. Naslednja tipična postavka je še posojilo, ki ni najeto za kmetijsko proizvodnjo, torej posojilo za osebne in druge potrebe. Delež skupnega povprečja je nekaj nad 8 % v tej skupini denarnih dohodkov. Tabela nam tudi odkriva, da so relativno največ denarja dajali na posodo zadružniki, ki so prejeli povprečno največja odplačila. To je tudi razumljivo, če upoštevamo, da so nekateri iz KDZ prejeli lepe zasluge, da pa so spričo prejetih poljskih pridelkov od tam in svoje intenzivnejše obdelane ohišnice imeli manj denarnih izdatkov (davek in drugo) kot drugi kmetovalci. Povsem netipične so postavke: dvig s hranilne knjižice, prejeta dota in darila v denarju ter dediščina, kjer

je težko ugotavljati kako zakonitost. Kakor smo videli pri izdatkih, anketirani kmetje niso izkazali nobenih hranilnih vlog. Dvig, ki ga izkazuje velikostna skupina nad 8 ha, gre verjetno na račun prej vložene denarja in še ta znesek ni kdove kako pomemben. V isti skupini je dala skoraj 1/3 denarnih dohodkov te vrste prejeta dota, ki je povsod drugje prav neznatna postavka. To dejstvo potrjuje navado, da se premožni ženijo po pravilih pri premožnih. Za kakšna darila v denarju gre, nam anketa ne pove, sklepati pa moremo, da gre za darila izseljencev in za denarne pomoči premožnejših staršev otrokom, ki so že na svojem. Zadnja postavka "ostali nekmečki dohodki" vsebuje vse mogoče denarne dohodke, ki niso posebej predvideni in jih je zato tudi težko definirati, so pa za prejemki iz socialnih dajatev države najpomembnejša pozicija med denarnimi dohodki te vrste, saj znašajo v povprečju nad 1/5 teh dohodkov.

Denarni dohodki kmetijstva

Najvažnejši denarni dohodki kmečkih gospodarstev so pač dohodki od kmetijstva.

Tab. 85. Rekapitulacija: Denarni dohodki kmetijstva
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Denarni dohodki: skupaj	105386,40	100,0	27399,05	100,0	48926,72	100,0	92166,69	100,0	187815,02	100,0
iz poljedelstva	19398,45	18,41	579,67	2,12	8848,78	18,09	11034,75	11,97	41264,58	21,97
iz sadjarstva	13342,64	12,66	9492,86	34,65	7419,63	15,16	19141,92	20,77	14319,78	7,62
iz živinoreje	52699,10	50,00	12823,85	46,80	26460,37	54,08	46351,67	50,29	92101,26	49,04
iz drugih kmet.dejav.	19946,20	18,92	4502,67	16,43	6197,94	12,67	15638,35	16,97	40129,40	21,37

Če opazujemo le tiste dohodke od kmetijstva, ki se pojavljajo pri vseh velikostnih skupinah, torej če pri ohišnicah ne upoštevamo zasluge članov KDZ, potem vidimo, da tvori dohodek od prodaje živine in živalskih izdelkov v povprečju in v vsaki velikostni skupini posebej okoli 50 % denarnih dohodkov in je torej najvažnejši pravi kmetijski dohodek. To potrjuje znano dejstvo, da je naša vas pretežno živinorejsko usmerjena. V povprečju kažejo enake deleže dohodki od poljskih pridelkov in ostalih kmetijskih proizvodov, med katerimi je glavni izvor dohodkov

les, in slede živini na drugem oz. tretjem mestu. Povprečno pa je najmanj dohodkov od sadja in sadnih izdelkov, čeprav ti dohodki po posameznih velikostnih skupinah zelo variirajo (od 7,6 - 34,7 % po relativnih deležih).

Velikostno skupino zadružnikov (ohišnice) smo sicer uvrstili v zgornjo tabelo, toda na prave strukturo njihovih denarnih dohodkov vpliva bistveno zaslužek pri KDZ. O tem nam govori naslednja skala, iz katere vidimo, da je zaslužek od KDZ glavni vir dohodkov v tej velikostni skupini in da so vsi drugi denarni dohodki, ki izvirajo iz kmetijstva, pravzaprav postranskega pomena.

Tab. 86. Kmetijski dohodki zadružnikov

Vrsta	Dohodek na 1 gospodarstvo	
	din	%
Dohodki: skupaj	94 856,05	100,0
od poljedelskih pridelkov	579,67	0,61
od sadja in sadnih izdelkov	9 492,86	10,01
od živine in živalskih izdelkov	12 823,85	13,52
od ostalih kmetijskih proizvodov	4 502,67	4,75
od KDZ	67 457,00	71,11

Zanimivo sliko nam nudi lestvica dohodkov iz kmetijstva. Iz vsake izmed štirih skupin dohodkov iz kmetijstva smo izbrali najvažnejše postavke skupnih povprečij in ostale dohodke skupin ter izračunali strukturo, ki daje naslednji vrstni red:

govedo	22,4 %
krompir	14,2 %
mleko	12,2 %
les in drva	10,3 %
prašiči	7,5 %

vino in vinsko žganje	5,5 %
jabolka	4,8 %
posojila za kmet.proizvodnjo	4,7 %
vsi ostali poljski pridelki	4,2 %
vse ostale živali in živino- rejski proizvodi	4,0 %
vse ostalo sadje in sadni izdel.	2,4 %
jajca	2,2 %
delo živine pri drugih	1,7 %
vsi ostali kmet.dohodki	3,9 %
skupaj	100,0 %

Skupni denarni dohodki

Naslednja rekapitulacija nam prikazuje strukturo denarnih dohodkov, kakor smo jih obravnavali spredaj v posameznih tabelah:

Tab. 87. Rekapitulacija skupnih denarnih dohodkov (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Denarni dohodki skupaj	168180,60	100,0	147249,24	100,0	123058,76	100,0	149396,22	100,0	231242,07	100,0
Dohodki od kmetijstva skupaj	105386,40	62,66	27399,05	18,61	48926,72	39,76	92166,69	61,69	187815,02	81,22
poljedelstvo	19398,45	11,54	579,67	0,39	8848,78	7,19	11034,75	7,39	41264,58	17,85
sadjarstvo	13342,64	7,93	9492,86	6,45	7419,63	6,03	19141,92	12,81	14319,78	6,19
živinoreja	52699,10	31,33	12823,85	8,71	26460,37	21,50	46351,67	31,02	92101,26	39,83
druge kmetijske dej.	19946,21	11,86	4502,67	3,06	6197,94	5,04	15638,35	10,47	40129,40	17,35
Dohodki družinskih članov KDZ	5499,22	3,27	67457,00	45,81	-	-	-	-	-	-
Dohodki od nekmetijskih dejavnosti	38186,73	22,71	29118,46	19,77	49506,12	40,23	38772,70	25,95	29729,20	12,86
Drugi nekmetijski dohodki	19108,25	11,36	23274,73	15,81	24625,92	20,01	18456,83	12,36	13697,85	5,92

V skupnem povprečju so tudi tu živina in živalski proizvodi na prvem mestu s skoraj tretjinskim deležem. Takoj na drugem mestu pa so z več kot petinskim deležem nekmetijski dohodki, med katerimi prevladuje, kot smo videli, zaslužek članov anketiranih kmetij pri delu v nekmetijskih obratih. Ta dohodek je posebno poudarjen (čez 40 %) pri velikostni skupini do 3 ha in je celo na prvem mestu, pri naslednjih dveh velikostnih skupinah pa zdrkne zopet na drugo in celo na četrto mesto. S petinskim deležem je izkazan celo v skupini ohišnic, katerih glavni vir dohodkov je tudi posej zaslužek članov v KDZ.

Še lepšo sliko nam nudi tudi zgornja tabela, ki nam prikazuje in pove, da so tako v skupnem povprečju kot v obeh največjih velikostnih skupinah daleč na prvem mestu dohodki od kmetijstva, medtem ko zavzemajo nekmetijski in ostali dohodki nekaj čez 1/5 oz. 1/10 denarnih dohodkov. Malo spremenjena slika je pri velikostni skupini do 3 ha. Tu so dohodki od kmetijstva skoraj enaki z nekmetijskim dohodkom (po 40 %),

medtem ko odpade 20 % na ostale nekmetijske dohodke, med katerimi prevladujejo - kot smo videli - prejemki iz socialnih dajatev države. Prav posebej je velikostna skupina ohišnic. Skoraj polovico dohodkov tvori zaslužek v KDZ, a dohodki od kmetijstva ne dajo niti 1/5 denarnih dohodkov. Nekmetijski dohodki so celo večji od tega, a ostali nekmetijski dohodki znašajo skoraj 16 %.

Zgornja tabela nam pove, da je povprečni letni denarni dohodek enega anketiranega gospodarstva 168.180 dinarjev. Bolje rečeno je to povprečni skupni znesek vseh prejemkov v denarju, iz katerega gospodarstvo poravnava svoje potrebe: reprodukcijo, davke itd. To so pravzaprav denarni bruto prejemki anketiranih gospodarstev in jih zato ne smemo zamenjati s čistimi prejemki.

Poglavje o denarnih dohodkih naj končamo še s tabelo, ki nam podaja denarne dohodke preračunane na 1 družinskega člana anketiranih gospodarstev:

Tab. 88. Denarni dohodki na 1 družinskega člana

din

Denarni dohodki	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01 - 8 ha	Nad 8 ha
Denarni dohodki skupaj	35406,44	29847,82	28038,71	33537,93	43630,58
Dohodki od kmetijstva skupaj	22186,61	5553,85	11147,86	20690,48	35436,80
Dohodki od poljedelskih pridelkov	4083,88	117,50	2016,18	2477,19	7785,77
Dohodki od sadja in izdelkov iz sadja	2808,98	1924,23	1690,55	4297,17	2701,85
Dohodki od živine in živinorejskih izdelkov	11094,55	2599,42	6028,94	10405,48	17377,60
Dohodki od ostalih kmetijskih proizvodov	4199,20	912,70	1412,19	3510,64	7571,58
Zasluzek članov KDZ	1157,73	13673,73	-	-	-
Nekmetijski dohodki	8039,31	5902,39	11279,88	8704,08	5609,28
Ostali nekmetijski dohodki	4022,79	4717,85	5610,97	4143,37	2584,50

Prav pri kraju se nam še enkrat vsiljuje lestvica dohodkov, tokrat vseh dohodkov skupaj. Proti prejšnji lestvici samih kmetijskih dohodkov je vrstni red dokaj spremenjen:

delo članov izven kmetijstva	15,0 %
govedo	14,0 %
krompir	8,9 %
mleko	7,7 %
les in drva	6,4 %
prejemki iz socialnih dajatev	4,8 %
prašiči	4,7 %
vino in vinsko žganje	3,4 %
prevozi	3,1 %
jabolka	3,0 %
posojila za kmetijsko proizvodnjo ..	2,9 %
obrtne storitve in izdelki	2,9 %
vsi ostali poljedelski pridelki	2,6 %
vsa ostala živina in živinorejski proizvodi	2,5 %
vsi ostali kmetijski dohodki	2,5 %
vse ostalo sadje in sadni izdelki ..	1,5 %
jajca	1,4 %
darila v denarju	1,3 %

delo članov pri drugih kmetih	1,2 %
delo živine pri drugih	1,1 %
prejeta dota	1,0 %
posojila, ki niso za kmetijsko proizvodnjo	0,9 %
vsi preostali nekmetijski dohodki..	7,2 %

Skupaj 100,0 %

Kaj nam odkriva ta lestvica? Predvsem to, da so pred štirimi glavnimi izvori denarnih dohodkov od kmetijstva - govedo, krompir, mleko in les ter drva - dohodki od dela članov izven kmetijstva. Res je, da so vsi dohodki od kmetijstva skupaj večji, toda med posameznimi od teh je dohodek od dela izven kmetijstva celo večji od dohodka od govedoreje (brez mleka seveda). Karakteristično je to, v kakšni meri je naša vas navezana na ta dohodek. Presenetljivo je dejstvo, da je dohodek od socialnih dajatev države po svojem deležu od skupnih dohodkov celo pred dohodki od prodaje prašičev, kakor je tudi zanimivo, da vržejo prevozi več kot jabolka, ki so glavni vir dohodkov od pridelkov svežega sadja. Tudi obrtne storitve in izdelki dajo več kot vsi ostali poljski pridelki (razen krompirja) skupaj. Naposlled vidimo še, da znašajo posojila, najeta za kmetijsko proizvodnjo in za druge potrebe, skupaj 3,8 % vseh denarnih dohodkov.

DENARNI IZDATKI

Denarne izdatke anketiranih gospodarstev je zajemala anketa zelo obširno.

V anketnem gradivu so podatki o denarnih izdatkih takole razčlenjeni:

A. Življenjski stroški gospodarstva:

1. izdatki za živila
2. izdatki za pijačo in tobak
3. izdatki za obleko in obutev

4. izdatki za stanovanje in hišne potrebščine
5. izdatki za kurjavo in razsvetljavo
6. izdatki za higieno in zdravljenje
7. izdatki za prosveto, zabavo in druge osebne potrebe

- B. Stroški kmetijske proizvodnje
- C. Stroški nekmetijske dejavnosti
- D. Ostali izdatki v denarju.

V naši obravnavi denarnih izdatkov bomo po vrsti objavili in analizirali najprej vseh 10 tabel in tam, kjer so osnovne tabele preobširne, podali še skrajša-

ne preglede s strukturnimi odstotki. Prvih 7 tabel prikazuje življenjske stroške anketiranih gospodarstev.

Denarni izdatki za živila

Tab. 89. Denarni izdatki za živila (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
		količina	din	količina	din	količina	din	količina	din	količina	din
Skupaj		-	28984,47	-	38782,48	-	31556,98	-	25503,77	-	27485,04
Kruh	kg	49,90	1703,83	84,83	3094,06	66,98	2292,03	57,40	1836,53	11,89	705,23
Pšenica in rž	"	9,92	250,72	82,47	1498	4,24	137,83	4,58	189,71	1,80	96,42
Pšenična in ržena moka	"	152,83	5839,04	306,37	8364,80	190,56	7285,33	130,00	4808,05	126,42	4851,02
Ječmen	"	1,29	40,61	8,17	165,80	0,27	26,09	0,15	4,29	1,53	55,67
Ječmenova moka	"	0,52	22,47	1,33	44,80	1,39	64,11	-	-	-	-
Koruza v zrnju	"	8,97	199,07	20,00	386,40	8,06	217,91	5,55	110,45	10,17	216,50
Koruzna moka	"	19,74	583,58	23,73	707,93	16,57	500,11	21,87	630,60	19,63	584,50
Izdatek za mletje		-	344,59	-	289,60	-	163,26	-	332,51	-	532,62
Krompir	kg	11,14	219,65	20,00	258,67	20,87	419,96	7,13	161,82	3,83	80,83
Fižol	"	0,46	41,68	2,20	189,33	0,45	33,52	0,35	37,45	0,13	1,60
Zelenjava	"	2,46	82,33	0,40	30,33	3,70	157,43	3,27	66,00	1,13	42,72
Sveže sadje in grozdje	"	23,32	234,61	44,40	246,00	24,38	385,69	30,00	193,65	10,98	133,35
Suho sadje in sadni izdelki	"	3,01	64,70	-	-	3,49	104,44	0,04	5,45	6,06	99,42
Goveje in telečje meso	"	28,02	4405,33	33,50	4903,93	28,95	4595	24,54	3832,55	29,00	4635,02
Svinjsko meso	"	0,75	132,39	2,68	409,33	0,63	115,65	0,65	123,35	0,48	86,50
Ovčje meso	"	0,10	14,24	-	-	0,13	15,56	0,11	17,27	0,10	13,83
Kozje meso	"	0,11	8,15	-	-	-	-	0,36	27,27	-	-
Perutnina in zajci	"	0,08	12,17	-	-	0,26	41,48	-	-	-	-
Ribe in divjačina	"	0,14	18,61	0,22	47,00	0,32	43,15	0,07	6,00	0,02	1,00
Prekajena slanina, meso in izdelki	"	1,27	300,17	0,53	145,93	1,49	431,35	1,56	399,27	0,98	129,83
Mast, salo, slanina	"	6,32	1227,05	6,47	1275,00	10,58	2045,00	5,64	1094,91	3,08	600,05
Loj in maslo	"	0,18	39,24	0,13	26,00	0,12	38,89	0,15	30,82	0,28	50,58
Olje	l	13,50	2510,28	13,21	2704,06	15,20	2298,14	11,28	2277,75	14,02	2865,90
Mleko	"	25,43	369,92	172,90	1845,51	24,47	481,85	6,50	126,36	6,77	123,67
Sir	kg	0,69	125,99	0,87	261,13	0,86	125,72	0,43	99,51	0,73	116,72
Surovo maslo	"	0,16	51,35	0,68	218,67	0,16	45,19	0,05	14,05	0,13	49,25
Jajca	kos	13,83	157,34	12,53	107,27	34,80	404,17	4,69	52,29	3,67	44,02
Sol	kg	40,00	1165,04	33,47	1012,20	28,83	858,57	42,66	1200,80	49,23	1446,28
Sladkor	"	43,62	5630,43	47,40	7103,33	34,58	5135,24	51,15	4783,46	43,89	6484,28
Med	"	0,24	73,42	-	-	0,20	74,63	0,42	109,73	0,18	57,42
Ostala živila		-	2705,75	-	2995,47	-	2816,81	-	2416,80	-	2798,23
Jed v gostilni		-	440,72	-	456,93	-	202,87	-	515,07	-	582,58

Anketirana gospodarstva so poleg lastne proizvodnje živila tudi kupovala. Vse to je zajela anketa v 32 postavkah zgornje tabele, in sicer v količinskih in vrednostnih podatkih. Tabela objavljamo v povprečnih na 1 anketirano gospodarstvo. Seveda nam anketa ne pove, kje so si kmetje ta živila nabavljali, t.j. pri drugem kmetu (zlasti žita, krompir, sadje) ali v trgovski mreži. Zato je tudi nemogoče postaviti račun o primankljaju, n.pr. žit na kmetih. Če bi jih nabavljali le v trgovski mreži, potem bi se primankljaj dal izračunati. Če jih pa kupujejo pri drugem kmetu, pome-

ni, da je le-ta imel presežke in vsak račun je na kmetko prebivalstvo sploh nemogoč. Zgornja tabela je zanimiva le po tem, da vidimo, po kakšnih količinah in kakšnih živilih segajo kmetje navzlic svoji kmetijski proizvodnji. Tabela nas pouči tudi o tem, katera izmed velikostnih skupin in v kakšnem obsegu mora kupovati ta ali ona živila. Skupni povprečni izdatki zanje nam povedo, da izdata za živila največ ravno dve najmanjši velikostni skupini, ohišnica in skupina do 3 ha, torej ekonomsko najšibkejši skupini, ki sta ravno zaradi pomanjkanja obdelovalne zemlje primorani dokupova-

ti živež.

Da bi imeli boljši pregled nad izdatki za živila, smo posamezne izdatke zanje sešteli v glavne ali vsaj važnejše skupine in izračunali strukturne deleže v naslednji tabeli:

Tab. 90. Nakup živil na 1 gospodarstvo

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	28984,47	100,0	38782,48	100,0	31556,98	100,0	25503,77	100,0	27485,04	100,0
Kruh	1703,83	5,87	3094,06	7,98	2292,03	7,26	1836,53	7,20	705,23	2,56
Žita, moka in izdatek za mletje	7280,08	25,09	11457,33	29,57	8394,64	26,52	6075,61	23,50	6336,73	22,77
Vrtnine	343,66	1,19	478,33	1,23	610,91	1,94	265,27	1,04	125,15	0,45
Sadje in sadni izdelki	299,31	1,03	246,00	0,64	490,13	1,56	199,10	0,78	232,77	0,84
Sveže meso vseh vrst	4590,89	15,82	5360,26	13,77	4810,84	15,28	4006,44	15,82	4736,35	17,03
Mesni izdelki	300,17	1,03	145,93	0,37	431,35	1,37	399,27	1,57	129,83	0,45
Mast, salo, slanina za topljenje, loj in maslo	1266,29	4,36	1301,00	3,36	2083,89	6,62	1125,73	4,42	650,63	2,37
Olje	2510,28	8,65	2704,06	6,98	2298,14	7,28	2277,75	8,92	2865,90	10,24
Mleko	369,92	1,28	1845,51	4,77	481,85	1,53	126,36	0,49	123,67	0,45
Mlečni izdelki	177,34	0,61	480,80	1,24	170,91	0,54	113,56	0,45	165,97	0,60
Jajca	157,34	0,54	107,27	0,28	404,17	1,28	52,29	0,20	44,02	0,14
Sol	1165,04	4,02	1012,20	2,62	858,57	2,72	1200,80	4,72	1446,28	5,14
Sladkor	5630,43	19,41	7103,33	18,28	5135,24	16,30	4783,46	18,68	6484,28	24,57
Med	73,42	0,25	-	-	74,63	0,24	109,73	0,43	57,42	0,21
Ostala živila	2705,75	9,33	2995,47	7,73	2816,81	8,92	2416,80	9,46	2798,23	10,02
Jed v gostilni	440,72	1,52	456,93	1,18	202,87	0,64	515,07	2,02	582,58	2,12

Takoj na vrhu tabele opazimo, da gre povprečno čez 30 % izdatkov za kruh in žita. Pri ohišnicah in velikostni skupini do 3 ha so ti izdatki še precej večji od povprečja (okoli 38 oz. 34 %), kar pomeni, da le-tim primanjkuje zemlje ravno za proizvodnjo krušnih žit. Velikostna skupina od 3,01 do 8 ha je v tem oziru na povprečju, ona nad 8 ha pa pod njim, čeprav je tudi njen delež izdatkov za žitarice nad 1/4 izdatkov za živila in je razmeroma velik. Naslednja značilnejša postavka med kupljenimi živila je izdatek za sladkor, ki kaže v povprečju skoraj 1/5 izdatkov za živila. Takoj za sladkorjem je meso, za njim pa maščobe, med katerimi prevladuje olje. Za mast so izdatki relativno največji pri velikostni skupini do 3 ha, kjer so potrebe po maščobah večje, kot pa so v stanju sami zrediti pra-

šičev. Olja pri nas kmetje ne pridelajo veliko (anketa tega ni zabeleževala) in so zato v veliki večini navezani na nakup. Izdatke za mleko ni velik, ker se pojavlja samo v času visoke brejosti, ko kmetje, ki imajo samo eno kravo (poglavito zadružniki), kupujejo najnujnejše količine mleka za svojo prehrano. Navada pa je, da se mleko posoja, t.j. jemlje na posodo pri sosedu in potem, ko se krava oteli, zopet vrača. To pa bomo videli pozneje v tabeli, ki bo obravnavala prejemke in dajatve v naravi. Od ostalih imenovanih izdatkov za živila je pomemben še izdatek za sol (povprečno 4 %), medtem ko so izdatki za vsa druga neimenuvana živila okoli 10 % vseh denarnih izdatkov za prehrano članov anketiranih gospodinjstev.

Denarni izdatki za pijačo in tobak

Tab. 91. Denarni izdatki za pijačo in tobak (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	8323,88	100,0	11763,13	100,0	6224,96	100,0	8505,89	100,0	9186,23	100,0
Pijača kupljena za dom	2420,47	29,08	2708,20	23,02	1518,80	24,40	2647,71	31,13	2951,75	32,13
Cigarete in tobak	4086,28	49,09	6750,40	57,39	3202,70	51,45	4317,91	50,76	4003,15	43,58
Pijača v gostilni	1817,13	21,83	2304,53	19,59	1503,46	24,15	1540,27	18,11	2231,33	24,29

Denarne izdatke za tobak in tobačne izdelke ter pijačo vseh vrst smo prikazali v zgornji posebni tabeli. Izdatki za pijačo so celo razdeljeni na pijačo, kupljeno v gostilni ali drugod in porabljeno doma, ter na izdatke za pijačo v gostilni. Tabela nam pove, da gre polovico izdatkov v tej skupini za tobak, druga

polovica pa za alkoholne pijače. Po zgornjih podatkih se sicer več pijač porabi na domu, toda nobene kontrole nimamo o tem, ali je izdatek za pijačo v gostilni napovedan res po pravici. Za tobak in tobačne izdelke se izda letno povprečno 4.086 dinarjev na gospodarstvo.

Denarni izdatki za obleko in obutev

Tab. 92. Denarni izdatki za obleko in obutev (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	28006,03	100,0	40096,40	100,0	19968,70	100,0	21113,14	100,0	38535,46	100,0
Gotova obleka in perilo	6947,93	24,81	11451,06	28,56	3540,09	17,73	4902,75	23,22	10763,97	27,93
Blago za obleko in perilo	10358,26	36,98	14053,00	35,05	7959,12	39,86	8358,42	39,59	13426,98	34,84
Krojaške usluge	1578,37	5,64	4051,20	7,61	1067,50	5,34	1223,20	5,79	1995,52	5,18
Gotova obutev	4799,49	17,14	8511,33	21,23	3452,96	17,29	3037,76	14,39	6698,32	17,38
Material za obutev	1909,45	6,82	2102,13	5,24	1593,02	7,98	1806,20	8,56	2240,72	5,82
Čevljarske usluge	2412,53	8,61	927,67	2,31	2356,03	11,80	1784,84	8,45	3409,97	8,85

Zgornji podatki se dele v glavnem na dve skupini: izdatke za obleko in izdatke za obutev. V vsaki skupini zvemo, koliko je odpadlo na gotovo obleko ali obutev, koliko na material za oblačila in obuvala in koliko na krojaške oz. čevljarske usluge. V skupnem povprečju je odpadlo za oblačila 67,4 %, a na obutev 32,6 % denarnih izdatkov. Razmerje je torej 2:1 in se

ne menja v nobeni izmed velikostnih skupin. Dalje vidimo, da so izdatki za material za oblačila večji kot za gotove obleke in perilo, nasprotno pa so večji izdatki za gotovo obutev, ker izdatkov za čevljarske usluge ne gre v celoti prištevati k izdatkom za material za obutev. Izdatki za čevljarja namreč vsebujejo tudi izdatke za popravila stare obutve.

Denarni izdatki za stanovanje, pohištvo in posodo

Tab. 93. Denarni izdatki za stanovanje, pohištvo in posodo (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	3912,80	100,0	2880,80	100,0	3225,05	100,0	2705,82	100,0	5896,17	100,0
Najemnina	58,10	1,48	-	-	17,04	0,52	15,27	0,56	148,83	2,53
Gradnja in drugo	2428,65	62,07	646,67	22,45	1838,13	57,00	1384,55	51,17	4362,72	73,99
Nakup in popravila pohištva in posode	1426,05	36,45	2234,13	77,55	1369,89	42,48	1306,00	48,27	1384,62	23,48

Glavna postavka v tej skupini denarnih izdatkov so izdatki za gradnjo in popravilo stanovanjskih prostorov in poslopij, medtem ko najemnina na kmetih praktično ne pride v poštev. Čez 1/3 izdatkov te vrste obsegajo izdatki za nakup in popravilo pohištva

in posode, ki so z deležem skoraj 78 % največji pri zadružnikih, kjer odpade zato manjši delež na izdatke za gradnjo in popravila stanovanjskih objektov.

Denarni izdatki za kurjavo in razsvetljavo

Tab. 94. Denarni izdatki za kurjavo in razsvetljavo
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
SKUPAJ	5 366,61	100,0	4 475,73	100,0	4 914,57	100,0	5 836,29	100,0	5 565,63	100,0
Drva	732,60	13,65	590,67	13,20	1 421,27	28,92	747,87	12,81	134,37	2,41
Premog	158,42	2,95	87,60	1,96	225,46	4,59	221,09	3,79	58,33	1,05
Električni tok in instalacija	3 070,25	57,21	2 571,00	57,44	1 974,50	40,18	3 388,45	58,06	3 889,55	69,89
Petrolej	636,74	11,87	365,53	8,16	712,26	14,49	622,18	10,66	649,92	11,68
Sveče, vžigalice, karbid in drugo	768,61	14,32	860,93	19,24	581,13	11,82	856,75	14,68	833,47	14,97

Premog je po zneskih sodeč bolj nenavadna kurjava na kmetih, a drva so imela gospodarstva iz lastnih gozdov, tako da gre tu le za izjemno nabavljene količine oziroma rezultirajo povprečki od gospodarstev, ki so brez lastnega gozda. Zato so za letne povprečke ti izdatki tudi razmeroma majhni.

Najpomembnejši je tu izdatek za električni tok in

instalacijo, čeprav iz gradiva nikjer ni razvidno, dabi izdatki veljali instalaciji. Gre torej le za tok. Koliko je porabljenih kilovatnih ur, anketa ne pove. Da se še vedno porabi precej petroleja, dokazuje zgornji povpreček. Še nekaj več pa odpade na sveče, karbid, vžigalice in druge izdatke v zvezi s kurjavo in razsvetljavo. Tu so verjetno zapopadene tudi žarnice, ki niso pomeni.

Denarni izdatki za higieno in zdravljenje

Tab. 95. Denarni izdatki za higieno in zdravljenje
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
SKUPAJ	3 255,59	100,0	4 115,20	100,0	3 020,22	100,0	2 733,62	100,0	3 731,00	100,0
Milo, britvice, glavni-ki in podobno	1 570,83	48,25	2 147,53	52,18	1 496,24	49,54	1 463,42	53,53	1 592,25	42,68
Brivec in frizer	414,00	12,72	622,47	15,13	334,43	11,07	322,78	11,81	517,12	13,86
Zdravnik, zdravila, bolnica in zdravilišče	1 270,76	39,03	1 345,20	32,69	1 189,56	39,39	947,42	34,66	1 621,63	43,46

Anketa je te karakteristične osebne izdatke opazovala posebej. Skoraj polovico teh izdatkov tvorijo izdatki za osebno nego in higieno: milo, britje, glavni-ke in podobno. Sem spada tudi milo za pranje. Naslednja postavka so izdatki v denarju za zdravljenje. Povprečje je precej nizko. Iz tega bi sledilo, da se kmet-

je zaradi visokih cen teh uslug samo v najnujnejših primerih zatekajo k zdravniku ali v bolnico. Videli pa smo že, da uživa precej anketiranih kmetov socialno zavarovanje. Na videz manj pomemben je izdatek za britje in česanje pri brivcu.

Denarni izdatki za prosveto, kulturo in osebne potrebe

V naslednji tabeli so posebej izkazani samo najznačilnejši izdatki in so nekateri precej veliki, medtem ko najdemo v predzadnji vrsti precejšen znesek za vse prej neimenovane osebne izdatke. Te postavke ni mogoče podrobneje analizirati, ker sestoji pač iz najrazličnejših izdatkov za osebne potrebe, ki jim nikjer ni bi-

la določena posebna rubrika. Skupno povprečje kaže skoraj enake izdatke za potne (prevozne) stroške in delovno silo za hišna dela (obakrat čez 15 %), čeprav so deleži slednjih v posameznih velikostnih skupinah dokaj različni (v velikostni skupini nad 8 ha kažejo n.pr. delež čez 24 %).

Tab. 96. Denarni izdatki za prosveto, kulturo in osebne potrebe
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
SKUPAJ	9890,56	100,0	8359,06	100,0	6167,64	100,0	8290,94	100,0	15090,36	100,0
Knjige, časopisi in pisarniške potrebnosti	854,66	8,64	921,60	11,03	792,94	12,86	911,04	10,99	841,80	5,58
Radio (popravila, naročnina in slično)	531,25	5,37	553,33	6,62	580,56	9,41	365,45	4,41	633,33	4,20
Vstopnice za kino, gledališče in drugo	308,96	3,12	892,80	10,68	191,57	3,11	203,36	2,45	365,43	2,42
Obiski sorodnikov in letni odmor	161,09	1,63	378,13	4,52	90,00	1,46	180,45	2,18	153,05	1,01
Osebna vozila in njih popravila (kolesa itd.)	903,72	9,14	853,93	10,22	1274,80	20,66	553,24	6,67	903,47	5,99
Potni stroški (vozne karte)	1569,56	15,87	2080,20	24,89	1031,19	16,72	1579,56	19,05	1917,27	12,71
Pošta in telefon	351,90	3,56	173,67	2,08	242,89	3,94	320,49	3,87	523,35	3,47
Članarina in prispevki družbenim organizacijam	349,39	3,53	652,87	7,81	450,06	7,29	252,05	3,04	272,15	1,80
Delovna sila za hišna dela	1570,89	15,88	276,67	3,31	132,41	2,15	1027,87	12,40	3686,83	24,43
Darovi in darovan denar	485,56	4,91	206,20	2,47	249,50	4,05	663,00	8,00	605,20	4,01
Odvetnik	93,11	0,94	-	-	111,70	1,81	201,82	2,43	-	-
Cerkev in duhovnik	158,14	1,60	90,53	1,07	105,44	1,71	234,93	2,83	152,07	1,01
Poroka, pogreb in podobno	667,59	6,75	384,67	4,60	303,67	4,92	692,58	8,35	1042,93	6,91
Odplačilo posojila za osebne stroške	570,11	5,77	-	-	185,19	3,00	181,82	2,19	1415,00	9,38
Izgubljen in ukraden denar	29,81	0,30	33,33	0,40	17,69	0,29	26,36	0,32	43,00	0,28
Ostali neimenovani osebni stroški	1284,84	12,99	861,13	10,30	408,06	6,62	896,91	10,82	2535,48	16,80

Skupni življenjski stroški

Tab. 97. Medsebojna primerjava življenjskih stroškov
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
DENARNI IZDATKI SKUPAJ	87739,94	100,0	110472,80	100,0	75078,12	100,0	74689,47	100,00	105489,89	100,0
za živila	28984,47	33,03	38782,48	35,10	31556,98	42,03	25503,77	34,15	27485,04	26,05
za pijačo in tobak	8323,88	9,49	11763,13	10,65	6224,96	8,29	8505,89	11,39	9186,23	8,71
za obleko in obutev	28006,03	31,92	40096,40	36,29	19968,70	26,60	21113,14	28,27	38535,46	36,53
za stanovanje, pohištvo in podobno	3912,80	4,46	2880,80	2,61	3225,05	4,30	2705,82	3,62	5896,17	5,59
za kurjavo in razsvetljava	5366,61	6,12	4475,73	4,05	4914,57	6,55	5836,29	7,81	5565,63	5,28
za higieno in zdravljenje	3255,59	3,71	4115,20	3,73	3020,22	4,02	2733,62	3,66	3731,00	3,54
za prosveto, kulturo in druge osebne potrebe	9890,56	11,27	8359,06	7,57	6167,64	8,21	8290,94	11,10	15090,36	14,30

V skupnem povprečju so na prvem mestu izdatki za živila, a samo nekaj manjši za obleko in obutev, tako da tvorita ti dve postavki skupaj nekaj čez 65 % življenjskih stroškov. Enak delež kažeta ti dve vrsti življenjskih stroškov skupaj tudi pri posameznih velikostnih skupinah, vendar s to razliko, da so bili pri združnikih in v skupini nad 8 ha pretežnejši izdatki za obleko in obutev, pri ostalih dveh skupinah pa izdatki za živila. Izdatki za prosveto, kulturo in druge osebne potrebe obsegajo v skupnem povprečju nekaj nad 1/10 življenjskih stroškov, a skoraj toliko tudi izdatki za

pijačo in tobak, medtem ko so vsi drugi življenjski stroški dokaj manjši.

Na 1 družinskega člana anketiranih kmečkih gospodarstev odpade letno 18.472 dinarjev za življenjske stroške ali 1.539 dinarjev na mesec.

Druga glavna skupina denarnih izdatkov so izdatki za kmetijsko proizvodnjo. Začeli bomo s tabelo povprečkov na 1 gospodarstvo, tako kot nam jo podaja anketno gradivo.

Denarni izdatki za kmetijsko proizvodnjo

Tab. 98. Denarni izdatki za kmetijsko proizvodnjo
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Merska en.	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
		količ.	din	količ.	din	količ.	din	količ.	din	količ.	din
SKUPAJ			65736,40		27165,13		34056,11		60796,99		107536,66
Pšenica, rž, ječmen in oves za seme	kg	12,68	315,28	12,73	314,60	6,48	100,00	14,27	374,73	16,78	454,70
Koruza za seme	"	1,07	38,13	-	-	1,28	38,89	0,45	13,00	1,70	70,00
Krompir za seme	"	73,12	1654,59	3,33	33,33	17,63	435,56	40,91	955,27	170,03	3798,08
Seme zelenjave	-	-	214,97	-	116,60	-	228,52	-	142,60	-	293,72
Seme industrijskih rastlin	-	-	46,07	-	34,07	-	1,85	-	52,29	-	83,17
Seme krmnih rastlin	-	-	426,62	-	91,33	-	234,57	-	272,75	-	824,33
Sadne in trtne sadike	-	-	117,57	-	125,47	-	25,37	-	183,64	-	138,00
Ječmen in oves za krmo	kg	4,92	117,59	-	-	4,00	113,93	5,11	102,18	6,82	164,42
Koruza za krmo	"	12,67	332,77	22,53	259,33	10,59	257,50	19,31	535,71	6,00	232,83
Krompir za krmo	"	7,50	78,59	-	-	1,85	22,22	16,73	166,55	6,00	68,33
Seno, koruznica in slama za krmo in steljo	-	-	1910,49	-	1563,33	-	2117,72	-	2398,73	-	1363,22
Sol za krmo	kg	7,66	185,66	3,47	95,00	3,34	76,96	4,39	161,64	15,60	328,18
Ostala krma	-	-	524,73	-	1212,67	-	418,43	-	537,64	-	436,60
Konji	g	0,05	1900,54	0,07	2200,00	-	-	0,04	1290,91	0,12	4095,00
Govedo	"	0,32	8572,55	0,07	324,67	0,30	6095,00	0,42	12959,09	0,32	8843,33
Ovce	"	0,03	47,83	-	-	-	-	0,09	141,82	0,02	16,67
Koze	"	0,01	16,30	0,07	200,00	-	-	-	-	-	-
Prašiči	"	1,35	3497,99	1,93	4301,33	0,83	2750,18	1,35	3590,00	1,68	3885,83
Perutnina in zajci	-	-	41,28	-	55,33	-	11,57	-	62,55	-	45,00
Panji, čebele in material	-	-	19,84	-	-	-	46,30	-	20,91	-	-
Veterinar	-	-	476,50	-	261,33	-	244,15	-	329,53	-	874,13
Podkovanje in drugi izdatki	-	-	1112,01	-	93,33	-	228,94	-	854,85	-	2397,15
Gnojila (naravna in umetna)	-	-	2011,37	-	909,67	-	1567,02	-	1415,56	-	3232,87
Sredstva za zaščito rastlin	-	-	727,64	-	1028,00	-	137,77	-	1024,55	-	695,30
Kmetijsko orodje, stroji in deli	-	-	1304,68	-	651,93	-	673,57	-	1288,24	-	2050,95
Kmetijski vozovi	-	-	1346,39	-	966,67	-	556,94	-	826,84	-	2628,07
Drobno orodje	-	-	566,42	-	962,33	-	315,37	-	409,58	-	837,15
Bencin, kolomaz in pod.	-	-	216,51	-	5,33	-	232,07	-	103,87	-	358,53
Popravila orodja in strojev	-	-	1142,03	-	1247,60	-	440,09	-	787,91	-	2072,00
Gradnja in popravila gospodarskih stavb	-	-	3820,60	-	474,67	-	1186,65	-	3574,35	-	7253,38
Kupljena zemlja in posevek	-	-	532,61	-	-	-	1796,30	-	18,18	-	-
Zakupnina za zemljo	-	-	105,43	-	-	-	83,33	-	169,09	-	93,33
Zakupnina za gospodarsko poslopje	-	-	24,18	-	-	-	-	-	8,18	-	66,07
Zavarovanje posevka in poslopij	-	-	715,72	-	963,47	-	502,78	-	720,24	-	841,30
Davek od dohodka od kmetijstva	-	-	23167,09	-	2281,80	-	8446,03	-	18364,01	-	46040,18
Takse in podobno	-	-	463,89	-	1366,00	-	415,46	-	529,64	-	221,67
Delovna sila za poljska dela	-	-	3702,77	-	3763,33	-	2008,42	-	2678,36	-	6151,58

Tab. 98. Nadaljevanje

Vrsta	Merska en.	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
		količ.	din	količ.	din	količ.	din	količ.	din	količ.	din
Najeta živina za poljedelska dela		-	810,95	-	235,67	-	341,85	-	173,27	-	1294,83
Najeto orodje in stroji		-	139,26	-	-	-	74,19	-	265,95	-	116,50
Odplačilo kmetijskih posojil		-	1665,17	-	10,00	-	792,59	-	1509,09	-	3007,35
Ostali neimenovani izdatki		-	1625,80	-	1016,93	-	1038,02	-	1783,69	-	2162,30

Kakor so denarni dohodki od kmetijstva glavni vir dohodkov, tako so tudi denarni izdatki za kmetijsko proizvodnjo - investicije in reprodukcija - največja postavka takoj za življenjskimi stroški, ki - kot bomo pozneje videli - obsegata v povprečju čez 41 % vseh denarnih izdatkov anketiranih kmečkih gospodarstev.

To važno vrsto izdatkov je spremljala anketa v 41 pokazateljih, od katerih so nekateri podani i v količinah i v vrednosti. Tudi tu je anketa prav v tem delu pomanjkljiva, ker nam podaja nekaj važnih izdatkov

samo v vrednosti namesto tudi v količini. Pri izdatkih za nakup živine pa bi nujno morali imeti še tretji pokazatelj - težu kupljene živine. Ta pomanjkljivost ankete je zelo ovirala izračunavanje neto dohodka od kmetijstva, o čemur bomo še posebej govorili.

Po zgornji tabeli, ki podaja povprečke na 1 gospodarstvo tako podrobno razčlenjene, kot jih je podalo anketno gradivo, ne moremo izvesti posebne analize in smo zato podatke razvrstili v naslednjo tabelo, ki nam pove tudi strukturne deleže:

Tab. 99. Rekapitulacija denarnih izdatkov za kmetijsko proizvodnjo (na 1 gospodarstvo)

	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01-8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
SKUPAJ	65739,41	100,0	27165,12	100,0	34056,11	100,0	60796,99	100,0	107536,65	100,0
Nakup semen in sadik vseh vrst	2813,23	4,28	715,40	2,64	1064,75	3,12	1994,28	3,28	5662,00	5,28
Nakup krme	3149,83	4,79	3130,33	11,54	3006,76	8,82	3902,45	6,44	2593,58	2,41
Nakup živine, perutnine in čebeli ter stroški za vzdrževanje	15687,84	23,82	7435,99	27,39	9376,14	27,55	19249,66	31,66	20157,11	20,10
Gnojila (naravna in umetna)	2011,37	3,06	909,67	3,35	1567,02	4,59	1415,56	2,33	3232,87	3,01
Sredstva za zaščito rastlin	727,64	1,13	1028,00	3,80	137,77	0,44	1024,55	1,69	695,30	0,06
Nakup in vzdrževanje orodja, strojev in podobno	4359,52	6,64	3828,53	14,11	1985,97	5,83	3312,57	5,44	7588,17	7,04
Zidava in popravilo gospodarskih poslopij	3820,60	5,82	474,67	1,75	1 186,65	3,48	3574,35	5,88	7253,38	6,77
Delovna sila za poljedelska dela (dninarji in hlapci)	3702,77	5,64	3763,33	13,89	2 008,42	5,89	2678,36	4,38	6151,58	5,74
Odplačilo posojil za kmetijstvo	1665,17	2,53	10,00	0,04	792,59	2,33	1509,09	2,48	3007,35	2,80
Ostali izdatki	4634,35	7,06	3587,40	13,25	4484,00	13,15	3772,11	6,20	5155,13	4,79
Davek na dohodke od kmetijstva	23167,09	35,23	2281,80	8,44	8446,03	24,80	18364,01	30,22	46040,18	42,00

Ker je celotna kmetijska proizvodnja osnova za obdavčenje kmetijskih posestev, je tudi davek od dohodka od kmetijstva del stroškov kmetijske proizvodnje in ga zato tudi anketa šteje mednje. Zgornja tabela nam pove, da obsegajo v skupnem povprečju davčne dajatve

čez 35 % denarnih izdatkov za kmetijsko proizvodnjo in so med temi izdatki daleč na prvem mestu. Progressivna davčna lestvica obremenjuje kmečka posestva sorazmerno z njihovo velikostjo in to nam potrjuje tudi zgornja tabela. Medtem ko plačujejo ohišničarji komaj deseti

del svojih izdatkov za davke, odpade pri naslednji skupini že 1/4, kar se v prihodnji skupini stopnjuje že skoraj do 1/3 in doseže pri največji skupini domala polovico vseh izdatkov za kmetijsko proizvodnjo. Davki so pri dveh manjših velikostnih skupinah (ohišnice in do 3 ha) manjši, pri obeh večjih velikostnih skupinah ter v skupnem povprečju pa celo večji kot izdatki za nakup in vzdrževanje živine, perutnine in čebel, kar je pri nas, kot smo videli, glavni vir dohodkov od kmetijstva. Nakup krme in semen obremenjuje izdatke za kmetijsko proizvodnjo s komaj 5 odstotnim deležem. Na gnojila (umetna in naravna) ter sredstva za zaščito rastlin odpade komaj nekaj nad 4 % teh izdatkov, kar je očitno

zelo malo in je temu primerno majhen tudi donos njiv, vrtov in sadovnjakov. Skoraj 7 % izdatkov odpade na nakup in vzdrževanje mehanizacije, a po 6 % pobereta zidava in popravilo gospodarskih poslopij ter delovna sila za poljska dela (hlapci in dninarji). Odplačilo posojil za kmetijsko proizvodnjo obremenjuje te izdatke komaj z 2,5 odstotnim deležem. Seveda se vsa ta razmerja pri posameznih velikostnih skupinah nekoliko spreminjajo, kar zavisi od večje ali manjše domače proizvodnje in temu primernih potreb.

Od stroškov za kmetijsko proizvodnjo bomo najprej izločili davke na dohodek od kmetijstva, nato pa še posebej primerjali med seboj stroške za kmetijsko proizvodnjo.

Tab. 100. Davek na dohodek od kmetijstva

din

Velikostna skupina	Na 1 gospodarstvo din	Na 1 ha obdelovalne površine din	Delež dohodkov od izdatkov za kmetijsko pro- izvodnjo v %
Skupno povprečje	23 167	7 697	35,2
Ohišnice	2 282	4 205	8,4
Do 3 ha	8 446	6 823	24,8
Od 3,01 - 8 ha	18 364	6 626	30,2
Nad 8 ha	46 040	8 463	42,8

Povprečno pride na vsako anketirano gospodarstvo 23.167 dinarjev davkov ali na hektar obdelovalne površine 7.697 dinarjev. Delež davkov od stroškov kmetijske proizvodnje znaša povprečno 35 % ali več kot 1/3 in raste z velikostjo posestva.

Če v prejšnji tabeli odštejemo davke od stroškov

za kmetijsko proizvodnjo, znašajo le-ti okoli 55 % teh denarnih izdatkov. Med nje računamo vse stroške za nabavo semen, krme, živine, gnojil, sredstev za zaščito rastlin, strojev in orodja ter izdatke za mezde. To so torej stroški za nabavo proizvodnih sredstev, stroški reprodukcije in izdatki za najeto delovno silo. Če jih razvrstimo tako, nam dajo vpogled v intenzivnost kmetijske proizvodnje.

Tab. 101. Stroški proizvodnje brez davkov

din

Velikostna skupina	Na 1 gospodarstvo	Na 1 ha obdelovalne površine
Skupno povprečje	42 572	14 144
Ohišnice	24 883	45 853
Do 3 ha	26 410	21 334
Od 3,01 - 8 ha	42 433	15 311
Nad 8 ha	61 497	11 304

Stroški kmetijske proizvodnje brez davka na 1 gospodarstvo znašajo povprečno 42.572 dinarjev in rastejo z velikostjo posestva, stroški na 1 ha obdelovalne površine pa so povprečno 14.144 dinarjev in padajo z velikostjo posestva. Le pri ohišnicah, ki imajo zelo malo obdelovalne površine, so ti stroški nesorazmerno veliki in jih povzroča predvsem živinoreja.

In če sedaj stroške za kmetijsko proizvodnjo brez davkov razčlenimo še na stroške za reprodukcijo, na izdatke za proizvodna sredstva in na izdatke za delovno silo, dobimo naslednjo sliko v strukturnih odstotkih:

Tab. 102. Struktura stroškov za proizvodnjo brez davka

Velikostna skupina	Skupaj	Stroški za reprodukcijo	Sredstva za proizvodnjo	Delovna sila
Skupno povprečje	100,0	30,7	59,6	9,7
Ohišnice	100,0	34,3	48,2	17,5
Do 3 ha	100,0	31,1	60,2	8,7
Od 3,01 - 8 ha	100,0	27,1	65,9	7,0
Nad 8 ha	100,0	32,4	56,4	11,2

Na sredstva za proizvodnjo odpade torej povprečno okoli 60% denarnih izdatkov za kmetijsko proizvodnjo, izdatki za reprodukcijo se gibljejo okoli 1/3, a

Zgornja tabele nam kaže deleže v primeri s skupnim denarnim izdatkom za kmetijsko proizvodnjo brez

izdatki za delovno silo ne dosegajo v povprečju niti 10% teh izdatkov. Preseneča dejstvo, da je proizvodnja relativno najdražja na ohišnicah.

davkov. Zanimivo pa bo, če upoštevamo tudi davke in nato izračunamo deleže. Te dobimo v naslednji tabeli.

Tab. 103. Struktura stroškov za proizvodnjo z davki

Velikostna skupina	Skupaj	Stroški za reprodukcijo	Sredstva za proizvodnjo	Delovna sila	Davek
Skupno povprečje	100,0	19,1	37,0	6,0	37,9
Ohišnice	100,0	31,0	43,6	15,8	9,6
Do 3 ha	100,0	22,8	44,0	6,4	26,8
Od 3,01 do 8 ha	100,0	18,4	44,5	4,7	32,4
Nad 8 ha	100,0	17,7	30,7	6,1	45,5

Vidimo torej, da v povprečju izdatki za davke presegajo celo izdatke za sredstva za proizvodnjo. Pri velikostni skupini nad 8 ha, je izdatek za davke skoraj tolikšen kot stroški za reprodukcijo in sredstva

za proizvodnjo skupaj.

Oglejmo si še tabelo, ki nam prikazuje denarne izdatke za kmetijsko proizvodnjo brez davkov v povprečjih na 1 ha obdelovalne površine.

Tab. 104. Stroški na 1 ha obdelovalne površine din

Velikostna skupina	Stroški re-produkcije	Nabava sredstev za proizvodnjo	Izdatke za delovno silo
Skupno povprečje	3 870	5 711	1 230
Ohišnice	13 620	19 114	6 935
Do 3 ha	5 785	11 193	1 622
Od 3,01 do 8 ha	3 757	9 114	966
Nad 8 ha	3 288	5 718	1 131

Sorazmerno z obdelovalno površino ima največje izdatke skupina ohišnic, medtem ko pri ostalih velikostnih skupinah denarni izdatki padajo z velikostjo posestev. Malo izjemo v tem tvorijo izdatki za delovno

silo, ki so najnižji pri skupini od 3,01 do 8 ha. Sicer pa velja zanje enako načelo kot pri ostalih dveh vrstah denarnih izdatkov za kmetijsko proizvodnjo.

Tab. 105. Stroški nekmetijske dejavnosti (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 do 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	3 158,88	100,0	798,80	100,0	4 209,85	100,0	6 032,00	100,0	169,33	100,0
Nakup in popravilo strojev za domačo obrt	125,41	3,97	30,33	3,80	92,59	2,20	309,09	5,2	10,33	6,10
Material in stroški za domačo obrt	582,17	18,43	61,33	7,68	0,56	0,01	1 930,36	31,4	-	-
Orodje in naprave za redno obrtno dejavnost	53,80	1,70	2,67	0,33	-	-	135,64	2,4	40,00	23,62
Material in stroški redne obrti	584,78	18,51	-	-	-	-	1 956,36	32,6	-	-
Ostali izdatki za redno obrtno dejavnost	1 011,41	35,19	46,67	5,84	3 240,74	76,98	523,64	8,7	-	-
Odplačilo posojila za nekmetijsko dejavnost	196,41	6,22	657,80	82,35	338,93	8,05	72,18	1,2	66,67	39,37
Davek na nekmetijsko dejavnost	504,89	15,98	-	-	537,04	12,76	1 104,33	18,5	52,33	30,91

Zgornja tabela vsebuje denarne izdatke anketiranih kmečkih gospodarstev za dejavnost, ki je sicer rezultat dela članov gospodarstev, ni pa kmetijska dejavnost v ožjem smislu besede. Tu gre predvsem za izdatke za domačo obrt in obrtno dejavnost. V povprečju so pač izdatki za redno obrtno dejavnost največji. Seveda rezultira to povprečje predvsem iz dejavnosti

dveh srednjih velikostnih skupin (do 3 ha in od 3,01 do 8 ha), medtem ko so ohišnice v tej skupini denarnih izdatkov povsem svojevrstno udeležene, enako pa tudi skupine nad 8 ha. Sploh kaže tabela to vrsto izdatkov kot zelo netipično za kmečka gospodarstva.

Zanimiva postavka je še davek na nekmetijsko dejavnost, ki je v povprečju znašal 505 dinarjev.

Ostali denarni izdatki

Tab. 106. Ostali izdatki v denarju (na 1 gospodarstvo)

Vrsta	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Skupaj	1 772,57	100,0	316,67	100,0	89,91	100,0	1 386,73	100,0	4 004,70	100,0
Lokalni davek	49,63	2,80	-	-	-	-	100,00	7,21	60,53	1,51
Hranilne vloge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Posojila drugim	110,05	6,21	150,00	47,38	-	-	181,82	13,11	133,33	3,33
Dota	972,83	54,88	-	-	-	-	854,55	61,62	2 200,00	54,94
Poroke in svadbe (tuje)	87,77	4,95	153,33	48,42	-	-	94,55	6,82	144,17	3,60
Darila in pomoč v denarju	552,28	31,16	13,33	4,20	89,81	100,00	155,82	11,24	1 466,67	36,62

Zadnja tabela o denarnih izdatkih vsebuje še nekaj postavk izdatkov, ki nimajo svoje podlage niti v kmetijski, niti v nekmetijski dejavnosti. Tu gre torej za denarne izdatke, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v nobeno izmed prejšnjih tabel. Zanimivo je, da hra-

nilnih vlog anketirana gospodarstva niso izkazala. Drugi izdatki pa so še precej tipični za vse velikostne skupine razen za skupino do 3 ha. V povprečju odpade med temi izdatki največji delež na doto.

S k u p n i   d e n a r n i   i z d a t k i

Naslednja rekapitulacija izdatkov nam kaže medsebojna razmerja izdatkov, obravnavanih zgoraj po posameznih skupinah (10 tabel) :

Tab. 107. Rekapitulacija denarnih izdatkov (na 1 gospodarstvo)

Denarni izdatki	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
	din	%	din	%	din	%	din	%	din	%
Denarni izdatki:skupaj	158440,80	100,0	138753,39	100,0	113433,89	100,0	142905,19	100,0	217200,57	100,0
za živila	28984,47	18,31	38782,48	27,19	31556,98	27,75	25503,77	17,85	27485,04	12,76
" pijačo in tobak	8323,88	5,25	11763,13	8,48	6224,96	5,48	8505,89	5,95	9186,23	4,23
" obleko in obutev	28006,03	17,68	40096,40	28,90	19968,70	17,60	21113,14	14,78	38535,46	17,84
" stanovanje in hišne potrebščine	3912,80	2,47	2880,80	2,08	3225,05	2,84	2705,82	1,89	5896,17	2,71
" kurjavo in razsvetlj.	5366,61	3,39	4475,73	3,23	4914,57	4,34	5836,29	4,09	5565,63	2,57
" higieno in zdravlj.	3255,59	2,06	4115,20	2,98	3020,22	2,66	2733,62	1,91	3731,00	1,72
" prosveto, zabavo in osebne potrebe	9890,56	6,24	8359,06	6,05	6167,64	5,44	8290,94	5,80	15090,36	6,95
" kmetijsko proizv. ¹⁾	65739,41	41,49	27165,12	19,58	34056,11	30,10	60796,99	42,54	107536,65	49,81
" nekmetijsko dejavn.	3158,88	1,99	798,80	0,58	4209,85	3,71	6032,00	4,22	169,33	0,08
" ostalo	1772,57	1,12	316,67	0,23	89,81	0,08	1386,73	0,97	4004,70	1,85

¹⁾ Skupaj z davki.

Skupno povprečje nam podaja sliko, ki se po velikostnih skupinah bistveno prav malo spreminja. Razen pri ohišnicah je povsod na prvem mestu izdatek za kmetijsko proizvodnjo, ki z davki vred znaša v povprečju čez 41%, dejansko pa v treh glavnih velikostnih skupinah raste od 30% do skoraj 50%. Na drugem mestu so denarni izdatki za živila (18,3%) in šele na tretjem mestu izdatki za obleko (17,7%), medtem ko se drugi izdatki vrste v dosti manjših deležih.

Če v zgornji tabeli pri povprečju vseh kategorij seštejemo prvih 7 postavk, ki pomenijo življenjske stroške povprečnega anketiranega gospodarstva, zvedemo, da v primeri z vsemi denarnimi izdatki le-ti

znašajo 55,4% in so daleč nad denarnimi izdatki za kmetijsko proizvodnjo, ki so sicer med posameznimi postavkami (z davki ali brez njih) krepko na prvem mestu.

Vsi denarni izdatki na 1 anketirano gospodarstvo so znašali v povprečju 158.441 dinarjev.

Če od izdatkov za kmetijsko proizvodnjo odštejemo davke in jih smatramo kot posebno skupino izdatkov, dobimo naslednjo skalo denarnih izdatkov v odstotnih podatkih za skupno povprečje :

Stroški kmetijske proizvodnje (brez davkov)	26,9%
izdatki za živila	18,3%
izdatki za obleko in obutev	17,7%
davek na dohodek od kmetijstva	14,5%
izdatki za prosveto zabavo in osebne potrebe	6,2%
izdatki za pijačo in tobak	5,3%
izdatki za kurjavo in razsvetljavo	3,4%
izdatki za pohištvo in posodo	2,5%
izdatki za higieno in zdravljenje	2,1%
stroški nekmetijske dejavnosti	2,0%
ostali denarni izdatki	1,1%
skupaj	100,0%

Vidimo, da so stroški kmetijske proizvodnje daleč na prvem mestu in znašajo 1/4 vseh denarnih izdatkov anketiranih gospodarstev. Slede jim denarni

izdatki za živila, ki jih kmetje dokupujejo, le-tem pa izdatki za oblačenje in obuvanje ter davki. Prve štiri postavke dosežejo nad 78% vseh denarnih izdatkov.

Ker anketa raznih uslug ni ločeno opazovala, pač pa neposredno v vsaki vrsti denarnih izdatkov, bo zanimivo, če jih odtod izločimo in prikažemo v primerjavi z vsemi denarnimi izdatki. Storili bomo to le za

skupno povprečje. Ker ponekod anketa ni ločila izdatkov za usluge od izdatkov za material za popravila, bomo primorani čiste izdatke za usluge oceniti, kar bo v oklepaju ugotovljeno :

mlinarske usluge	345 din
krojaške usluge	1 578 "
čevljarjske usluge	2 413 "
zidarske usluge	2 200 " (ocena)
brivske in frizerske usluge	414 "
zdravniške usluge	400 " (ocena)
prevozne usluge	1 570 "
poštne usluge	352 "
odvetniške usluge	93 "
veterinarske usluge	250 " (ocena)
podkovske usluge	500 " (ocena)
kolarske in mehaničarske usluge	1 242 " (ocena)

skupaj 11 357 din (deloma ocenjeno)

Na eno anketirano gospodarstvo je odpadlo torej čez 11350 dinarjev letno na razne usluge, kar

je nekaj čez 7% vseh denarnih izdatkov.

Tab. 108. Denarni izdatki na 1 družinskega člana anketiranih gospodarstev

din

Vrsta	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01 do 8 ha	Nad 8 ha
Denarni izdatki: skupaj	33 355,20	28 126,63	25 802,97	32 244,02	40 228,35
za živila	6 108,19	7 862,24	7 190,20	5 725,34	5 188,57
" pijačo in tobak	1 752,40	2 384,42	1 418,35	1 909,48	1 733,25
" obleko in obutev	5 896,00	8 127,65	4 549,84	4 739,69	7 280,84
" stanovanjske in hišne potreb- ščine	823,75	583,95	734,82	607,43	1 112,48
" kurjavo in razsvetljavo	1 129,81	907,24	1 122,35	1 310,19	1 050,12
" higieno in zdravje	685,39	834,16	688,15	613,67	703,96
" prosveto, zabavo in osebne potrebe	2 082,22	1 694,41	1 405,29	1 861,23	2 847,24
" kmetijsko proizvodnjo ¹⁾	13 839,24	5 506,45	7 814,30	13 811,56	20 289,94
" nekmetijsko dejavnost	665,03	161,92	959,21	1 354,12	31,95
" ostalo	373,17	64,19	20,46	311,31	755,60

¹⁾ Skupaj z davki.

V skupnem povprečju odpade na 1 družinskega člana anketiranih gospodarstev za din 33.355 denarnih izdatkov, ki rastejo, kot kaže tabela, z velikostjo posestva. Življenjski stroški 1 družinskega člana so v povprečju din 18.478 ali 56,5% vseh denarnih izdatkov za 1 člana anketiranih gospodarstev, medtem ko odpade stroškov za kmetijsko proizvodnjo povprečno na 1 dru-

žinskega člana 13.839 dinarjev ali 41,5% vseh denarnih izdatkov. Tudi ti izdatki rastejo z velikostjo posestva. Le pri velikostni skupini nad 8 ha prese-gajo povprečje in tvorijo skupaj 50% vseh denarnih izdatkov na 1 družinskega člana. V vseh drugih veli-kostnih skupinah pa so ti izdatki pod skupnim pov-prečjem.

PRIMERJAVA DENARNIH DOHODKOV Z IZDATKI

Že groba primerjava nam je pokazala presežek denarnih dohodkov nad izdatki, to se pravi, da so bila anketirana gospodarstva aktivna. Da bi to dokazali, bomo tu izvedli podrobnejši obračun za skupno

povprečje in posamezne velikostne skupine, in sicer najprej s povprečki za 1 gospodarstvo, nato pa še s povprečki na 1 člana anketiranih gospodarstev.

Tab.109. Obračun dohodkov in izdatkov na 1 gospodarstvo din

	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01 - 8 ha	Nad 8 ha
Celotni dohodki	168 181	147 249	123 059	149 396	231 242
Celotni izdatki	158 441	138 753	113 434	142 905	217 201
Razlika +	9 740	8 496	9 625	6 491	14 041

Tab. 110. Obračun dohodkov in izdatkov na 1 družinskega člana din

	Skupno povprečje	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01 - 8 ha	Nad 8 ha
Celotni dohodki	35 406	29 848	28 039	33 538	43 631
Celotni izdatki	33 355	28 227	25 803	32 244	40 228
Razlika +	2 051	1 621	2 236	1 294	3 303

Zgornja obračuna nam kaže, da je ob zaključku ankete ostalo gospodarstvom nekaj manj od 10.000 din gotovine ali na člana povprečno nekaj čez 2.000 dinarjev. To ni veliko. Toda če upoštevamo, da se je konec anketnega leta (maj 1953) končala tudi mrtva

sezona (pasivni zimski meseci), ko so se gospodarstva denarno izčrpala, in da se je nova donosna sezona komaj začela, potem lahko trdimo, da so zgornji povprečni ostanki še dokaj primerni.

PREJEMKI IN IZDATKI V NARAVI

Na kmetih je navada, da si v času pomanjkanja tega ali onega artikla izposojajo določene količine pri sosedih ali pa plačujejo delo v naravi (z blagom). Iz tega sledijo prejemki in izdatki blaga, pri katerih ni bilo denarja kot posrednika. Ker so včasih to zelo pomembne količine, je anketna

metodologija predvidela posebno tabelo za opazovanje teh blagovnih premikov.

Da bi obravnavali celoto gradiva, ki se s tem končuje, objavljamo tudi to tabelo, v kateri so prejete in izdane količine preračunane na 1 gospodarstvo :

Tab. 111. Prejeto in izdano v naravi (na eno gospodarstvo)

Vrsta	Merska enota	Skupno povprečje		Ohišnice		Do 3 ha		Od 3,01 - 8 ha		Nad 8 ha	
		dano	prejeto	dano	prejeto	dano	prejeto	dano	prejeto	dano	prejeto
Pšenica, rž (zrnje in moka)	kg	2,16	5,38	-	43,33	0,31	2,13	4,11	0,45	2,57	3,33
Koruzna in koruzna moka	"	0,80	2,74	-	23,33	1,07	2,48	0,80	0,18	0,75	0,17
Ostala žita	"	0,66	2,13	-	14,47	0,31	3,02	0,15	0,20	1,60	-
Slama in koruznica	"	5,05	2,72	-	-	3,70	-	4,18	-	8,33	8,33
Seno	"	5,22	21,20	-	-	1,85	44,81	1,82	9,45	12,67	16,00
Krompir	"	11,08	14,63	2,20	74,67	5,09	6,35	18,31	3,95	12,07	16,87
Fižol	"	0,45	0,39	-	1,00	0,20	0,28	0,18	0,24	1,03	0,47
Vino	l	1,59	0,72	-	-	2,19	1,56	2,15	0,58	0,95	0,27
Žganje	"	0,25	0,19	-	1,13	0,04	0,05	0,42	0,05	0,34	0,22
Konji	glava	-	0,01	-	-	-	-	-	0,04	-	-
Govedo	"	0,02	0,09	0,07	0,33	0,02	0,06	0,02	0,11	0,02	0,05
Prašiči	"	0,03	0,05	-	-	-	0,02	0,09	0,04	0,02	0,10
Ovce	"	0,02	0,02	-	-	-	0,02	0,04	0,02	0,03	0,02
Koze	"	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perutnina in zajci	"	0,39	0,28	0,27	0,40	0,06	0,19	0,38	0,40	0,73	0,23
Meso, slanina in mesni izdelki	kg	1,00	0,44	3,90	0,07	0,43	0,85	1,16	0,28	0,64	0,32
Mast, сало in slanina za topljenje	"	0,17	0,05	0,13	-	0,13	0,06	0,30	0,13	0,09	-
Loj in maslo	"	0,01	0,01	-	0,07	-	-	-	-	0,02	-
Mleko	l	15,27	5,71	26,87	14,00	9,11	9,65	12,40	2,46	20,55	3,08
Sir	kg	0,28	0,12	0,13	-	0,74	0,32	0,09	0,05	0,06	0,03
Surovo maslo	"	0,04	0,03	-	0,17	-	0,02	0,05	0,09	0,08	0,03
Olje	l	-	0,07	-	0,64	-	0,02	0,09	-	-	0,03
Sladkor	kg	0,01	0,11	-	-	-	0,33	0,02	0,05	0,02	-
Med	"	0,01	0,03	-	-	-	0,02	0,05	0,07	-	-

Tabela vsebuje vse glavne kmetijske proizvode, ki so predmet prometa med kmečkimi gospodarstvi. V lestvici ni jajc, s katerimi se največkrat plačujejo dninarji ali drobne obrtniške usluge. Bežen pregled

tabele nam pove, da v tem prometu ne gre za pomembne količine. Objavljamo pa jo le, ker bomo tudi te količine prav tako uporabili v blagovni bilanci glavnih kmetijskih pridelkov.

BLAGOVNA BILANCA ZA GLAVNE KMETIJSKE PRIDELKE

Če bi bila metodologija ankete tako popolna, kakor bi pravilno morala biti, potem bi lahko napravili bilanco za vsak kmetijski proizvod posebej. Tako pa se moramo zadovoljiti z blagovno bilanco samo nekaterih glavnih poljskih pridelkov (glavna žita in krompir) ter najvažnejših živalskih proizvodov. Anketno gradivo je namreč skoraj pri vseh teh predmetih vsebovalo poleg vrednostnih tudi količinske podatke in je bila pot do bilan-

ce dokaj lahka. Prav pri vseh drugih artiklih pa je v posameznih tabelah manjkal količinski pokazatelj, tako da bi kakršnakoli ocena na podlagi znanih ali ocenjenih cen bila tvegana pot do bilance.

V naslednji tabeli podajamo bilanco najprej za glavne vrste žit in krompir, ki je naša najvažnejša vrtnina.

Poljski pridelki

Tab. 112. Bilanca glavnih poljskih pridelkov
(za vseh 184 gospodarstev)

kg

Pridelek	Prejemek						Potrošek						Zaloga 31. V. 1953
	skupaj	pridelek	nakup			prejeto v naravi	skupaj	poraba			izdano v naravi	prodaja	
			za hrano	za krmo	za seme			za hrano	za krmo	za seme			
Pšenica in rž	137205 100,0	98779 72,0	35570 25,9	-	1866 1,4	990 0,7	131488 100,0	113147 86,1	-	16299 12,4	397 0,3	1645 1,2	5717
Ječmen	14519 100,0	13911 95,7	351 2,5	-	257 1,8	-	9992 100,0	3553 35,5	5108 51,2	1116 11,2	-	215 2,1	4527
Oves	12928 100,0	11812 91,5	-	906 7,1	210 1,4	-	8115 100,0	-	6217 76,6	1890 23,0	-	8 0,4	4813
Koruza	74222 100,0	65726 88,5	5464 7,4	2332 3,1	196 0,3	504 0,7	72560 100,0	32124 44,3	38292 52,8	1679 2,3	147 0,2	318 0,4	1562
Krompir	467239 100,0	447664 95,7	2049 0,5	1380 0,3	13454 2,9	2692 0,6	404709 100,0	104054 25,8	56756 14,0	82268 20,3	2039 0,5	159592 39,4	62530

Že pri prvem artiklu je v anketnem gradivu pomanjkljivost, da pšenica in rž nista skozi vse faze prejema ali potroška ločeni ter smo jih morali zato vzeti skupaj. Seveda smo pri tem moko vedno preračunali v zrnje. Tabela ugotavlja, da so anketirana gospodarstva čez 25 % potreb v pšenici in rži zadovoljila z nakupom, vse drugo pa s pridelkom. Nasprotno vidimo, da samo nekaj čez 12 % pšeničnega in rženega zrnja odpade na seme ter gre komaj 1,2 % v prodajo, medtem ko se vse drugo porabi za hrano. Zaloga je precej majhna in znaša 4,2 % od prejema ali komaj dobrih 31 kg na gospodarstvo.

Ječmen je pretežno domačega izvora (okoli 96 %) in ga zelo malo dokupijo (2,5 %), zato pa več porabijo za krmo kot za hrano in seme skupaj. Skoraj tretjina vse količine se izkazuje še v zalogi, čeprav s povprečkom 24,6 kg na gospodarstvo tudi ni velika.

Oves je krmsko zrnje in so ga anketirana gospodarstva čez 91 % pridelala, a le 8,5 % dokupila. Porabila pa so ga čez 76 % za krmo in 23 % za seme, medtem ko prodaja ni omembe vredna. Zaloga znaša 26 kg na gospodarstvo ali povprečno čez 37 % od vsega prejema.

Čez 10 % potreb po koruzi se zadovolji z nakupom a 88,5 % s pridelkom. Nad polovico gre za krmo (skoraj 53 %), a 44 % za hrano in nekaj čez 2 % za seme, medtem

ko prodaja ni pomembna postavka v tej bilanci. Zaloga je izkazana le z 2 % količin od prejema, kar je komaj 8,5 kg na gospodarstvo. To je zelo malo in je verjetno posledica suše v drugem polletju 1952.

Za potrebe po krompirju zadošča v veliki večini pridelki in le 3 % je potreba nakupiti za semenski krompir, medtem ko so vse druge postavke prejema prav neznatne v primeri s pridelkom. Zanimiv pa je pri tem poljskem pridelku potrošek. Vidimo, da se od količine, ki gre v potrošek, čez 39 % (35,6 % pridelka) krompirja proda in so potrebe za prehrano s skoraj 26 % šele na drugem mestu. Petina pridelka z nakupom vred odpade na seme in šele na četrtem mestu je krma s 14 odstotnim deležem. Zaloga kaže 13,4 % od prejema v glavnem od pridelka in odpade po 340 kg na 1 anketirano gospodarstvo. Bralca opozarjamo, da smo v tej tabeli izvršili bilanco glavnih pridelkov, v kateri smo upoštevali tudi nakup in prejeme v naravi, a poleg porabe tudi izdatke v naravi in prodajo. Zato so odstotki, izračunani na desni polovici tabele, le strukturni odstotki za potrošek in se torej ne nanašajo na pridelok. Tako n.pr. 39,4 % prodaje ne pomeni, da se 39,4 % pridelka krompirja proda, temveč da je med potroškom v enem letu (anketnem) toliko odpadlo na prodajo. Od pridelka je šlo v prodajo le 35,6 % krompirja.

Ž i v i n o r e j s k i   p r o i z v o d i

Tab. 113. Bilanca glavnih živalskih proizvodov
(za vseh 184 gospodarstev)

Vrsta proizvoda	Merska enota	Prejemek				Potrošek						Zaloga 31. V. 1953
		skupaj	proiz- vodnja	nakup	preje- to v naravi	skupaj	poraba			izdano v naravi	prodaja	
							za hrano	za krmo	za pre- delavo			
Mast, (salo, slanina za topljenje)	kg	11873 100,0	10700 89,4	1163 9,8	10 0,8	9276 100,0	9142 91,3	-	-	31 0,4	103 8,3	2597
Mleko	lit	299648 100,0	293919 97,8	4678 1,8	1051 0,4	299648 100,0	137782 45,9	9383 3,1	19512 6,5	2810 0,9	130161 43,5	-
Surovo maslo in smetana	kg	1180 100,0	1148 97,2	29 2,4	6 0,4	1180 100,0	906 77,0	-	-	8 0,6	266 22,4	-
Sir	kg	1542 100,0	1393 90,4	127 8,2	22 1,4	1542 100,0	686 44,5	-	-	51 3,3	805 52,2	-
Jajca	kos	124701 100,0	122156 98,0	2545 2,0	-	118640 100,0	77360 65,3	-	-	-	41283 34,7	6061

Količino proizvedene masti (oziroma sala in slanine za topljenje) smo morali oceniti na podlagi zakola prašičev, ker bi bilo spričo ostalih podatkov, ki jih je anketa zajela, škoda izpustiti ta predmet iz bilance. Iz zgornje tabele spoznamo, da se komaj 10 % potrebne masti zadovolji z nakupom, vse ostalo pa z domačo proizvodnjo. Le nekaj nad 8 % in to gotovo samo doma proizvedene masti se proda, vse drugo pa porabi za hrano. Zaloga je znašala 14 kg na gospodarstvo ali 22 % od pridelanih količin.

Mleko (kravje in kozje) je pretežno domač proizvod in ga niti 2 % ne dokupijo v času visoke brejosti domačih krav. Skoraj 46 % namoženega mleka porabijo po anketi za hrano, nekaj manj (43,5 %) pa ga prodajo, medtem ko kmetje predelajo le 6,5 % mleka, samo 3 % čiste ga mleka pa pokrmijo poleg posnetega mleka in sirotke.

Surovo maslo, smetana in sir so najbolj tipični mlečni proizvodi kmečkih gospodarstev. Zgoraj vidimo, da je šlo v predelavo 19.512 l mleka. Ker ne vemo, kakšen je način predelave pri anketiranih gospodarstvih, je težko točno presoditi, če napovedane količine surovega masla (in smetane) ter sira ustrezajo tej količini. Zgornja bilanca nam pove, da kupujejo zelo malo teh proizvodov in da povečini zadošča domača proizvodnja, od katere prodajo dobro petino surovega masla (s smetano) oziroma nad polovico sira, vse drugo pa porabijo za hrano. Ti pridelki dne 31. maja 1953 ne izkazujejo zalog.

Potrebe po jajcih zadovoljuje z 98 % domača proizvodnja in le 2 % je treba nakupiti, verjetno v času, ko kure ne neso ali so za nasad. Gospodarstva so porabila za hrano 65 % jajc doma, a 35 % prodala. Zaloga je okrog 5 % ali 33 jajc na gospodarstvo.

NATURALNA PORABA NAJVAŽNEJŠIH KMETIJSKIH PRIDELKOV

Naturalna poraba je sploh največja neznanka v proučevanju kmečkega življenja. Anketno gradivo nam na žalost ne daje možnosti, izračunati celotne vrednosti naturalne porabe, ker bi se morali pri tem prevečkrat posluževati ocen, ki niso namen te obdelave, pač pa lahko izračunamo s precejšnjo natančnostjo naturalno porabo za nekaj najvažnejših poljskih in drugih pridelkov. Odločili smo se za najvažnejša žita, krompir, mast, mleko,

surovo maslo, sir in jajca, torej samo za tiste predmete, pri katerih smo imeli na razpolago v anketnem gradivu podatke za vse faze (pridelek, nakup, poraba, prodaja itd.).

Naturalno porabo za te predmete smo izračunali tako, da smo nakup in v naravi prejeta odšteli od porabe v gospodinjstvu. Ta obračun nam najprej kaže naslednja tabela:

Tab. 114. Naturalna poraba
(za vseh 184 gospodarstev)

Vrsta pridelka	Merska enota	Poraba v gospodinjstvu						Nakup					Naturalna poraba	
		skupaj	za hrano	za reprodukcijsko		za pre-delavo	izdano v naravi	skupaj	za hrano	za reprodukcijsko		za pre-delavo		prejeto v naravi
				za krmo	za seme					za krmo	za seme			
Pšenica in rž	kg	129843	113147	-	16299	-	397	38426	35570	-	1866	-	990	91417
Ječmen	"	9777	3553	5108	1116	-	-	608	351	-	257	-	-	9169
Oves	"	8107	-	7987	120	-	-	1116	-	906	210	-	-	6991
Koruza	"	72242	32124	38292	1679	-	147	8496	5464	2332	196	-	504	63746
Krompir	"	245117	104054	56756	82268	-	2039	19575	2049	1380	13454	-	2692	225542
Mast	"	9173	9142	-	-	-	31	1173	1163	-	-	-	10	8000
Mleko	lit	169487	137782	9383	-	19512	2810	5729	4678	-	-	-	1051	163758
Surovo maslo in smetana	kg	914	906	-	-	-	8	35	29	-	-	-	6	879
Jajca	kos	77360	77360	-	-	-	-	2545	2545	-	-	-	-	74815
Sir	kg	737	686	-	-	-	51	149	127	-	-	-	22	588

Če zgornji izračun količin, ki se porabijo v kmečkih gospodarstvih samih, primerjamo sedaj s količinami pridelka, prodaje in dobljene zaloge, dobimo deleže naturalne porabe od pridelka. To nam pove naslednja tabela:

Tab. 115. Naturalna poraba v primerjavi s pridelkom, prodajo in zalogo

Vrsta pridelka	Merska en.	Pridelek		Naturalna poraba		Prodaja		Zaloga	
		količina	%	količina	%	količina	%	količina	%
Pšenica in rž	kg	98 779	100,0	91 417	92,5	1 645	1,7	5 717	5,8
Ječmen	"	13 911	100,0	9 169	65,8	215	1,5	4 527	32,7
Oves	"	11 812	100,0	6 991	59,2	8	0,7	4 813	40,1
Koruza	"	65 726	100,0	63 746	96,8	318	0,5	1 662	2,7
Krompir	"	447 664	100,0	225 542	50,0	159 592	35,7	62 530	14,3
Mast	"	10 700	100,0	8 000	74,8	103	1,0	2 597	24,2
Mleko	lit	293 919	100,0	163 758	55,8	130 161	44,2	-	-
Surovo maslo in smetana	kg	1 145	100,0	879	76,7	266	23,3	-	-
Jajca	kos	122 156	100,0	74 815	61,2	41 283	33,7	6 058	5,1
Sir	kg	1 393	100,0	588	42,2	805	57,8	-	-

Tabela nam nudi proporce, ki nam bodo prav gotovo pomagali pri ocenjevanju naturalne porabe vsaj najglavnejših kmetijskih proizvodov. V zgornji tabeli je edina neznanka še zaloga, ker se ne ve natančno, kam bodo usmerjene te količine: ali bolj v naturalno porabo ali bolj v prodajo. Vzamemo pa lahko, da je bilo v začetku anketnega leta prav toliko zalog, kot jih izkazuje anketa na koncu in da se ti dve postavki med seboj poničujeta tako, da deleže naturalne porabe, ki jih podaja

tabela, lahko smatramo za dobre. Tako je naturalna poraba žitaric in masti skoraj 100 -odstotna, krompirja 50-odstotna, mleka 50-odstotna, jajc 61-odstotna, a surovega masla in sira 77 - oziroma 42-odstotna.

Če količine za naturalno porabo, ki nam jih je dala zgornja tabela, delimo s 184, dobimo povprečne količine, ki odpadejo na 1 anketirano gospodarstvo.

Tab. 116. Naturalna poraba
(na 1 gospodarstvo)

Vrsta pridelka	Merska enota	Na 1 gospodarstvo
Pšenica in rž	kg	496,8
Ječmen	"	49,8
Oves	"	37,9
Koruza	"	346,4
Krompir	"	1 225,8
Mast	"	43,4
Mleko	l	889,9
Surovo maslo	kg	4,8
Sir	"	3,2
Jajca	kos	406,6

DOHODEK OD KMETIJSTVA

Ker menimo, da pričujoča razprava ne bi bila kompletna, če je ne bi zaključili še z računom dohodka od kmetijstva, smo se odločili tudi za ta račun, čeprav smo že po izkušnjah pri prejšnjih poglavjih vedeli, da bomo pri tem naleteli na precejšnje težave, ki jih bomo morali premostiti z ocenami.

Za podlago smo vzeli zvezno metodologijo izračunavanja narodnega dohodka, v kateri je dovršen del posvečen ravno kmetijstvu. Ker nam je dalo anketno gradivo v glavnem direktne podatke o proizvodnji in potrošnji

(v vseh fazah) ter prodaji, smo lahko zvezno metodologijo prilagodili našim potrebam in prišli prav tako do ustreznih rezultatov. Kjer smo v anketnem gradivu naleteli na vrzeli, smo se morali poslužiti neizogibnih ocen in jih uporabiti vedno z vso previdnostjo.

Vse osnovno gradivo smo razporedili v istem redu kot že omenjena zvezna metodologija in ga bomo po istem vrstnem redu tudi analizirali.

Tab. 117

Ž i t a

Vrsta	Skupni pridelok v kg	Povprečna prodajna cena za kg din	Vrednost bruto pridelka v din (2x3)	S t r o š k i					Vrednost v din (8x3)	Vrednost neto pridelka v din (4-9)
				seme v kg	krma v kg	usluge	skupaj 5+6+7			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Skupaj	-	-	7 173 749	-	-	-	-	2 908 067	4 265 682	
Pšenica	72 386	43,82	3 171 955	13 968	-	397	14 365	629 474	2 542 481	
Rž	26 393	43,82	1 156 541	3 220	-	-	3 220	141 100	1 015 441	
Ječmen	13 911	23,14	321 901	2 013	5 108	-	7 121	164 780	157 121	
Oves	11 812	20	236 240	2 356	7 987	-	10 343	206 860	29 380	
Koruza	65 726	35,49	2 069 712	16 791	38 292	147	55 230	1 739 193	330 519	
Ostala žita	5 435	40	217 400	544	-	121	665	26 660	190 740	

Količinski podatki za skupni pridelok ter stroške za seme, krmo in usluge so vzeti neposredno iz anketnega gradiva. Pripomniti moramo takoj tu, da smo pod rubriko usluge šteli le one količine žit (še pozneje drugih artiklov), ki so jih anketirana gospodarstva dajala delavcem in dninarjem kot plačilo za njihovo delo. Ker nam je sumarne podatke o denarnih izdatkih za delovno silo nemogoče deliti na razne vrste kmetijske proizvodnje, jih bomo na koncu odšteli od bruto dohodka kot materialne izdatke. Cene, s katerimi smo izračunali vrednost v zgornji tabeli, smo izračunali na podlagi anket-

nega gradiva o prodaji posameznih proizvodov. Res da so le-te navadno nekoliko višje od povprečnih cen, ki jih beleži censka služba našega zavoda, toda ker nam ta ne more postreči s cenami za prav vse proizvode, ki pridejo v poštev za ta račun, smo se odločili za naše cene in vzeli, da bi jih kmet dosegel za vso količino svojega pridelka, če ga ne bi doma potreboval.

Na enak način smo izračunali neto dohodek od žit tudi za posamezne velikostne skupine in dobili tele končne rezultate:

Tab. 118. Neto dohodek od žit

Velikostna skupina	Neto dohodek od žit (v din)
Skupaj	4 265 682
Ohišnice	15 645
Do 3 ha	677 993
Od 3,01 do 8 ha	1 288 008
Nad 8 ha	2 284 036

S l a m a i n k o r u z n i c a

Anketno gradivo nam ne prikazuje pridelka slame in koruznice. Ta nam niti ni potreben, ker gre večina teh pridelkov itak na stroške (reprodukcije) in nam je

za naše potrebe dovolj, če vzamemo neto dohodek od tega iztržek za prodane količine slame in koruznice, ki nam ga anketa podaja med podatki o denarnih dohodkih. Ta pa je tale :

Tab. 119. Neto dohodek od slame in koruznice

Velikostna skupina	Neto dohodek od slame in koruznice v din
Skupaj	26 360
Ohišnice	-
Do 3 ha	1 600
Od 3,01 do 8 ha	20 460
Nad 8 ha	4 300

I n d u s t r i j s k e r a s t l i n e i n v r t n i n e

Tab. 120. Neto dohodek od industrijskih rastlin in vrtnin

Vrsta	Skupni pridelok v kg	Povprečna cena za kg din	Vrednost bruto pridelka v kg	S t r o š k i			
				seme v kg	Povprečna cena za kg din	Vrednost semena v din	Vrednost neto pridelka v din (4-7)
Skupaj	-	-	9 835 349	-	-	1 447 212	5 286 522
Lan	470	55,5	26 085	63	55,5	3 486	22 600
Sončnine	651	55,5	36 131	6,5	55,5	361	35 770
Oljna repica	1 936	55,5	107 448	35,8	55,5	1 987	105 461
Ostale industrijske rastl.	341	55,5	18 926	4,1	55,5	227	18 699
Krompir	447 664	10	4 476 640	139 024 ¹⁾	10	1 390 240	3 183 222
Čebula	892	44,9	40 051	2,2	44,9	99	39 961
Fižol	1 648	50	82 400	4,1	50	207	82 193
Paradižnik	1 462	33,2	48 538	0,1	33,2	4	48 534
Ostale vrtnine	42 794	41,5	1 775 950	625	41,5	25 842	1 750 109

Za cene industrijskim rastlinam je vzet povpreček 55,5 din za kg, ker iz anketnega gradiva in naše censke službe ni bilo na razpolago drugih cen. Pri lanu pa ni znano, ali gre samo za seme ali za lan za

vlakna. Ostale cene kakor tudi podatki o pridelku so iz anketnega gradiva.

Po velikostnih skupinah vidimo takole sliko neto dohodka od industrijskih rastlin in vrtnin:

1) Tudi za krmo

Tab. 121. Neto dohodek od industrijskih rastlin in vrtnin

Velikostna skupina	Neto dohodek od industr. rastlin in vrtnin v din
Skupaj	5 286 552
Ohišnice	395 276
Do 3 ha	1 165 194
Od 3,01 - 8 ha	1 170 758
Nad 8 ha	2 555 324

K r m n e r a s t l i n e i n s e n o

Tudi tu nas proizvodnja in stroški ne zanimajo posebej, ker gre večji del v reprodukcijo. Zato nam za oceno neto dohodka te veje poljedelstva zadostuje le

prodaja in to dobimo v gradivu ankete pod postavkama "seno" in "ostale krmske rastline". To pa nam prikazuje naslednja tabela :

Tab. 122. Neto dohodek od krmnih rastlin in sena

Velikostna skupina	Seno	Ostale krmske rastline	Neto dohodek v din
Skupaj	109 655	72 967	172 622
Ohišnice	-	1 920	1 920
Do 3 ha	23 615	12 650	36 265
Od 3,01 do 8 ha	39 800	4 340	34 140
Nad 8 ha	46 240	54 057	100 297

S a d j e

Pri tem računu nas zanima le sadje, ki so ga gospodinjstva porabila za hrano, in sadje, ki je bilo prodano, kajti vse drugo je šlo v predelavo in bo dohodek izkazan v proizvodih predelave. Ker nam anketa podaja te postavke le deloma razčlenjene na vrste sadja, jih tudi mi nismo mogli razčlenjevati in smo posamezne

količine sadja (vseh vrst) obračunali po povprečni ceni 20 din, a grozdje po 30 din za kg. O prodanih količinah pa ima anketa dovolj natančne vrednostne podatke, ki smo jih enostavno prišteli zgornjim računom, tako da smo dobili naslednje rezultate o neto dohodku od sadja :

Tab. 123. Neto dohodek od sadja

Velikostna skupina	Neto dohodek od sadja v din
SKUPAJ	1 639 080
Ohišnice	123 043
Do 3 ha	301 601
Od 3,01 - 8 ha	627 656
Nad 8 ha	586 780

Ž i v i n a i n p e r u t n i n a

Najtežji problem je izračun prirastka pri živini. Omenili smo že, da je anketa v tem pogledu zelo nepopolna, ker nima le začetne in končne teže posameznih vrst živine, temveč tudi ne razdelitve živine po starosti in spolu. Zato je bilo skoraj nemogoče izračunavati karkoli po utrti poti zvezne metodologije. Izvedli pa smo račun na ta način, da smo po znanih deležih živine glede na spol in starost razčlenili naše začetno število živine, ga obračunali po povprečnih cenah in tako do-

bili začetno vrednost živinskega sklada pri 184 anketiranih gospodarstvih. Če vzamemo, da je povprečen prirastek okoli 20 %, smo dobili vrednost neto prirastka okoli 4,700.000 dinarjev (za vsa gospodarstva skupaj). Ta račun pa bi bil zasnovan po čisti oceni in zato za silo uporabljen le toliko, da izpopolnimo gradivo za račun dohodka od kmetijstva.

Ker pa imamo v anketi sami tudi dovolj zanesljivih

podatkov, je bolje, da uporabimo kar te. Če namreč vzamemo, da je bruto dohodek od živine iztržek za prodano živino, a stroški so izdatki za kupljeno živino, dobimo z odštevanjem drugih od prvih pozitivno (pri ohišnicah pa negativno) razliko, ki pomeni za nas neto

dohodek od živine. Vzamemo namreč lahko, da se proda po teži prav toliko živine, kolikor je njen težinski prirastek. Potemtakem dobimo takle račun neto dohodka od živine in perutnine:

Tab. 124. Neto dohodek od živine in perutnine

Velikostna skupina	Dohodki od živine	Izdatki za nakup živine	Razlika (+) ali neto dohodek
SKUPAJ	6 153 665	2 582 480	+3 571 185
Ohišnice	60 570	105 390	-44 820
Do 3 ha	790 963	477 640	+313 323
Od 3,01 - 8 ha	1 570 780	989 000	+581 780
Nad 8 ha	3 731 352	1 010 450	+2 720 902

Ta rezultat je sicer nekoliko nižji od prejšnjega računa, toda držali se ga bomo, ker je rezultat same ankete in sam po sebi bolj verjeten kot zgornja čista

ocena. Pribiti pa moramo, da niti eden niti drugi nista metodološko povsem popolna.

Mleko, volna in jajca

Tu sežemo lahko po podatkih same ankete:

Tab. 125. Neto dohodek od mleka, volne in jajc

Velikostna skupina	Skupaj	Mleko		Volna		Jajca	
		l	din	kg	din	kosi	din
SKUPAJ	7 853 353	282 870	6 562 584	123,9	56 994	122 156	1 233 776
Ohišnice	434 259	13 783	319 766	1,8	828	11 254	113 665
Do 3 ha	1 540 976	54 118	1 255 538	6	2 760	27 988	282 679
Od 3,01 - 8 ha	2 225 668	80 437	1 866 138	18,4	8 464	34 759	351 066
Nad 8 ha	3 652 450	134 532	3 121 142	97,7	44 942	48 155	486 366

Pri mleku smo prišteli pokrmjene količine in vzeli povprečno ceno, ki jo daje anketa za prodano mleko, t.j. 23,20 din. Količine volne so nepomembne, vzeti pa jih moramo vendarle. Iz gradiva smo izračunali povprečno prodajno ceno 460 din. Jajca so kmetje prodajali povprečno po 10,13 din za kos. V zgornji tabeli je vsa proizvodnja, nismo pa odšteli jajc za nasad (reprodukcijo), ker nam tega anketa ne pove, menimo pa, da toni so tako znatne količine.

Čebelarstvo

Anketa je zajela le 68 čebelnih panjev - kar je zelo malo - in izkazuje pridelek 80 kg medu, ki smo ga obračunali po 250 din za kg ter dobili naslednji neto dohodek od čebelarstva:

Tab. 126. Neto dohodek od čebel

Velikostna skupina	Pridelek medu v kg	Neto dohodek v din
SKUPAJ	80	20 000
Ohišnice	-	-
Do 3 ha	2	500
Od 3,01 - 8 ha	50	12 500
Nad 8 ha	28	7 000

Ker anketa ne izkazuje ne pridelka ne prodaje voska (vsaj posebej ne) in ker morejo priti v poštev le neznatne količine, jih tudi mi nismo računali.

Domača predelava sadja in grozdja

Ker spredaj pri sadju nismo računali sadja, ki je bilo predelano, lahko tu izračunamo neto dohodek le na podlagi količin pridelanega vina, tropinovca, slivovke

in jabolčnika, teh pri nas najznačilnejših izdelkov domače predelave sadja in grozdja. Za vsa gospodarstva skupaj dobimo potem tale neto dohodek:

Tab. 127. Neto dohodek od predelave sadja

Izdelek	Pridelek v l	Povprečna cena za l	Neto dohodek v din
SKUPAJ	-	-	5 220 430
Vino	36 590	84,-	3 073 560
Tropinovec	694	200,-	138 800
Slivovka	77	230,-	17 710
Jabolčnik	49 759	40,-	1 990 360

Ker smo na enak način prikazali vrednost tudi po velikostnih skupinah, smo dobili naslednjo razdelitev neto dohodka po velikostnih skupinah:

Tab. 128. Neto dohodek od predelave sadja

Velikostna skupina	Neto dohodek v din
SKUPAJ	5 220 430
Ohišnice	496 520
Do 3 ha	1 019 880
Od 3,01 - 8 ha	1 829 928
Nad 8 ha	1 874 102

Gozdarstvo

Gozdarstvo je zopet neznanka. Anketa nima podatkov ne o sečnji ne o porabi v gospodinjstvu ali gradnjah na posestvih. Imamo samo vrednostni podatek o iztržku za les in drva skupaj. (To pa je že dohodek). Oceniti moramo še porabo v gospodinjstvu. Anketa o porabi lesa nam pove, da se na vasi porabi v gospodinjstvu povprečno 14,75 m³ drv letno. Pretežno gre tu za sicer nekomercialna drva (butare in odpadke), ki so na kraju samem

zalo poceni. In še to kupujejo ali prodajajo kmetje počez, na voz, tako da je zelo težko določiti ceno za taka doma porabljenega drva. Prostorninski meter takega kuriva smo računali po 120 din, pri čemer smo upoštevali, da so del kuriva tudi nekoliko boljše, morda že komercialna drva (veje), ki pa so na kraju samem še vedno daleč pod tržno ceno drv. Tako dobimo tole sliko:

Tab. 129. Neto dohodek od gozdarstva

din

Velikostna skupina	Ocena vrednosti porabljenega lesa	Iztržek za les in drva	Neto dohodek od gospodarstva
SKUPAJ	325 680	1 985 989	2 311 669
Ohišnice	26 550	4 540	31 090
Do 3 ha	95 580	31 831	127 411
Od 3,01 - 8 ha	97 350	305 624	402 974
Nad 8 ha	106 200	1 643 994	1 750 194

Če sedaj vseh teh 10 tabel resimiramo v eni tabeli in vsem dodamo dohodke od druge kmetijske dejavnosti ter dohodke od prevoznitva in domače obrti, dobimo

vrednost dohodkov po odbitku materialnih stroškov v naravi, kar nam kaže naslednja tabela:

Tab. 130. Vrednost pridelka po odbitku stroškov v naravi

din

Vrsta	Skupaj	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
SKUPAJ	31 935 531	1 487 869	5 311 083	8 822 239	16 314 340
Žita	4 265 682	15 645	677 993	1 288 008	2 284 036
Slama in koruznica	26 360	-	1 600	20 460	4 300
Industrijske rastline in vrtnine	5 286 552	395 276	1 165 194	1 170 758	2 555 324
Krnske rastline in seno	172 622	1 920	36 265	34 140	100 297
Sadje in grozdje	1 639 080	123 043	301 601	627 656	586 780
Živina in perutnina	3 571 185	44 820	313 323	581 780	2 720 902
Mleko, volna in jajca	7 853 353	434 259	1 540 976	2 225 668	3 652 450
Čebelarstvo	20 000	-	500	12 500	7 000
Domača predelava sadja in grozdja	5 220 430	496 520	1 019 880	1 829 928	1 874 102
Gozdarstvo	2 311 669	31 090	127 411	402 974	1 750 194
Drugi kmetijski proizvodi	147 814	14 150	24 510	43 665	65 489
Delo živine pri drugih	322 569	-	48 245	48 100	226 224
Prevoznišтво	945 934	680	31 760	475 252	438 242
Domača obrt	152 281	20 106	21 825	61 350	49 000

Od teh vrednosti je treba odšteti materialne stroške v denarju, ki so bili potrebni za proizvodnjo. Te stroške smo sumirali v naslednji tabeli:

Tab. 131. Materialni stroški v denarju potrebni za izvršitev proizvodnje

din

Vrsta stroškov	Skupaj	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
SKUPAJ	3 590 506	209 569	601 121	921 937	1 857 879
Sol za živino	34 162	1 425	4 156	8 890	19 691
Podkovanje in drugo	204 609	1 400	12 363	47 017	143 829
Veterinar in zdravila	87 676	3 920	13 184	18 124	52 448
Kupljena krma	545 407	45 530	158 209	205 744	135 924
Kupljeno seme	516 533	10 731	57 497	108 585	339 720
Sredstva za zaščito rastlin	133 885	15 420	20 397	56 350	41 718
Gnojila	370 092	13 645	84 619	77 856	193 972
Delovna sila	681 310	56 450	108 455	147 310	369 095
Drugi izdatki	1 016 832	61 048	142 241	252 061	561 482

Izmed zgornjih postavk potrebuje pojasnila le predzadnja. Med "druge izdatke" smo šteli izdatke za nakup in popravilo kmetijskega orodja, strojev in vozov, izdatke za nakup bencina ter izdatke za najeto živino in poljedelsko orodje, kar smo vse našli v anketnem gradivu.

Tab. 132. Rekapitulacija dohodka od kmetijstva

din

	Skupaj	Ohišnice	Do 3 ha	Od 3,01-8 ha	Nad 8 ha
I. Skupna vrednost pridelka po odbitku stroškov v naravi	31 935 531	1 487 869	5 311 083	8 822 239	16 314 340
II. Materialni izdatki v denarju	-3 590 506	-209 569	-601 121	-921 937	-1 857 879
Proizvod kmetijstva (I-II)	28 345 025	1 278 300	4 709 962	7 900 302	14 456 461
5 % amortizacija od bruto proizvoda	-1 417 251	-63 915	-235 498	-395 015	-722 823
Dohodek od kmetijstva	26 927 774	1 214 385	4 474 464	7 505 287	13 733 638
Davek na dohodek od kmetijstva	-4 262 745	-34 227	-456 086	-1 010 021	-2 762 411
Čisti dohodek od kmetijstva	22 665 029	1 180 158	4 018 378	6 495 266	10 971 227

V zgornji in obenem zaključni tabeli smo izračunali čisti dohodek od kmetijstva, kamor računamo tudi dohodek od gozdarstva, prevoznitva, domače obrti itd., ki znaša pri vseh 184 anketiranih gospodarstvih 22,665.029 dinarjev ali povprečno 123.180 dinarjev na gospodarstvo.

Dohodek brez odbitka davkov pa znaša 26,927.774 dinarjev ali 146.347 dinarjev na gospodarstvo.

Ker se davki plačujejo od dohodka od kmetijstva, si oglejmo še njihove deleže v tem.

Tab. 133. Delež davkov od dohodka od kmetijstva

Velikostna skupina	Davek od kmetijstva din	Davek	
		din	%
SKUPAJ	26 927 774	4 262 745	15,8
Ohišnice	1 214 385	34 227	2,8
Do 3 ha	4 474 464	456 086	12,0
Od 3,01 - 8 ha	7 505 287	1 010 021	12,1
Nad 8 ha	13 733 638	2 762 411	20,1

Račun nam pove, da je bil povprečen davek 15,8 % od dohodka od kmetijstva, kar ustreza proporcu za l. 1952, ki so ga uporabljali naši finančni organi in ki je znašal 15,7 %. To dejstvo nam potrjuje, da smo do dohodka

od kmetijstva prišli po pravilni poti, čeprav se naša pot računanja precej razlikuje od poti zvezne metodologije za račun narodnega dohodka.

IZDAL IN TISKAL ZAVOD ZA STATISTIKO IN EVIDENCO LR SLOVENIJE

Ljubljana, Hrenova ul. 11, tel. 21-530

Tiskano v 200 izvodih, oktobra 1954

